

ప్రస్ట॥ యత్సమానాధికరణానామిత్యాదినా॥ అత్రేదం చింత్యతే॥ అథాత్ర సాధ్యతావచ్ఛిన్న వ్యాపకతావచ్ఛేదకవిశిష్ట
నిష్ఠావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకానాం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం. హేత్వభావే విశిష్టాభావమిం
భయాభావమాదాయ నక్షత్రలక్షణాగమనం యస్మాదుత్తరగ్రంథావతారానుపపత్తేః॥ అవచ్ఛేదకతా
౧ వచ్ఛిన్నరణవైశిష్ట్యావత్త్వేన్న కమనియతాభావానాం [illegible] నధూమవాభావసాధ్యకధూమవత్ప్రతిత్వవిశిష్టవహ్న్యాదివహ్ని
స్థదామానాధికరణ్యాదిత్యవ్యాప్తిః వ్యాప్తినివేశనవైయర్థ్యమిత్యలం॥ ౧ప్రి॥ స్తి॥ తేనావృత్తి నధూమా [illegible]
మేవత్రమేయత్వాదినా సాధ్యాభావతేంగా [illegible] ప్రతితంత్ర [illegible] అత్రవచ్ఛేదకత్రమేయత్వాద్యవచ్ఛిన్నసమా
నాధికరణత్వాదితి చేత్ర [illegible] ప్రతియోగి [illegible]॥ [illegible]॥ [illegible]॥ త
సధూమాభావాయోగ్యసంయోగికసంబంధే [illegible]॥ ౧ప్ర॥ త్రే॥ లక్షణే॥ న
నుక్తమనియతాభావత్వేకమతిభుక్త్వైన వహ్న్యభావసాధ్యవహ్నిమత్త్వేన ఘటాభావతయా హేతుసమానాధి
కరణాత్వాదృశ్యావ సాధ్యాభావసత్రేతయోగితావచ్ఛేదకం వహ్నిత్వాదికమితవ్యాప్తిరతః కమనియ

~~ఉక్తస్య స్వరూపస్య~~ లాంఛావాన్నాప్యత్వమితి నిరుక్తమూహే తిష్ఠితి॥ అథాత్ర హేత్వ
ధికరణావృత్తిమభావానుకూలసంబంధి నర్వైరాలకసంబంధేన సత్తావాన్ద్రవ్యత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తి
రితి చేన్న నివిశిష్టత్వాభావసాధ్యకస్థలే తావ్యాప్తిః యది వస్త్రప్రతియోగిమత్తాబుద్ధింప్రతి యేన
సంబంధేన వృత్తిప్రకారకం జ్ఞానం విరోధి తేన సంబంధేన నిత్యం నివేశయతి తదా సత్తావాన్ద్రవ్యత్వాది
సంబంధేన సత్వప్రకారకం జ్ఞానం విరోధితి న సంబంధేన తని వేశయతి తదా సత్తావాన్ద్రవ్యత్వాది
దిత్యాదౌ అవ్యాప్తిరితి చేన్న సాధ్యవత్పక్షిదకసంబంధేతర సాధ్యవత్త్రితయోగిక సంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తిత్వ
సుబనిశాసకోపి దోషః పదమాదధాతి కృవదేయం॥ ॥ స్వావ్యవృత్తిహేతుసమానాధికరణాత్యన్తా
వసరూపకసాధ్యనిష్ఠప్రతియోగితానవచ్ఛేదకం సాధ్యతావచ్ఛేదకమిత్యుక్తే న కోపి దోషః
॥ ॥ కైవిత్తు సామానాధికరణ్యం ప్రతీదం తథాహి హేతుసమానాధికరణా భావీయ
సాధ్యం స్వప్రతియోగితాయాః అవచ్ఛేదకం యద్రూపం తదవచ్ఛిన్నం సాధ్యతావచ్ఛేదకీ వివ
క్షితం ప్రతియోగిత్వం చ స్వరూపసంబంధవిశేషః స్వస్య సామాన్యాభావత్వప్రతియోగితాన
సిద్ధం ప్రతియోగిత్వం వి స్వరూపసంబంధవిశేషః ॥ ॥ప్రతియోగితాయాః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్వరూపత్వే
స్వరూపసంబంధవిశేషః॥

విశంచినాస్తి తత్వరా అనను న వో స్త్వివే తత్తేగా దూప్యాణాం తదవూహః ॥ ౧ సాపేక్షయత్వ
త్రితత్వరూప విశేషణానుజాదానె జ్ఞానమానాధికరణ్య నిరూపకత్వబాధకవిశేషణాం ప్రవేశనా
పరవిశేషణానాం కృకసప్రయుక్తా స్వరసేనా అహం తత్వనెనసామాన్యతతిపరం తచ్చ తత్తద్బి
తయం సాపేక్షయపృత త్వాను క్తా విషయతాసంబంధేన పక్షవహ్నిత్వజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నకార్య
శయాపత్తి యోగినితా నప్రతిబంధకతా ప్రసిద్ధికతేనత తన్నిరూపకం తథాపవహ్ని
౭ త్వన పక్షాభావ యద్ప్రతియోగితాయాః తదనవచ్ఛేదకవ్యాప్తికతేరానం మానాధిక
రణ్యపరం ఇతి శ్రీకృష్ణ ఉత్తరనిరుక్తం ॥ ౧ త్రి|వ|| ఏవం చేత్తత్ర తోక్తితా॥ అవ్యభిచారిత్వం బంధత్వ
డి అవ్యభిచారిసంబంధ ఇతి వ్యుత్పత్త్యా సాధ్యాభావవదవృత్తిహే తునిష్ఠా సాధ్యసామానాధికరణ్య
న ప్రతీపృతే అవ్యభిచారినిసంబంధ ఇతి వ్యుత్పత్త్యావహే తునిష్ఠాసాధ్యాభావప్రతియోగితావచ్ఛే
దకసాధ్యతావచ్ఛేదకాశ్రయసామానాధికరణ్యం ॥ ౧

శ్రీగణాధిపతయే నమః॥ యుత్పమానాధికరణేత్యాది॥ అత్ర యుత్పమానాధికరణా
ఇత్యనుక్త్వా అయమాత్మా ఖ్యానాదిత్యాద్యాతాత్పర్యమిదం తద్గతస్య అత్రాప్తప్రా
మాన్యాభావస్య వ్యాపకతాఘటకసమవాయిసంబంధేనత్రితయోన్యధికరణేషు
నారిసంబంధేన అవర్తమానత్వాదవ్యాప్తిః అతో యుత్పమానాధికరణా ఇత్యు
క్తం సమానకాలీనత్వాదిసంబంధస్య వృత్త్యనియామకత్వాత్ తైనారిసంబంధేన
అప్రాప్తత్వసామాన్యాభావస్య త్రితయోన్యధికరణే అవర్తమానత్వాత్
సమత్వే యుత్పమానాధికరణా ఇత్యనుక్త్వా దానివర్త్యం యాగధూమాదిత్వా

ధూమవద్వం గగనాభావాభావసమానాధికరణ్యాం వ్యాప్తిస్సంభవాత్ కేథమయమాత్యాత్మ్యానా
దిత్యేవతావత్త్వం తత్ర నుసరణమిత్యవాహ వచం॥ స్వవిశిష్టే హేత్వధికరణ ణాదక్షనవి
శిఖవతత్త్వవ్యాప్తిః తత్రైతదనవస్థాహ ఉభయథావిధయ మాత్యాత్మ్యానాదత్యాదా
వితథవ్యాప్తిరతత్త్వపరత్వాద్గాత్॥ నన్వేవమపి హేతుసమానాధికరణాత్యంత
భావప్రతియోగిత్వం ఆత్మత్వాభావవ్యాప్తియోగ్యాధికరణే సమానకాల నత్వాది
నాసంబంధిత్వసంభవాదితిమైవ ఉభయథాన్యం దేశిలవ్యాప్యత్వాత్॥ వృత్తిత్వని
వేశాభిప్రాయేణ అనేకలక్షణాంతరత్వాత్॥ కింవ గగనాభావాభావనియమావద:

తదానీంతనవర్తిత్వవర్తమానకాలీనత్వాదిసంబంధేనప్రతియోగ్యధికరణసంబద్ధ
త్వాత్॥ఏతాదృశాధికరణదేశావచ్ఛిన్నాభావంప్రత్యేవాసంభవతిప్రతియోగివృత్తిత్వా
౭ దిగ్రంథానురోధాత్॥వర్తమానకాలీనత్వంకాలికసంబంధేన తదధికరణకాలిక
సంబంధేనవర్తమానత్వం ఏవంచకాలికసంబంధేనగగనాదివృత్తిత్వాభావాద
గమేగగనాదేస్సంబంధిత్వంనసంభవతిగగనాదేఃకాలికసంబంధేనవృత్తిమత్త్వం
నకృతవత్సంబంధిత్వస్యాకాలికప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిత్వనియమేనగగనాభావాభావ
మాదాయలక్షణసమన్వయసంభవేప్రతియోగివృత్తిత్వాదిగ్రంథావతారానుపపత్తేః

తదవచ్ఛిన్నవతీతి వాచ్యం స్వవిషయకజ్ఞానవిషయత్వాదిసంబంధేనాపి సంబంధిత్వసం
భవాత్॥ నచ తాదృశగగనస్వరూపాభావమాదాయాసంభవః సంభవేత్తథాచాప్తి
రిత్యుక్తం తాదృశాభావవారణార్థం వృత్తిమత్త్వేసత్యేవాభావే యుక్తేః నతు కే వ
సమానాధికరణత్వవిశేష్యం తమితి తాత్పర్యాత్ ఏవం కాలికసంబంధేన గగనస్య వృత్తిమత్త్వ
మతే తత్సంభవో గగనం చ వర్తతే తద్వ్యయం॥ కేచిత్తు హేత్వధికరణసంబంధిత్వ నవిశేష్య
త్వధికరణావచ్ఛేదేన త్రుటిసంయోగసంబంధిత్వమేవ నవిశేష్యం నతు స్వవృత్తిత్వముపేక్షితం
యోగాభావసామానాధికరణ్యం యోగానాత్మకాభావసమానాధికరణ్యం యోగాభావరూప

ప్రతియోగ్యధికరణే ఏకజ్ఞాన విషయత్వాదినా సంబంధత్వే నావ్యాప్తి ర్భావా
త థాపి వాచకత్వాదినా ధర్మేణ యానాధికరణధర్మవన్నిష్ఠ గగనాభావాభావ రతి
యాదాప్యేవ లక్షణా సంగతి ర్భవతి కేవలాధికరణావృత్తిదినయేన కేవలత్వం బంధితే సంబం
౨ ధ. ప్రసత్త్వాదితి ప్రతియోగి వృత్తి [illegible] ఇతి వృత్తిమత్త్వనివే
యాద్భేశ శనమిత్యాహుః నవ్యాః ఏకజ్ఞానవిషయత్వాదినా సంబంధతాయాం అప్రాసంగికత్వ
కత్వే హేతుకానాం నాధికరణం [illegible] ఇతి [illegible] ॥ నన్వా [illegible]
విలక్షణ [illegible] భయత్వేన [illegible] నాధికరణా [illegible]

వ్యాపకవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నలక్షణయోర్నిత్యాకాశ ఏకదేశవృత్తిధర్మాభావవతి లక్షణదోషద్వ
నిరుక్త్యోః ధ్వంసే నాంశిన్యభావాత్ ॥ నన్వేవం ప్రతియోగ్యవచ్ఛేదకత్వానఙ్గీకారే ఘటాభా
వప్రతియోగితాయాం ఘటత్వాద్యనవచ్ఛేద్యత్వాపత్తిః ఏవం ప్రతియోగితాయాం లక్షణద్వయే ధ్వంసత్వాభ్యా
వ్యాపకం తన్న ... లక్షణయోర్లక్షణే ఘటో భవతు తత్రైవ లక్షణయోర్లక్ష్యత్వం ప్రతి
యోగ్యవచ్ఛేదకలక్షణయో ... లక్షణస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వ ॥ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకాయాం వ్యా
పకవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వే లక్షణాసమ్భవాత్ ఏతేన ఘటాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకం
ఘటత్వం యత్ర ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాయా ఘటాభావప్రతియోగితా ఘటో భవతు ఘటత్వవత్
సామాన్యాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం ... సమవాయసమ్బన్ధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా
భావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం ప్రతియోగితావచ్ఛిన్న ... లక్షణ జ్ఞానాదిలక్షణా

స్వత్వాద్యభావవ్యాప్తి తా వ్యర్థయాదావదం తద్గతత్వంయా తద్విశిష్టేతి ప్రతియోగికరణాత్
ఇక్షేప వంశన్యాన్యాభా భావకాప్తి తాదృశయాదావదం తద్గతతయా ప్రతియోగినావత్తా వృత్తికాలికసం
బంధేనావృత్తేః ॥ వత్సూత్రతః ॥ కాలికసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాన్యాభావమాదాయ వ్యాప్తిచేత్
ధర్మేతత్వమహత్వప్రకారాణామపి గగనవృత్తిత్వప్రకారాణామపి ఆకాశమపి వృత్తిత్వేనిరుక్తమానాధికరణ
త్వాత్ ॥ తత్రాప్యవృత్తి తాదృశమానాధికరణాత్మనావస్తుసామానాం ప్రయమాత్ ప్రత్యక్షాన్నాధికారాలా వాచ్యానుష్ఠేద్వైధర్మాదయః
వస్తుతస్తు విశిష్టలక్షణాభావాత్ ॥ వృత్తితాతియామపి తత్సంయోగసంబంధేనవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యసంయోగసంబ
ధేన ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదావవ్యాప్తిః ॥ అత్ర వ్యాపకత్వప్రతియోగివ్యధికరణత్వోభయఘటితమేవ ॥ నతత్ర
ఘటతత్వం ॥ తథా నతి వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావోసత్త్వపి నవృత్తిమియా ప్రతియోగిక అవ్యాప్యజ్ఞానవిషయ
ఫలాభావాన్యాభావమాదాయ మూలవత్యత్ర ఇత్యేవ వృత్తిత్వేనాపి ధ్వాప్తం ధవతాంశులక్షణాః తి జనదే

స్వప్రతియోగిన్వైలక్షణ్యేన వక్ష్యమాణత్వాత్॥ అత్ర సాధ్యవద్భిన్నత్వముభావవద్వస్వరూపసంబంధేన ప్రత్యేకం
తేన స్వర్ధః కాలత్వాదిఘటితత్వాన్నాతివ్యాప్తిః తథా చ సాధ్యవత్త్వాభావాభావవదవృత్తిత్వస్వరూప
త్వేన స్వరూపసంబంధేన సాధ్యవద్భిన్నత్వాభావాత్ తాదృశాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వాదేవ
ఇతరేతరతత్త్వాభావనిరూపితవ్యాప్యత్వం ఘటత్వాభావేన హేతుసమానాధికరణాభావభిన్నత్వం నాస్తీతి
చేత్ ఘటత్వేనాభావస్య ప్రవిశిష్టత్వే సాధ్యనిష్ఠాధికరణనాద్యదేవ తత్త్వాభావాభావస్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకా
భావాత్॥ నను ౧ అత్ర సాధనసంయోగసంబంధేన వహ్నిసాధ్యకత్వం తాదృశసంబంధేన వహ్నిమానయం హేతుత్వం
ధూమసంయోగసంయోగసంబంధేన ధూమవత్త్వాభావం తద్భావే వహ్నిమద్వృత్తిత్వాభావాత్ తయోః అత్రాతివ్యాప్తిః॥ సంయోగేన వహ్ని
వృత్తిమాన్యాభావనిరూపితవ్యాప్యవృత్తిత్వమతే వహ్నిభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకస్వరూపసంబంధేన ధూమవన్నిష్ఠత్వేనా
వృత్తిత్వాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వప్రతియోగివహ్నిసాధ్యకాభావయోరతివ్యాప్తిః ప్రత్యేకం
దలాన్వయాభావవత్ప్రత్యేకం దలాన్వయిత్వేనోభయవృత్త్యాన్యదేవ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం వృత్తిత్వాదతివ్యాప్తిః॥ తాదృశవృత్తి
త్వాభావవత్త్వేన ప్రతియోగితావృత్తిత్వాభావప్రతియోగితాసంబంధేన తత్తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వాభావవాచ్యం ౧

పక్షీయమాణమాత్రావృత్తిత్వే పక్షీయసాధ్యప్రతియోగికభావవదావృత్తిత్వరూపపక్షవృత్తిత్వంబంధినపక్షీయవ్యాప్త్యాభావా...
గతానపక్షేసాధ్యాభావాదిగాత్వాభావాదభావాంవనానాహేతుపక్షేవృత్తిత్వావత్ప్రతియోగితానావచ్ఛేదకత్వంతత్పక్షేసాధ్యవదన్యాపత్తిశ్రుతౌ...
సాధ్యాభావాంగ్యాపత్తావదితివచనం॥
త్రితయోన్యధికరణత్వాభావంవ్యాపకత్వవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వసమితిఇతివాచ్యమితిరణాతంభవాల...
ఎవసమానాధికరణయోగత్వంబంధినపక్షీయమాణసాధ్యాభావాధికరణధూమాదిత్వాదేర్వ్యాప్యభావయుత్రతితిం
తాపత్యక్షాభావవ్యాప్తిపక్షీయమతియుక్తఘటయంభయుత్పావచ్ఛేదనవ్యాప్తిభావవ్యాధవచ్ఛేదకతావ
౨ పైరన్త్రితయోన్యతకేకిం[illegible]యావాయుతథాభావావచ్ఛిన్నాభావవత్వాప్రాదతివ్యాప్తిరితిత్రత్పన్నమి
పేక్ష్య॥పక్షీయమాణధూమాదిత్వాదిసద్ధేతౌజన్యావృత్తిత్వాభావవదవృత్తిత్వరూపవక్తవ్యత్వాంతభావాదేన
హేతుసామానాధికరణ్యవిశిష్టవిశేష్యతాధికరణవృత్తిత్వాంతభావేనజన్యవృత్తిత్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా
వచ్ఛేదకత్వాభావాత్తదావాప్తివిశిష్టివ్యయం॥నవహేతుసమానాధికరణాభావప్రతియోగితాయాంనాధికరణాధి
కరణాయాంతద్వ్యాప్యత్వాభావాత్పక్షేయదభావవచ్ఛిన్నత్వేవిధికరణావచ్ఛేదకత్వితియోగ్యతామానాధికరణాధిక
తేవలక్షణంకామోత్వయితావవచ్ఛిన్నత్వాదితాపాదపదార్థనిష్ఠసమానాధికరణ్యప్రతిపాద్యత్వ
వకుప్తవిశిష్టపక్షాధికరణాంత్రగతంఅవాపత్తిజంజాతిః॥కాధికరణావృత్తిత్వంప్రాప్తావచ్ఛేదకతాసంబంధావచ్ఛిన్న
సేదారసమితిసాధికరణాంలితపేవ।ప్రసక్తేరవాదాశాతాప్తవచ్ఛేదకపరప్రాభావప్రతియోగితాయాం[illegible]

ంధికరణత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్య [illegible] సంబంధేన [illegible] పానుసంధానం వ్యర్థమితి

వాచ్యం వైశిష్ట్యస్య వృత్తినియామకత్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధ [illegible]

వచ్ఛిన్న [illegible]

యావ్యాప్తి [illegible] ॥ అత్ర సాధ్యవత్తి యేన యేన సంబంధేన వృత్తిత్వం తేన తేన సంబంధే

న వృత్తిమత్త్వం బోధ్యం॥ తేన [illegible] సంబంధేన సాధ్యవన్మానాధికరణ [illegible]

[illegible] సంబంధేన [illegible] ప్రతియోగితా [illegible]

[illegible] సంబంధేన [illegible] ప్రవృత్తమితి॥ సాధ్యవత్త్వ

కాలికసంబంధేన వృత్తిత్వాప్రసిద్ధ్యా నావ్యాప్తిరితి తు న కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ

సాధ్యవన్మానాధికరణ [illegible] సంబంధేన [illegible]

కసంబంధేన [illegible] సాధ్యవత్త్వమపి సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన॥

చం॥జా॥ శ్రీగణాధిపతయే నమః॥ ఇందీవరదళశ్యామ మిందిరానందకందళం॥ వం

౧ దారజనమందారం వందేహం యదునందనం॥ యుష్యమానాధికరణ్నే

త్యాది అత్ర యుష్యమానాధికరణా ఇత్యనుక్తౌ అయమాత్మాజ్ఞా

దిత్యాదౌ తాద్రూప్యయూపదంతనగతస్య ఆత్మత్వ స్నామాన్యాభావస్య

వ్యాపకతాఘటకసమవాయసంబంధీ సప్రతియోగ్యధికరణే

ష్వనాపి సంబంధేన అవర్తమానత్వాదవ్యాప్తిః అతో యుష్యమానా

ధికరణా ఇత్యుక్తం సమానకాలీనత్వాది సంబంధేన వృత్త్యనియా

మశక్త్వాత్కేనాపి సంబంధిన ల్లాత్వత్త సామాన్యాభావస్యప్రతియో
గ్యధికరణే అవర్తమానత్వాత్ నచప్రతియోగ్యధికరణసం
బంధిత్వనివేశిన్యైవ అవ్యాప్తివారణసంభం[illegible]వే యుత్పమానా
ధికరణా ఇతరస్యవృత్యభావాదితి వాచ్యం గగనాభావాభా
వస్యయూవదంతర్గతస్య సవృత్త్రివసమానకాలీనత్వస
ంబంధిన ప్రతియోగ్యధికరణాసంబంధిత్వాత్ వినాపి వశ్య
ధికరణాధర్మావచ్ఛిన్నాభావం లక్షణా సంభ[illegible] వే ప్రతియోగవ్యు

చం॥జా॥చు॥ నజేనమానకాలీనత్వం కాలికసంబంధేన తదధికరణే కాలికసంబం తప్హా
౨ ధేనవర్తమానత్వం ఏవంచ కాలికసంబంధేన గగనాదివృత్తిమత్వా
నభ్యుపగమే గగనాదేస్సంబంధిత్వం నసంభవతి గగనాదేః కాలి
కసంబంధేన వృత్తిమత్వమంగీకృత్యసంబంధిత్వస్వీకారే తు ప్రతి
యోగ్యధికరణావృత్తిత్వనివేశే గగనాభావాభావయోరాదాయ
లక్షణాసమన్వయస్సంభవే ప్రతియోగివృత్తిత్వేత్యాదిగ్రంథా
వతారానుపపత్తిః తదవస్థైవ ఇతి వాచ్యం స్వవిషయకజ్ఞాన

విషయత్వాదిసంబంధేనావిసంబంధిత్వసంభవాత్తేనైతాదృశగ
గనస్వరూపాభావమాదాయాసంభవసంభవేకథమవ్యాప్తిరిత్యు
క్తం తాదృశాభావస్యవారణార్థంవృత్తిమత్త్వనివేశఏవాభావ
యుక్తః సత్తుహేతుసమానాధికరణత్వవిశిష్టమితితాత్పర్యా
త్తేనైవం కాలికసంబంధేనగగనస్యవృత్తిమత్త్వమతేపిసంభ
వేనసంభవతీతిధ్యేయం నన్వాత్మత్వసామాన్యాభావస్య
విలక్షణఘటోభయత్వావచ్ఛిన్నలక్ష్యవర్తమానత్వాదు

చం॥చా॥ త్తమానాధికరణాత్యన్తానుక్తావపి నావ్యాప్తిః వ్యాప్యవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నప్రస్య॥
౨ న్నె అనుయోగితాకైకదేశవృత్తిధర్మాభావస్య అవచ్ఛేదకత్వేన ఉ
క్తౌ జగదీశేనాంగికృతత్వాత్తన్నక్షేపం నేతి ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ
ఏవం రీత్యా ధూమాభావస్యాప్రతియోగిసమానాధికరణత్వాదతివ్యా
ప్తిః ఏవమయోగోలకానలత్వాభావస్య చ తాదృశయావదంతర్గతస్యా
పి అయోగోలకఘటోభయత్వావచ్ఛేదేన అయోగోలకానలత్వరూపే
ప్రతియోగ్యధికరణే అయోగోలకే వర్తమానత్వాదితి వాచ్యం

త్రితి యోగవిధికరణాత్యాం వ్యాసజలవృత్తి ధర్మాననుజ్ఞ నిష్ఠనివేశే అతి
వ్యాప్తి వారణ సంభవాత్ ఏతేన ధూమవాన్ వహ్నే రిత్యాధౌ ధూమవాన్నా [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

చం॥టీ॥ తయోః తత్ప్రతియోగి జన్యాన్యత్వసంబంధావ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణతావతి ప్రసఙ్గ॥
నిత్యసత్త్వేన జన్యత్వరూపే జన్యాన్యత్వాభావస్య కాలికసంబంధేన వృత్తేః (న్నత)
౪ మహాకాల ఏవ వ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతియోగ్యధికరణతావత్కాలిక
సంబంధేన ఇతి వాచ్యం॥ వస్తుతః కాలికసంబంధావచ్ఛిన్న అధికరణతావ
ద న్యత్వాభావమాదాయ అవ్యాప్తి బోధ్యా॥ న తు ఘటత్వరూపాభావం జ త్వ
న్యత్వస్వరూపాభావం వా ఆదాయ మహాకాలే ప్రతియోగి సమానాధికరణ
త్వాత్ తస్య ఏకత్ర సమానాధికరణౌ ఇత్యనుపాదానే అయం మాత్రాజ్ఞానాది
త్వాదావవ్యాప్తి స్స్పర్శద్ద్వితీయం॥ న చ ఏకత్ర సమానాధికరణౌ ఇత్యత

తాంయ సాధ్యసమానాధికరణాయాం వంతస్త్వావృత్త్యభావాంశ్చవిశిష్టయద్ధర్మా
వచ్ఛిన్నహేత్వధికరణాశ్రవచ్ఛేదేనప్రతియోగిసమానాధికరణస్వధర్మవత్త్వమితివి
- వలక్షణాంకుతోనక్రమితివాచ్యం తత్రవలం లాఘవాత్త్వాదిత్వాద్దామహాకాలేసాధ్య
సమానధికరణాసంబద్రవత్త్వాదంభావసంబన్ధవిశిష్టహేత్వధికరణాత్రసిద్ధ్యాతత్రా
వ్యాప్తిః ప్రతియోగివిశేషణతయా సాధ్యాధికరణవృత్తిత్వంహీత్త్వాగౌరవమితిజగదీశః
నచవృత్తివ్యాదావృత్త్యభావసంబన్ధవిశిష్టత్రవత్త్వాభావసంప్రతియోగివిశేషణతయా సా
ధ్యసమానాధికరణాత్తాతద్విశిష్టహేత్వధికరణాత్రసిద్ధ్యాలవ్యాప్తిసంభవేగౌరవాను

వర్ణ మల ౫౫ సంబంధః

సంధానం వా ద్యం ప్రవిశిష్టోభయాన్య జన్యవృత్తి ధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాని వేశితద్వార నాదం
భవాత్మాకారవ్యవహారవసానం అతో విశిష్టాభావమాదాయాదాయ వ్యాప్తిము క్తేషు ప్రష్ట
రవం దర్శితం॥ కేచిత్తు విశేష్యవతి విశిష్టాభావో విశేషణాభావ ఏవ తథా చ వృత్తి
మన్నత్వ విశిష్టత్వవత్త్వాభావప్రతియోగితాయాః సాధ్యవ్యాపకతానవచ్ఛేద
కత్వాత్ సాధ్యాధికరణే వృత్తిమ్వాదావృత్తిమన్నత్వాభావరూపే విశిష్టవృత్తిమన్నత్వవి
శిష్టత్వవత్త్వాభావస్య సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకత్వవిరహాత్
న లక్షణాఘటకతా న వృత్తిమ్వాం వృత్తిమన్నత్వవిశిష్టత్వవత్త్వం న్యాయ్యతత్ప్రతిబలాత్
విశిష్టాభావస్య విశేషణాభావత్వస్వరూపత్వేపి విశేషప్రతియోగిత్వమావశ్యకం॥

అత ఏవోక్తం జగదీశేన విశిష్టాభావస్యావదతిరిక్తతాం మావాత్రవేవచత్రవ్యానవత్త్వవి
శిష్టసత్త్వాన్నాస్తీతి ప్రతీతిబలాల్లప్రతియోగిత్వం ఋనస్వత్వాయామావశ్యకమితి
వాచ్యం ప్రాచీనమతే యథాశ్వివినష్ట ఇత్యాదౌ స్వవృత్తిశిఖానిష్ఠప్రతియోగితాకత్వ
సంబంధేన శిఖినోధ్వం సేత్ర కారత్వం తథాపృథివ్యాం శ్యావనవత్త్వవిశిష్టం న్నాస్తి
ప్రతీతావపి సామానాధికరణ్యసంబంధావచ్ఛిన్నస్వవృత్తిత్వవిశిష్టపృథివనవత్త్వనే
నిష్ఠప్రతియోగితాకత్వసంబంధేన ప్రవత్త్వస్యాభావే ప్రకారత్వేన తాదృశప్ర
తీతిబలాత్త్రవత్త్వనిష్ఠప్రతియోగితాకత్వం విశేషణాభావరూపస్య విశిష్టా
భావస్యేతి జగదీశస్య తస్య నవ్యమతాభిప్రాయేణ తన్మతే సాక్షాత్ప్రతియోగి

ప్రతియోగి

చం॥ జా॥ చు॥ ప్రసంబంధి సద్రవత్త్వవిశిష్టవిషయకత్వస్య తాదృశత్రితావనుభవనిష్ఠత్వాత్ అ ప్రసక్తి॥
తదవచ్ఛేదక్వము తేషాం తు సామానాధికరణ్యఘటితలక్షణానాం విశిష్టాభావోభయా
భావమాదాయ దుష్టత్వేన సంభవతి ॥ యత్సమానాధికరణా యావంతస్సాధ్య
శాభావాః సాధ్యసమానాధికరణాః తత్త్వమిత్తనిరుక్తిస్వరూపమత ఏవవ్యధికర
ణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినాసంభవతీతి విశేషణ ఇతి ధ్యేయం॥ యద్వక్ష్యమాణ యత్సమా
నాధికరణాః యావంతస్సాధ్యాభావాః ప్రతిక విశేషణతయోభయవృత్తి
యః తత్త్వమేవాస్తు లక్షణం స్వస్వప్రతియోగిసామానాధికరణ్యానవిశేషణాత్
హేతుసమానాధికరణసత్తత్త్వదయోర్నైకత్వాభావసప్రతిక విశేష

ణాం తయోంభయవృత్తిత్వవిరహాదితి తన్నందం హేతుసమానాధికరణసంబవత్త్వేనం
యోగాద్యాత్మకాభావసంబంధైకవిశేషణతయోంభయవృత్తిత్వవిరహేణావత్త్వావమా
కధూమాదిత్వాదావవ్యాప్తిః నచ భావభిన్నస్యైవ హేతుసమానాధికరణాభా
వసంబంధలక్షణేప్రవేశాన్నదోష ఇతి వాచ్యం తద్ఘటభిన్నం ఘటత్వాదిత్యాదౌ అతి
వ్యాప్త్యాపత్తేః తద్ఘటభిన్నత్వాభావసంబంధతద్ఘటత్వస్వరూపస్యైన భావత్వాత్ ఘట
త్వాదినా తద్ఘటభిన్నత్వాభావసంబంధవుభయవృత్తిత్వాదితిజగదీశః ॥ అత్ర కా
ధవతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్రితయోంగిలాకా ఇత్యనుక్త్వా తత్త
త్వతానవత్త్వాభావసంబంధత్వత్రయరూపద్వంద్వాభావాభావసంబంధప్రవేశకేఽపి

సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వానుక్తౌ కేవలసాధ్య●వా
భావ హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధప్రతియోగితావిశేషణాత్

చం॥జా॥చా॥ విశేషణాత్ తయోరుభయవృత్తిత్వవిరహాత్ ద్వావ్యాప్తిః పృథివీ న సత్త్వవిశిష్టద్రవ్యత్వవత్ ప్రష్టా
ద్రవ్యత్వావిశాత్ తత్ఘటయోరూపద్వం సాభావో నానాధికరణవ్యాధికరణతావచ్ఛేదకప్రతి
౨ యోగితాకః పృథివీ న సత్త్వవిశిష్టద్రవ్యత్వ సత్త్వద్రవ్యత్వానతిరిక్తతయోస్సాధ్యవ
త తత్ఘటే తత్ఘటయోరూపద్వం సాభావాభావవ్యాప్తిః ప్రతియోగితావిశిష్టసత్త
అభావసత్త్వాత్ తాదృశాభావాంతరసత్త్వే కవిశేషణాత్ తయోరుభయవృ
త్తిత్వాదతివ్యాప్తిః అతస్సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నేతి అత్రప్రతియోగివైయ్య
ధికరణ్యఘటితవ్యాపకత్వమేవ నమప్రతియోగివైయధికరణ్యఘటితం

తథా సతి తత్తద్వ్యక్తిత్వరూపత్వం సాభావాభావవ్యప్రతియోగితావిశిష్టసవ
తద్వ్యక్తిత్వస్య రూపత్వం సాభావసవ రూపసత్త్వదశాయాం తత్తద్వ్యక్తేధినత్వాత్
సావచ్ఛిన్నానధికరణసాధనవన్నిష్ఠాభావీయప్రతియోగితావచ్ఛేదకప్రతియో
గితానవచ్ఛేదకత్వరూపత్వం సాభావనిష్ఠప్రతియోగితాకిం పూర్వవత్సాభా
వనిష్ఠప్రతియోగినైవ తదనవప్రతియోగితాకసవ తత్తద్వ్యక్తిత్వస్య రూపత్వం
సాభావాభావసవప్రతిశకవిశేషణతయా వృత్తిమత్త్వాభావాద వ్యాప్తిః
ప్రతియోగిన్యోవ్యధికరణం ద్వ్యయోధిత్వాదికల్లోక్తా దతత్తద్వ్యక్తిత్వస్య రూపా

చం।జా।చ॥ సప్రదశాయామేవ తత్త్వవతీయ రూపత్వం సాభావాభావీయప్రతియోగితా ప్రస్తు॥

౮ విశిష్టసంబంధాభావసత్త్వేన తాదృశాభావసంబంధేన ఘటకతేతి నవత్త్వవ
ఛిన్నం ఘటత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకరూపత్వం సాభావాభావసంబంధాభావభిన్నత
యానిరుక్తయావదభావాంతర్గతసంబంధ్రౌశికవిశేషణ్తాయావుభయవృ
త్తిత్వవిరహాన్నాతివ్యాప్తిరితివాచ్యం॥ యన్తు ఘటనాశాదేవ [illegible] ఘటీయరూపత్వాభావ యు
నవనాశః తద్ఘటభిన్నత్వసాధకత్వాత్ తథాచ ఘటత్వం సంబంధప్రతియోగినమవాయి
దివృత్తితయా తద్రూపత్వం సకాలికద్రూపసమవాయిఘటస్వరూపవిశేషా
సత్వాత్। తద్రూపత్వం సోనతద్ఘటవృత్తేః అత ఏవోక్తం మణికృతాలాంత్ర యు

నాశజనకగుణనాశః కేవలాన్వయిత్వాతివ్యాప్తిసంగతేః నచతద్ఘటీయరూపప్రా
గభావాభావవత్తద్ఘటీయరూపప్రాగభావవన్నరూపే నతద్ఘటేవృత్తేః
తన్నిరుక్తయావదంతర్గతసప్రతియోగికవిశేషణతయోభయవృత్తిత్వ
విరహాల్లక్షణమతివ్యాప్తిరితివాచ్యం దీధితికృన్మతే ప్రాగభావానంగీకారాత్ తన్మత
మవలంబ్య అతివ్యాప్తేస్సంభవమపి యుక్తాత్ నచతథాపి॥ తద్ఘటాన్య
త్వతద్ఘటత్వప్రకారకయత్కించిజ్జ్ఞానవిషయత్వఏతదనపేతరాభావవత్తద్ఘ
టేతద్ఘటత్వప్రకారకయత్కించిజ్జ్ఞానస్యానపేతాదశాయాంవర్తమానస్య
తాదృశయావదంతర్గతసప్రతియోగికవిశేషణతయోభయవృత్తిత్వవిరహాత్

చం।ఋ।చ॥ తేషాం అతివ్యాప్తిః నహి తాదృశాభావోఽపి తద్ఘటత్వస్వరూపః తద్ఘటే తద్ఘటత్వావచ్ఛిన్నప్ర ప్రపు॥
రకీయత్వే జనకజ్ఞాననిష్ఠదశాయాం అనవతరం న్యూనతాప్రతీతేః తద్ఘటత్వావచ్ఛి
౬ రూపత్వేనాదృశప్రతియోగితాకాదివిశాభావం సమానాకారకజ్ఞానీయాప్యేకవిష
యతావిశేషవద్ఘట ఇతి జనకజ్ఞానవిషయతాయాః జ్ఞాపకజ్ఞానీయవిషయతా
త్వేనయత్తదనవతరేనవతాదృశజ్ఞానఘూనవతాదశాయాం మతివతఽమానత్వాత్
జ్ఞాపకజ్ఞానవిషయతాయాః స్వదర్శితైవేనత్వాత్ స ఘటత్వాదినా నాత్వప్రకా
రతానిరూపితతద్ఘటనిష్ఠయత్కించిద్ఘటవిషయత్వతద్ఘటానవత్వ ఏతదనవతరా
భావమాదాయ న్యూనతివ్యాప్తిః జ్ఞాపకత్వమాభావాల్లాభ్యప్రకారకమ విషయతా-

యాం శాబ్దేఽప్యజ్ఞానేఽప్యవిశేష్యతాత్వాభావాదితి వాచ్యం ప్రత్యక్షేణో
ష్టాయి తద్ఘటోత్పత్తిక్షణే గుణత్వాదిభ్రమః తద్ఘటభేదస్యైవ సాధ్యత్వాత్తదాద
తాదృశభ్రమస్యాపి ద్వి క్షణస్థాయితయా తద్ఘటానత్వకాలస్యైవ తద్ఘటవృ ట
త్వభావాపత్తేః తయా తాదృశాభావేన కదాపి తద్ఘటవృత్తిత్వం అత ఏవ
తద్ఘటానవత్వప్రకారకజ్ఞానవిశేష్యత్వాభావనిబద్ధాతద్ఘటానువృత్తిప్రకార
కభ్రమదశాయాం సుఖత్వాదితాదృశాభావేన తద్ఘటత్వాదిస్వరూపైః కిం త్వతి రి
క్త ఏవ తథా చ తాదృశాభావస్యైవ భావత్వం తస్యైవ కిం విశేషతయా వ్యుత్పన్నయ
వృత్తిత్వవిరహాన్నాతివ్యాప్తిరిత్యవ్యాప్తిరితి త్వత్పక్షేం యద్ఘటే తద్ఘటానవత్వ

౨వపా

చం।జా।చు॥ త్రికారకత్రయమేవ(న)ప్రాతః తద్వ్యటఘేదనీయసాధకత్వాత్ అత్రేదమవధేయం॥ ప్రజ్ఞా॥
తత్తద్వ్యక్త్యవ్యవహారత్వం నాభావాభా[illegible]ధికరణయస్త్వస్య ఘటసాధ్యంశవత్త్వే సత
౧౦ వాచ్యం తాభావానధికరణత్వాదితి తంతత్స్వరనేన కాలికవృత్తికవిశేషణతా
యావృత్తిత్వస్యాభయవృత్తిత్వాదవ్యాప్తివారణాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్రితయోగితాకత్వనివేశో న సంభవతి కిం
తు యత్తద్వ్యక్తసద్వితీయపక్షోఽపి తత్తద్వ్యక్తానవచ్ఛిన్నప్రకారకభ్రమోవత
తి తత్తద్వ్యక్తానవచ్ఛిన్నప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వాభావసత్త్వాన్మానవ[illegible]కాలా
వచ్ఛిన్నతత్తద్వ్యక్తిసత్త్వాత్ తత్తద్వ్యక్తిభిన్నత్వతత్తద్భిన్నత్వప్రకారకభ్రమావి

త్వ సంసర్గ ప్రత్యవసత్వాంశాత్వ ప్రత్యత్ఖంగత్వప్రకారకజ్ఞాన విషయత్వాభావోనకదా తిబి
దుభయవృత్తిరితి తదభావమాదాయావ్యాప్తివారణాయ సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేద
కత్వాదిదలసార్థక్యం। ఏవం తజ్జలానవృత్తప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వాభావమాదాయా
వ్యాప్తివారణాయ హేతుసమానాధికరణదలసార్థక్యమితి ధ్యేయం॥ ॥నను త
థాపి తజ్జలానవృత్తప్రకారకజ్ఞానవిషయత్వాభావస్య కాలికసంబంధేన హేత్వధికరణ
వృత్తిత్వాత్ తాదృశయోరవదంతర్గతత్వేన తత్సంబంధికవిశేషణతయా వృత్త్యయ
వృత్తిత్వాభావాదవ్యాప్తితాదవస్థ్యం హేత్వధికరణవృత్తికవిశేషణతయా వృత్తిత్వాత్వ
త్వే ~~[illegible]~~ సంయోగాభావాభావసంబంధికవిశేషణతావిశిష్టవృత్తిత్వ

పం॥జ॥చు॥ విరహో లేత్తాదృశాభావమాదాయావ్యాప్తివారణార్థం భావభిన్నత్వోక్తిః వ్యధి తథా॥
తినిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వం హి న సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసా
౧౧ మానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావః
తథా సతి గురుధర్మస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వానంగీకారే వహ్నిమన్నిష్ఠాభావప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకత్వత్వమవిశిష్టగురుత్వేన ప్రమేయవహ్నిత్వవిశిష్టసంబంధేన ని
ష్ఠాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగిత్వాప్రసిద్ధ్యా ప్రమేయవ
హ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తేః॥ కింతు సాధ్యసమానాధికరణాభావీయా
యా యా ప్రతియోగితా తత్తదవచ్ఛేదకత్వాభావకూటరూపం తథా చ భావత్వరూ

నివక్తవ్యం

వాభావవిశిష్టాత్వన్నికరూపేణాప్రతియోగి[తా]వచ్ఛేదకత్వవిరహాప్రవేశేగౌరవం అత
స్సాధ్యవన్నిష్ఠాభావభిన్నత్వాయ యత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాభావకూటం
విశిష్యవిశేషణవిశేషణం తథాచతత్తద్వత్త్వప్రకారకయత్కించిజ్జనవ్యజ్ఞాని
ష్యవిషయత్వాభావాభావవన్నిరూపితాధృత్వవ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితా
కత్వనహేత్వధికరణేవృత్తికవిశేషణతయావృత్తిత్వేనచయావదంతర్గ
తతయావత్సవృత్తికవిశేషణతయావచ్ఛయావృత్తిత్వవిరహాదవ్యాప్తిః అ
తః భావభిన్నత్వస్యసాధ్యకత్వం ననుప్రతియోగి[తా]సామానాధికరణ్యాఘ్య
టితలక్షణేభావభిన్నత్వం సాధ్యవత్త్వభావప్రతియోగితాప్రతియోగికాలత్వ

మూ॥ ప్రత్యేకం

మూ॥ రూపమవచ్ఛిన్నం వక్తవ్యం ఇతి భావః జాతిసామాన్యాభావస్య ఘటత్వేన అభావస్య భావ

టీ॥ చ॥ ఖండనత్వయా అత్ర తాదృశయావదంతర్గత ఘటత్వ విశిష్టహేతుత్వాధికరణే వహ్నిరితి తథా॥

జాతిసామాన్యాభావరూపప్రతియోగితావాభావాద్యసంభవతాదవస్థ్యం

ఏవం సాధ్యవద్వృత్తిః యో జాతిరూపాభావః తత్ప్రతియోగి జాతిసామా

న్యాభావస్య ఘటత్వేనాభావస్యాపి తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతయా నలక్షణాఘ

టకత్వమితి నాసంభవతాదవస్థ్యం॥ ఏవం చ ప్రత్యేకవిశేషణతయావ

భయవృత్తిత్వస్య వైతాదృశాభావభిన్నత్వనివేశనైవ లక్షణఘటకత్వం ఘట

జాతిసామాన్యాభావ

తద్ఘటభిదాభావసంలక్షణఘటక ప్రసంభవా ౧

త్వాదితత్ర న్యాతివ్యాప్తిరితిచేన్న ॥ వస్తుతస్తు తాదృశనాస్తిత్వస్యానవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాశ్రయసామానాధికరణ్యశక్యత్వప్రతియోగితాయాం యావత్త్వా
నివేశాత్ ॥ జాతిసామాన్యాభావసంలక్షఘటత్వేనాభావసంలక్షణమనియతాభావయో
ర్నిక్తలఘుటత్వేనవా ద్రవ్యత్వాభావత్తయా తదియ్యావృత్తిస్యానవృత్తిధర్మానవచ్ఛి
న్నప్రా దలత్వత్వావచ్ఛిన్నా దలత్వనిష్ఠప్రతియోగితాశ్రయవిశిష్టప్రాత్పధికరణావ
చ్ఛిన్నతాదృశప్రతియోగితాశ్రయసామానాధికరణ్యాత్ ॥ ప్రతియోగితా
వచ్ఛినాధికరణే [illegible] విభావభిన్నత్వస్యానాధికవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగిప్ర
తియోగికాసత్వం [illegible] తు యథాశ్రుతమపేక్షితం ॥ సం [illegible] తద్ఘటభిన్నం లక్షణత్వా
[illegible]నవన

చం॥జ॥చ॥ ధితత్రయాతివ్యాప్తివారణాయ త్వం సాధ్యవద్వృత్తిభావత్వం న్యస్తమిదభావత్వం న్యస్త ప్రశ్న॥
వధిన వివక్షణీయం॥ తథా చ తద్ఘటత్వవ్యాపకరూపవత్త్వవతద్ఘటభేదాభావవతి। తద్ఘ
టభేదరూపసాధ్యాధికరణే అవర్తమానత్వాత్॥ తద్ఘటభేదాభావవతి॥ ల
౧౭ క్షణఘటకతయా నాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం సాధ్యవద్వృత్తిత్వం న యత్ర కి కి
ఞ్చిత్సంబంధేన తత్ర నేతి తద్ఘటత్వవ్యాప్తికాలికసంబంధేన తద్ఘటభేద
వతి వృత్తేః॥ నాపి ప్రకృతే విశేషణతయా తత్రాపి వహ్నిసంయోగాభావ
భావవత్వైశేవిశేషణతయా సాధ్యవద్వృత్తిభావత్వం న్యస్తం తయా తస్య స్వాభా
విశేషణతయా ముఖ్యవృత్తిత్వవిరహాత్॥ అవ్యాప్తిం వారయితుమిదమితి॥

కింతు స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహవిరోధితాఘటకసంబంధేనాభావ
వృత్తియోఽభావః తదనవత్త్వం వివక్షితం తథా చ తద్ఘటభేదాభావ
స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహవిరోధితాఘటకసంబంధేన తద్ఘటభేదవ
త్తివృత్తిత్వవిరహాల్లక్షణాఘటకతా ఏవం వహ్నిసంయోగాభావాభావస్య
స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహవిరోధితాఘటకోఽనిరవచ్ఛిన్నసముదాయ
ఏవ న తు శుద్ధసమవాయః తత్సంబంధేన వహ్నిసంయోగవత్త్వబుద్ధి
సత్త్వేఽపి వహ్నిసంయోగాభావవత్త్వబుద్ధేరుదయాత్ ॥ తథా చ నిరవచ్ఛిన్న

పం॥౫॥పం॥ సంబంధేన సాధ్యవద్వృత్తిభిన్నత్వస్య వహ్నిసంయోగాభావాభావేऽసత్త్వాత్ ప్రకృతవిశిష్ట ప్రశ్న॥
స్యోభయాపృత్తిత్వవిరహాత్ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ అవ్యాప్తితాదవస్థ్యమేవ।
౧౪ అతఏవ జాతిసామాన్యాభావాభావముద్దిశ్య వహ్నిసంయోగాభావాభావమా
దాయావ్యాప్తిర్దత్తా తత్రత్రితయోగమత్రాత్రహావిరోధితాఘటకనిరవచ్ఛి
న్నసమవాయసంబంధేన సాధ్యవద్వృత్తిత్వస్య జాతిస్వరూపాభావసత్త్వాత్
తాదృశనివేశేసైవ వారణసంభవాత్ ౪ కేవలభావభిన్నత్వనివేశే తద్ఘటభిన్నం
ఘటత్వాదిత్యాదావతివ్యాప్తిర్బోధ్యా సాధ్యవద్వృత్తిభావత్రితయోగిత్రితయో

గికానవచ్ఛిన్న నివేశేనమపి కర్తుం న శక్యతే తద్ఘటభిన్నం ఘటత్వాదితద్వృత్తిసాధ్య
వద్వృత్తివిటత్వస్వరూపయోరభావః తన్నిష్ఠప్రతియోగివిటత్వతద్ఘటత్వోభయవృత్తితరా
భావః౹ తత్ప్రతియోగికత్వస్య తద్ఘటత్వస్వరూపతద్ఘటభేదాభావే సత్త్వాత్ ।
ఏవం సాధ్యవద్వృత్తిభావప్రతియోగిప్రతియోగికానవచ్ఛిన్న నివేశేపి ఘటాభా
వభిన్నమభావత్వాదితద్వృత్తిత్వవ్యాప్తిః ఘటాభావభేదాభావస్య ఘటా
భావస్వరూపస్య స్వరూపసంబంధేనోభయవృత్తిత్వాత్ తత్తదభావమా
త్రనిష్ఠస్య అభావస్య తాదాత్మ్యసంబంధేన తదభావస్వరూపత్వాయోః

చా౹౪౹చా౹ ద్వయమేవవిశేషవ్యాప్తౌ వక్ష్యమాణత్వాత్ ఘటాభావనిష్ఠతద్వ్యక్తిత్వాభావాభా కష్టు౹
వోంఽపి తాదాత్మ్యేన ఘటాభావస్వరూపఏవ ఘటాభావత్వప్రకారకయత్కిం
౧౩ చిజనకజ్ఞానవిషయత్వాంభావాభావస్య వ్యాప్యవృత్తితయా ఘటాభావ
స్తు స్వరూపత్వానభ్యుపగమః సమానాకారకజ్ఞానేయస్య ఏకవిషయతావు వాది
తిన సంభవతీత్యుక్తత్రయమేవ ౨ దం తు బోధ్యం హేతుసమానాధి
కరణాః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వే యోనితాకా
యాంవంతో భావాః ఉభయవృత్తయః తత్త్వమేవ నవ్యాః౹౹ హేత్వధి

హేత్వధికరణస

కరణవృత్తిత్వం యత్సంబంధావచ్ఛిన్నసంబంధిత్వరూపం సాధ్యతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతాఘటకీభూతం సాధ్యాధికరణావృత్తిత్వమపి త
త్సంబంధావచ్ఛిన్నసంబంధిత్వరూపం ఉభయవృత్తిత్వమపి తత్సంబం
ధావచ్ఛిన్నసంబంధిత్వమపి సంబంధత్రయస్య ఐక్యవివక్షణాత్
తథా చ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర ఘటత్వేన వహ్న్యభావః హేత్వధి
కరణే ద్వైతీకవిశేషణతారూపయత్సంబంధేన వృత్తిర్భవతి తత్సం
బంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణావృత్తియోరభావః తత్ప్రతియో

పం॥జా॥ నితానవచ్ఛేదకప్రతియోగితాకోఽపి భవతి ద్వైశికవిశేషణతయోభయవృత్తి ప్రష్ట॥
భవతీతి లక్షణసం~~ఖ్యాక~~మన్వయః వహ్నిసంయోగాభావాభావస్తు వహ్ని
౧౯ సంయోగస్వరూపః సమవాయ రూప సంబంధేన వర్తమానః స్య సమవాయ
రూపతత్సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణవృత్త్యభావప్ర
తియోగితానవచ్ఛేదకప్రతియోగితాకః ఇతి వహ్నిసంయోగాభావా
భావో లక్షణఘటకః ఏవం తాదాత్మ్యసంబంధేన సంబంధయపి హిత్వ
ధికరణే వృత్తాభావాభావోఽపి సంబంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛి

న్నాధికరణవృత్త్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకప్రతియోగితాకః ఇతిన
౮ తథావ్యాప్తిలక్షణఘటకః ఏవం ధూమవాన్ వహ్నేః తద్ఘటభిన్నం ఘటత్వాత్
ఘటాభావభిన్నమభావత్వాదిత్యత్ర యథాక్రమం తత్తదయోగోలకత్వ
రూపవ్యభిచారస్థలాభావాభావోఽపి తద్ఘటరూపతాదృశస్థలాభా
వాభావో ఘటాభావరూపతాదృశస్థలాభావాభావానాం హేత్వధికరణే
నతాదాత్మ్యసంబంధేన వృత్తిరితి తాదాత్మ్యేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికర
ణసంబంధియోఽభావః తత్ప్రతియోగితాయాః అవచ్ఛేదకప్రతియోగి

ష్టే

చు॥జా॥చు॥ తాకత్వాల్లక్షణాఘటకతయా అవిశేషణాం తాదాత్మ్యసంబంధావృత్తిత్వవి ప్రష్టు॥
రహాత్ తాదృశవహ్న్యభావాదికేతౌ నాతివ్యాప్తిః యత్సమానాధికరణా ఇతి
౧౨ లక్షణే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణవృత్త్యభావీయప్రతియోగితా
యాః సామానాధికరణ్యేనావచ్ఛేదికాయాః ప్రతియోగితాయాస్తత్తత్త్వమే
వ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాప్తితావచ్ఛేదకత్వమితి వస్తుతస్తు తస్త్వేవత
త్త్వేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం ప్రకృతేకవిశేషణాత
యావక్తవ్యం అన్యథా స్పందః కాలత్వాదితప్రతి అతివ్యాప్తిః వహ్నిమాన్ ధూ

మాదిత్యాదౌ జాతిసామాన్యాభావాభావమాదాయ వ్యాప్తివారణార్థం భా
వభిన్నత్వం నివేశితం జగదీశేన నను యత్ర గుణత్వసామాన్యాభావ సవిషయ
తా సంబంధేన సాధ్యతా గుణత్వాభావవిషయక జ్ఞానసత్వం హేతుః తత్రావ్యాప్తిః త
థాహి హేత్వధికరణే గుణత్వాభావవిషయక జ్ఞానే కాలికసంబంధేన వర్త
మానో యో గుణత్వాభావః సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకీభూతా యా విష
యతా సంబంధేన గుణత్వాభావాధికరణభేదనిష్ఠావృత్తికవిశేషణతా సం
బంధావచ్ఛిన్నా యా ప్రతియోగితా తా వృత్తిప్రతియోగితాన విషయతా
వృత్తిప్రతియోగితాకా
భావః ।

భేదాభావనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్వరూపేణ

చా౹౹జ౹౹చ౹౹ సంబంధేన గుణత్వాభావాధికరణేషు జ్ఞానేచ్ఛాకృతిషు విషయతాసంబం ప్రష్ట౹౹

ధావచ్ఛిన్నో గుణత్వాభావనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకభేదనిష్ఠా

౧౮ యాః స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా తదవచ్ఛిన్నస్వయో

విశేషణతావిశేషసంబంధేన అభావః గుణత్వాభావస్వరూపః తస్య

స్వరూపసంబంధేన వర్తమానతయా స్వరూపసంబంధేన యే తేష్వవ

వర్తమానయోః ఘటాభావః తదనవచ్ఛేదకత్వనిరూపితా ప్రగ భేదనిష్ఠస్వరూ

పసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా యా మరినత్వా లతా ప్రశప్రతియో

గితాశ్రయతాదృశభేదస్యకాలికసంబంధేనగుణత్వాభావనిష్ఠంయద్ధి
ధికరణే భూతగుణత్వాభావవిశేష్యకజ్ఞానం తత్రాన్యత్వాత్ప్రసన్నా
ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణావృత్తిత్వం స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహావి
రోధితాఘటకసంబంధేనవక్తవ్యం తథాచసాధ్యతావచ్ఛేదకావ
చ్ఛిన్నాధికరణే యాదృశప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహావిరోధితాఘటకస
ంబంధేనసంబంధియోభావః తదభావీయయాప్రతియోగితా
తద్భిన్నప్రతియోగితాకత్వమేవవిరహవనితం తథాచవిశేష్యతాశం

భాథ

చం౹జా౹చా॥ బంధావచ్ఛిన్నగుణత్వాభావనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకభేదని త్రజా॥
ష్ఠాయాంప్రతియోగితాతదవచ్ఛిన్నవత్త్వాబుద్ధింప్రతితద్విషయతాసం
౧౯ బంధేనగుణత్వప్రకారకనిశ్చయస్యవిరోధిత్వాత్తాదృశసంబంధే
నగుణత్వాభావసత్త్వ(ప్రాశికతావచ్ఛేదకసంబంధేన)సాధ్యాధికరణేవర్త
మానతయాతత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వంతుతాదృశభేదనిష్ఠప్రతియో
గితాయామపితాదృశప్రతియోగితాశ్రయగుణత్వవిశిష్టేతద్ధికరణా
వచ్ఛేదేనాసత్త్వవినావ్యాప్తిః ఇతిచేన్న ఏవంసతిజాతిసామాన్యాభావ

ఇజ్ఞాతిసామాన్యాభావ
నిష్ఠాయాః

నిష్ఠాయాంప్రతియోగితాంతదవఛిన్నవత్వాత్రతథా విరోధితాఖ్యఘటకసంబంధే
ననేమహాయినజాతిస్వరూపాభావని శ్చనాధికవతివర్తమానతయాత్వా
శ్రత్రతయోగితాయాః ఘక్షణాఖ్యఘటకత్వే నజాత్యాత్మకాభావమాదాయ
నిపేశ వ్యాప్తిసంభవాత్ భావభిన్నత్వనివేశవైయర్థ్యాపత్తేః నచ యత్స్వరూపతసంబ
వృత్తిత్వషేనే అయం విరహవత ఇతి జ్ఞానముత్పన్నం తత్స్వరూపతసంబంధిత
యుపక్షేనే విహాన్యధిజ్ఞానముత్పన్నం వహ్నిమత్స్వరూపతసంబంధమక్షనే సంభవ
నాశ్రితాన్యధిజ్ఞానానవతారాభావాభావో హి తుసమానాధికరణాః ౫

తత్రతాదృశాన్యతరాభావనిష్ఠప్రతియోగిత్వావచ్ఛిన్నవత్త్వాగ్రహే విరోధితా
ఘటకే నిరవచ్ఛిన్నవిషయతాసంబంధేన స్వాభావవతి తద్వత్త్వే వర్తమానో
నతాదృశాన్యతరస్వరూపాభావస్తత్రాదశజ్ఞానాభావస్య ప్రత్యక్షేణా
౧౦ వచ్ఛేదేన తత్ప్రత్యక్షే ద్వితీయజ్ఞానాభావస్య ప్రత్యక్షేణావచ్ఛేదేన తత్రసత్త్వా
త్తయోరేకజ్ఞానస్యాపి వ్యాప్యవృత్తిత్వవిరహేణ నిరవచ్ఛిన్నవిషయతాసం
బంధేన తత్రాసత్త్వాత్ యాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదేన తాదృశజ్ఞానాన్య
తరాభావనిష్ఠప్రతియోగితాయాః ధర్మమాత్రావృత్తితయా తాదృశప్రతియో

గతాయాః వ్యధికరణావచ్ఛేదకత్వస్య అపేక్షితతయా తాదృశప్రతియోగితాశ్రయస్య
వత్త్వప్రతిత్వావియుపక్షేణావచ్ఛేదేన అగ్నిత్వాదవ్యాప్తిః అతః భావభిన్నత్వం అవశ్యం
నివేశనీయమితి వాచ్యం ఏవమపి హేత్వధికరణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వనివేశ్యైవ
తాదృశాభావస్య లక్షణఘటకత్వాన్న ఘటాత్ భావభిన్నత్వనివేశో వ్యర్థ ఇ
తి చేత్ అత్రకేచిత్ హేత్వధికరణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వవిశేషణేనాపి తాదృశా
నవతరాభావస్య ఘటత్వేన యో భావః తస్య హేత్వధికరణే నిరవచ్ఛిన్నవృత్తి
తయా ప్రతియోగితాశ్రయస్య హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన అగ్నిత్వాదవ్యాప్తి

చా॥టీ॥ వారణాయ సాధ్యవద్వృత్త్యభావప్రతియోగిప్రతియోగికానవచ్ఛేదపారిభాషి ప్రస్థా॥
కభావభిన్నత్వస్య నివేశనీయత్వాత్ ఏతేన ప్రతియోగిమత్త్వగ్రహవిరోధితావచ్ఛే
దకసంబంధేన సాధ్యవద్వృత్తిత్వోక్తౌ భావభిన్నస్య వృత్త్యర్థస్య ఘటాదేర్నిరా
౨౧ కృతావితిచేన్నిరుక్తభావభిన్నాయావంతోభావాః తద్వృత్తివిశేషణతావి
శేషసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతావచ్ఛేదకీభూతానుయోగితానిరూపిత
ప్రతియోగిత్వాశ్రయసమానాధికరణాః తత్త్వం వ్యాప్తిః తత్తద్విషయతా
సంబంధావచ్ఛిన్నగుణత్వాభావనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకోయం

భేదః

భావః తదభావత్వరూపే అనుయోగితాసాన వృత్తిక విశేషణతా విశేషసంబం
ధావచ్ఛిన్నాధేయతావచ్ఛేదకాంతర్భావేన తిష్ఠతి విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నగుణ
త్వాభావనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకభేదో నాస్తీతి తత్రత్వాత్/తత్త్వేః త
ద్భావవృత్తిక విశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్న ఆధేయతావచ్ఛేదకీయగుణ
త్వాభావత్వరూపానుయోగితా తన్నిరూపితా యా గుణత్వనిష్ఠప్రతియోగి
తా తదాశ్రయాధికరణీభూతగుణత్వాభావవిశేష్యకజ్ఞాని గుణత్వాభావ
స్వకాలికసంబంధేన వర్తమానత్వాత్ న గుణత్వాభావత్వరూపాభావరూపా

చం॥జా॥చ॥ యాని రుక్తన్షలే అవ్యాప్తిః ఘ టత్వా భావ వాన్ త్ర వృత్త్యా ది తశ్చత్ర వృత్తి బారి నాతు ఘట ప్రస్వ॥

త్వా భావ స్య ఘ టత్వేన రూపేణ యో భావః తస్య భావభిన్నత్వాత్ తస్య వివి
శేషణతా విశేష సంబంధావచ్ఛిన్న ఆధేయతావచ్ఛేదకీభూత తా దృశాభావత్వరూ
౨౨ పేణ సు యోగితా నిరూపిత ఘటత్వాభావనిష్ఠప్రతియోగితాత దాశ్రయని
ష్ఠస్య హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన అసత్త్వాన్నాతివ్యాప్తిః నను ప్రతియోగిసూంభావ
విరహాత్ తత్ర (వస్తుతః ప్రతియోగిత్వే) సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న ఘటాభావః
కపాలే నాస్తి తత్ప్రతియోగితః ప్రమాణసిద్ధ ఘటత్వేకతాదృశ ఘటాభావ

విరహేణ సమవాయేనైవ కపాలే సత్త్వాదితి వాచ్యం కపాలస్య సమవాయేన ఘటత్వావ
చ్ఛిన్నవృత్తిత్వస్య సమవాయేన సన్నం యోగసంబంధావచ్ఛిన్నఘటాభావాభావవత్త్వాత్ప్రతినిర్ధి
వత్త్వరూపేణాప్రమాత్వేన సంభవాత్ స్వం యోగాదిసంబంధే న తాదృశఘటాభా
వాభావవత్త్వావచ్ఛిన్నాధికరణతాయాః పారమార్థికత్వాత్ తత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్న
ప్రకారకత్వప్రమాత్వసంభవాత్ తత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవత్త్వేషు లక్ష్యత్వఘటితత్వాత్ ౹ అన్య
థా విశిష్టసత్తాయాః అనతిరిక్తతానుమతః విశిష్టసత్తావానితిప్రతీతేః ప్రమా
త్వాపత్తిరితి వదేయమితి కేవలాన్వయిగ్రంథే జగదీశలిఖనస్వారస్యాత్ ౹

చూ॥చు॥ యత్తాసంయోగత్వేన [redacted] బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభావాభావత్వరూ ప్రస్తు॥
పేనయోగితానవచ్ఛేదకత్వాయత్త్రిరూపేనయోగితాసమవాయసంబం
ధావచ్ఛిన్నఆధేయతాసంబంధావచ్ఛేదకతాతధావిషయతాసంబంధావచ్ఛిన్న
౨౨ గుణత్వాభావనిష్ఠావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకభేదాభావత్వరూపేన
యోగితావినవిశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నఆధేయతావచ్ఛేదకత్వ
వంసిద్ధాంతనిరుక్తౌద్విశేషవిశేషణతయావృత్తిత్వనివేశేహిత్వధికరణే
ఆత్మావిశేషఘటత్వాభావసత్కాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్య

మాకాశ

వృత్తికవిశేషణతాసంబంధేన సాధ్యతాయాః ~~తదవచ్ఛే~~త్వా ది హి తావద్వ్యాప్తిః

ఘటత్వాభావరూపసాధ్యాభావస్య లాక్షణికస్వరూపసంబంధేన వర్తమా

నతయా తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్త్వాదితి జ

గదీశలిఖితమేవ తత్ర యది హేత్వధికరణే వృత్తికవిశేషణతావిశేషసం

బంధావచ్ఛిన్న ఆధేయతావచ్ఛేదకీభూత అనుయోగితానిరూపిత

తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వం సాధ్యతావచ్ఛేదకే వివక్ష్యతే తదా తా

దృశావ్యాప్తేర్వారయితుం శక్యతే తుల్యయుక్త్యా కాలికసంబంధావ

చెం॥జు॥వ॥ జన్యే ఘటత్వాభావస్యాభావః ఆకాశే నాస్తి తద్వృత్తిత్వాత్ కాలికసంబంధా తత్ప
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాభావత్వస్వరూపానుయోగితాయాః స్వనిరూపకవిశే
షణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నత్వాదితి ధ్యేయం నను విషయతాసంబం
౧౪ ధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకీయోగుణత్వాభావవద్వేదః త
నిభయోఘటత్వేనాభావః తస్యాపి విశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్న
ఆధేయతావచ్ఛేదకీభూతానుయోగితానిరూపితప్రతియోగితాక
తయా తాదృశప్రతియోగిత్వాశ్రయగుణత్వాభావవద్వేదసిద్ధివిశిష్టే

ప్తధికరణావచ్ఛిన్న అసిద్ధాత్ అవ్యాప్తి తాదవస్థ్యమేవ యదియత్ప్రతియోగిత్వా
వచ్ఛిన్న యత్ప్రతియోగిత్వాశ్రయమాత్రనిష్ఠప్రతియోగితాకాభావత్వం విశేష
ణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతావచ్ఛేదకం స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావ
చ్ఛేదినప్రతియోగిత్వాశ్రయవివక్షయానుగతత్వాభావవచ్ఛేదనిష్ఠాయాం ఘటత్వా

వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాతత్ప్రతియోగిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వే విశే
షణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతావచ్ఛేదకత్వాభావాన్నాతివ్యాప్తి
రిత్యుపశతేతదావామర్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ సమవాయిత్వావచ్ఛిన్నవాంఛల
ప్రతియోగిత్వావచ్ఛిన్న [illegible]

ప్రతియోగిత్వావచ్ఛిన్న

చం।జు।చు। త్వనిష్ఠప్రతియోగితాకాభావాప్రసిద్ధ్యా అవ్యాప్తిరితివాచ్యం విశేషణతా ప్ర:
విశేషణసంబంధావచ్ఛిన్నఆధేయతానవచ్ఛేదికాయాం అనుయోగితానిరూ
౭౩ పితప్రతియోగితానవచ్ఛేదికాయాః ప్రతియోగితాస్వవిశిష్టహేత్వధికరణావ
చ్ఛిన్నతాదృశప్రతియోగిత్వాశ్రయసామానాధికరణ్యంవక్తవ్యం తథా చ ఘ
టత్వనిష్ఠాయాః ప్రతియోగితాతస్యాః ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకతయా తాదృ
శప్రతియోగితాయాః నలక్షణాఘటకత్వమితివాచ్యం వాచ్యం జ్ఞేయ
త్వాదితాదౌ అవ్యాప్తేః గుణత్వాభావవద్వృత్తిత్వనిష్ఠప్రతియోగిత్వావచ్ఛిన్నాభావ
వచ్ఛేదకతాకా

నిష్ఠ
కేఛేదకప్రతియోగితా ౩

త్తనిష విశేషణతా విశేషసంబంధావచ్ఛిన్నత్వాదియుతావచ్ఛేదకతయోతర
నుయోగితానిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమేవ విశేషణతావిశేషసం
బంధావచ్ఛిన్నగుణత్వాభావనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతాయామితి నతనిలలక్షణఘ
టకతా తిత్రాగుత్త్విష్ఠతి సో అవ్యాప్తిరితిప్రాహుః ననుభావభిన్నత్వనివిశేషు

త్త్రేన జాతిసామాన్యాభావాభావవారణమశక్యమేవ తనిలస్వి విశిష్టహే
త్వధికరణావచ్ఛిన జాతిసామాన్యాభావరూపప్రతియోగవలసామానా
ధికరణన్నాల్ నమసాధవద్వృత్తిభావప్రతియోగికానవత్వం పాంభాషికభావ

ప్రతియోగి ౧

చం॥జా॥ భిన్నత్వం వక్తవ్యం తథా వహ్నిధూమవద్వృత్తి యోర్న జాతిస్వరూపయో రభావః తత్ప్ర ప్రస్తు॥
మూ త్రితియోగిజాతిసామాన్యాభావః తత్ప్రతియోగికత్వం జాత్యవచ్ఛిన్నాభావస్య తి
ఘటత్వేన జాతిసామాన్యాభావాభావేప్యస్తీతి తద్వారణమితి వాచ్యం ఏవంచ
౨౬ తి ఘటభిన్నం ద్రవ్యత్వాదిత్యాదౌ వహ్నిధూమవద్వృత్తి యోర్న భావః ఘటత్వాదిః త
స్య ప్రతియోగి యథా ఘటత్వాభావో భవతి తథా ఘటత్వఘటత్వాన్యత
రాభావోపి భవతి తత్ప్రతియోగిత్వస్య ఘటస్వరూపఘటభేదాభావేపి
త్వాత్తస్య లక్షణాఘటకత్వాపత్తేః వహ్నిధూమవద్వృత్తిభావప్రతియోగిత్వ

త్తిత్వమేవ స్వాధికరణవృత్తితావచ్ఛేదకత్వమితి యోగితాయాం విద్యతే తథా చ
ఘటభిన్నత్వవత్త్వాదిత్యాదౌ ఘటభిన్నత్వావచ్ఛిన్నాయాం ఘటభేదనిష్ఠా
మాప్రతియోగితాయాం స్వాధికరణవృత్తియోగ్యఘటత్వాదిః తదవృత్తి
త్వేన ఘటభేదాభావసలక్షణే ఘటకత్వోపపత్తేరితి వాచ్యం ఏవమ

పి వాచ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ సమవాయిత్వావచ్ఛిన్నవాచ్యత్వనిష్ఠప్రతి
యోగితాయాః స్వాధికరణవృత్తియోగ్యాభావః ఘటత్వాదిరూపః తన్నిష్ఠఘ
టభిన్నభేదస్వరూపతయా తత్ప్రతియోగ్యభావత్వమపి భవతి తదవృత్తి

చా।అ।చం।। త్తసాధ్యతత్ర విరహేణాలక్షణ ఘటకత్వానుపపత్తేః యది మన్సాంధ్యవద్వృత్తిభా తప్పు।।
వప్రతియోగితాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నం నివేశ్యతద్విషయకత్వం వారణం
సంభవతి ఘటభిన్నం వా మత్వాదిత్యాదౌ యాం ఘటత్వస్వరూపాభావీయ వాధ్యవృత్తి
12 యప్రతియోగితాపన్నస్వాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నత్వేన ఘటత్వస్యాభావీయత
యాతాదృశీయాం ఘటత్వాభావనిష్ఠప్రతియోగితాతదాశ్రయావృత్తిత్వ
సాధ్యవాచకత్వనిష్ఠప్రతియోగితాయామక్షతత్వాత్ సాధ్యవద్వృత్తి
భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వం సాధ్యవ్యధికరణావచ్ఛేదకప్రతియోగితాయాం

నివేశనీయం తథా చ ఘటత్వావచ్ఛిన్న జాతిమాన్నాస్త్యభావవిశిష్టప్రతియోగిత్వ
తాయాః తద్వృత్తిజాతిస్వరూపాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతయా న లక్షణ
ఘటకత్వమిత్యత్ర తథాపి నాధేయవద్వృత్తిత్వం యద్ధి సంబంధేనాస్మాన్నైన
నివేశయితే తదా ఘటభిన్నత్వవృత్త్యాదిత్యాఘటస్వరూపసంబంధాభావస్య
సాధ్యవత్తాకాలికసంబంధేన వృత్తిత్వేన లక్షణాఘటకత్వానుపపత్తేః యది
దివవృత్తిత్వం దైశికవిశేషణతాసంబంధేన నివేశయితే తదా జాతిమాన్
నాస్త్యభావాభావాభావానాం దురుకత్వమేవ జాతిస్వరూపాభావస్వరూపేణా

। స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహే విరోధితాఘటకసంబంధేన సాధ్యవద్వృత్తిత్వం నివిశతే స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహ
। విరోధితాఘటకసంబంధేన సాధ్యవద్వృత్తియోఽభావః తత్ప్రతియోగితాయాః సామానాధికరణ్యేనావచ్ఛేదికాయా

మూ।టి।॥ సత్త్వాత్ ౪ యది స్వప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహే విరోధితాఘటకసంబంధేన ప్ర.స్తు॥
సాధ్యవద్వృత్తిత్వాదేవం సాధ్యవద్వృత్తిభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదికా ఇత్యు
౭ క్తేఽభావాభావే సాధ్యవన్నిష్ఠత్వమపి విఫలమేవ కేవలం సాధ్యవద్వృత్తిభా
౧౮ వప్రతియోగితానవచ్ఛేదికా ఇతి విశేషసంబంధేన వృత్త్యభావప్రతియో
గితానవచ్ఛేదకీభూతాయాః ప్రతియోగితాయా వృత్తిప్రతియోగితాకాఽయో
భావ ఇత్యస్యైవ వివక్షితత్వాత్ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యత్రాలోకసంయోగేన వృత్త్యా
భావీయస్యాః ప్రతియోగితా తస్యాం సాధ్యవద్వృత్తిభావప్రతియోగితా

తియోగితావృత్తిప్రతియోగితాకత్వమేవాభావే నివేశ్యం జాతిసామాన్యాభావాభావస్య వారణాయ భవతి జాతిసా
మాన్యాభావప్రతియోగితావిశిష్టాభావస్య ।

। ఏవం విశేషణతాసంబంధేన విశిష్టాభావప్రతి [illegible] కప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వపర్యాప్తిః ।

వచ్ఛేదకత్వముభయస్తత్వయోః కొనత్వాభావో లక్షణఘటకః ఏవంచాధేయ
వృత్తిభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వప్రసాధేయత్వంచాధేయతావచ్ఛేదకావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణత్వం వక్తవ్యం తేన విశిష్టసత్తావాన్ జాతేరిత్యత్ర గుణా
న్యత్వాభావవస్య గుణవృత్తిభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాత్ గుణాన్యవి
శిష్టసత్తాత్వావచ్ఛిన్నాధికరణత్వాభావాత్ గుణాన్యత్వాభావవస్య లక్షణ
ఘటకత్వాదవ్యాప్తిః నస్యైవమపి ఘటాభావాన్యత్వవిశిష్టవాన్యత్వవాన
భావత్వాదిత్యత్రాతివ్యాప్తిః తత్ర ఘటాభావాన్యత్వాభావవస్య ఘటా

చా॥ఖు॥వా॥ భావేనవత్త్వవిశిష్టప్రతియోగితాతస్యాన్యథాత్వాంవచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతి ప్రష్ట॥
భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వైశివిశేషణతావిశేషసంబంధేనవృత్తవభా
వప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వాభావాల్లఘుహోనవత్త్వాభావస్యలక్షణఘ భావా
౨౯ దకత్వానుపపత్తేః అతస్స్వాధికతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధివృత్తిత్వంస్వైశికవిశే
షణతావిశేషసంబంధేనవక్తృవ్యంతతావఘుహోనవత్త్వాభావీయప్రతి
యోగితావిశిష్టానవఘుహోభావత్త్వయోవిసవఘుహోభావానవత్త్వవిశిష్టావా
నవత్త్వాధికరణేస్వైశికవిశేషణతాసంబంధేనవృత్తిత్వవిరహాల్లఘుహోభావా

నవత్వాభావనిలలక్షణాఘటకత్వే న వివృత్తిః ఘటో నవత్వాభావనవత్త్వాదాత్మ
సంబంధేన ఘటాభావస్వరూపత్వే తు ద్వైశికవిశేషణతావిశేషసంబంధావ
చ్ఛిన్నాధికరణవృత్తితావచ్ఛేదకీభూతానుయోగితానిరూపితవృత్తితామో
గితానివేశనియా తథా చ ఘటాభావో ఘటో నవత్వాభావిచ్ఛిన్నతామో
గిత్వావచ్ఛిన్నాభావత్వస్య ఘటో నవత్వాదూరస్థాధికరణవృత్తితానవచ్ఛేద
కత్వాన్నాధికరణవృత్తితావచ్ఛేదకీభూతానుయోగితానిరూపితవృత్తి
యోగితానవచ్ఛేదకత్వం తత్ర లక్షణే మేవ తదా చ ఘటాభావత్వస్యా

చం।ఖా।। రతానిరూపితవిశేషణతాసంబంధేన యో ఘటాభావస్తత్ప్రకారకజ్ఞానా ప్రప్రు।।
భావః తన్నిష్ఠహేత్వధికరణే విశేషణతావిశేషసంబంధేనావర్తమానతయా
౨౦ విశేషణతావిశేషసంబంధేన వృత్త్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకాయా
తాదృశజ్ఞానాభావనిష్ఠా వృత్తిప్రతియోగితా తాదృశవృత్తిప్రతియోగితాకత
యా తాదృశవృత్తిప్రతియోగితాయాః సాధ్యవద్వృత్త్యోరభావః తత్ర త్ర
తియోగితానవచ్ఛేదకత్వమస్తి తాదృశాభావసంబంధలక్షణా [illegible] కత
యా తన్నిష్ఠహేత్వధికరణావచ్ఛేదేన హేత్వధికరణఘటాభావే తాదృశ

జ్ఞానాజ్ఞాపరూపత్వప్రతియోగిసామానాధికరణ్యాభావాదతివ్యాప్తి
విరహాదితిచేన్నతాదృశజ్ఞానాభావస్యాపిఘటాభావత్వప్రకారతాని
రూపితవిశేష్యతాసంబంధేనఘటాభావమాత్రప్రవృత్తితయా
తాదాత్మ్యసంబంధేనఘటాభావస్వరూపత్వేబాధకజ్ఞానాభావాదభా
వమాత్రాధికరణకజ్ఞానాభావస్యైవజగద్విశేష్యతాతాదాత్మ్యసం
బంధేనఘటాధికరణస్వరూపసత్త్వాదేవవిశేషణతావిశేష్యతాసంబం
ధేనవృత్త్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వప్రతియోగితాకత్వం

చం.ఖా.చ॥ తాదృశజ్ఞానాభావాభావేన సంభవతి తాదృశాభావమాదాయ యత్ర ప్రస్తు॥
త్రాప్యవ్యాప్తివారణాయ [illegible] ం శకేళం ఏవ ప్రతియోగిమత్త్వాగ్రహవిరో
౨౧ ధితాఘటకీసంబంధేన సాధ్యవత్త్వప్రవిష్టే త్రమేయమిత్యాకా
రకీయత్వం విజ్ఞానవిషయత్వాభావబుద్ధిం నిరవచ్ఛిన్నవిశేష్యతా
సంబంధేన ప్రమేయమిత్యాకారకీయత్వం విజ్ఞానవిషయత్వప్రకార
కజ్ఞానసత్త్వే ప్రతిబంధకతామతే తాదృశాభావసత్త్వే ప్రతియోగిమత్తా
గ్రహవిరోధితాఘటకీభూతనిరవచ్ఛిన్నవిశేష్యతాసంబంధః ౫౫

తథాచప్రతియోగివ్యధికరణ్యఘటితవ్యాప్తికతాకల్పేతాదృశాభా
వనిలధర్మసమనైక్తితయా వినావివ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం
లక్షణాసమన్వయనిం భవతి ప్రతియోగివృత్తిస్త్వేత్యాదిగ్రంథావతారానను
పపత్తిః అతః స్వాధవవన్నిష్ఠత్వం స్వరూపసంబంధేన నివేశితం అత్ర
కై ౨౯ ॥ ర్త్వేన జ్ఞాతిగామాన్యాభావాభావనిలయాంప్రతియో
గితాబాతిగామాన్యాభావనిష్ఠస్వదషటత్వేనవానవత్త్వాభావివ్యా
వానవత్త్వానికాదితత్తద్ధర్మానధికరణేషు తత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నేషు ప్రతి
జ్ఞా

చాం।ఆ।చ॥ ప్రతియోగితయోర్నిష్ఠాన్తాకారికాభాధకాభావాల్లిక్షింత్వఘటత్వేనప్రాప్య

త్వాభావీయ్యావచ్ఛిన్నత్వావచ్ఛిన్నాభావీయ్యాయాంప్రతియోగితావ తస్య॥

౨౧ ఛ్ఛిన్నత్వాసాయాంవచ్ఛిన్నత్వేనఘటాభావీయ్యాఘటనిష్ఠానుభవితుమర్హ

తితథాసతిఘటవతిఘటత్వావచ్ఛిన్నవచ్ఛిన్నిష్ఠప్రతియోగిత్వం

ప్రసంగాత్ ఘటత్వసత్వాత్ఘటత్వేనవచ్ఛిన్నాభావప్రత్యక్షంగాలతవ

వవృధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావఃప్రామాణికస్తదానైవతక

నైవప్రతియోగితానాధికరణాఇత్యేధితగ్రంథితుబహు

నవ్యైస్సంభోధ్యః రవబద్ధాం తామితి

వచనస్యార్థః లక్షణం ఏవం తాదృశప్రతియోగితయోః భేదస్యైవోపపాదితం
గ్రంథకృతా ఏవం పక్షే విశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదేన తాదృశప్రతియోగి
తాశ్రయనిరవా వృత్తిత్వనిబన్ధనతాదృశాభావమాదాయావ్యాప్తిః ఏ
వంచ భావభిన్నత్వరూపం యథాశ్రుతమేవ నచైవం ఘటభిన్నం
త్వవృత్త్యాదిమత్తాతి వ్యాప్తిః ఘటభేదాభావనిరభావభిన్నత్వవిశిష్టోల్ల
షేణ ఘటత్వాదితిఘటత్వేన ఘటభేదాభావస్యోల్లేఖేన ఘటత్వా
త్రాదియత్ప్రతియోగితాయాం వృత్తియుక్తాచ నవచ్ఛిన్నత్వా తాదృశా

చం॥ఖా॥ భావస్యచ స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదకప్రతియోగిసామానా తప్పు
ధికరణ్యమక్షతమేవేతి వాచ్యం సాధ్యవద్వృత్తిభావత్వం స్వప్రత్వస్య
22 త్వప్రాక్తదభావఘటత్వస్య సాధ్యవద్వృత్తిభావత్వవిరహాత్
ఘటభేదత్వేన ఘటభేదాభావస్యాపి నిరుక్తవ్యాప్తిఘటకావచ్ఛేద
కప్రతియోగితాకత్వయా తదీయప్రతియోగితాశ్రయస్సాధ్య
జాతిసామాన్యాభావస్య హేత్వధికరణావచ్ఛేదనలక్షణత్వాం
ని॥

దవ్యాప్తేర్దుర్జ్ఞానత్వాల్ నహి తాదృశాభావీయప్రతియోగి
తావచ్ఛేదకజాతిసామాన్యాభావభిన్నత్వం వర్తతే । । జాతిసా
మాన్యాభావస్య । । తన్నిష్ఠప్రతియోగితా ।
వృత్తికరణత్వాభావాత్ । । జాతిసా
మాన్యాభావభిన్నత్వేన వస్తుతో భావస్య కేవలాన్వయిత్వవిరహాత్

న్యాభావత్వస్యైతన్నిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకధర్మత్వాభావాత్) జాతిసామాన్యాభా
వభిన్నత్వస్య ప్రతియోగితాయాం ... శకత్వాదితి వ... తు ... విశేషణతావిశే
షణతా వర్తమానో యస్తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వవ్యాపకతా ... తత్సంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వ ... తదుభయాభావ ... మేవ వ్యాపకతావచ్ఛేదకతా
౨౪ - ... ప్రతియోగితాయామపి వైశిష్ట్యం ... తత్త్వానాం యద్భావ ఇత్యుక్తం॥ తదభావ
సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా ... జాతిసామాన్యాభావనిష్ఠప్రతియో
గితాయాం విశేషణతావిశేషణావర్తమానో యో భావః। స న జాతిసామాన్యాభావా-
భావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావో భవతి తస్య జాతిస్వరూపత్వాత్॥ కింత్వభావాం
తరత్తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వ। ఏవం సమవాయనవర్తమానో య ... స్తత్ప్రతియోగి
తావచ్ఛిన్నాభావ ... ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వ జాతిసామాన్యాభావత్వావచ్ఛిన్నజాతి

సామాన్యాభావప్రతియోగితాయాం ఘటత్వావచ్ఛిన్నత్వాత్ సామాన్యాభావనిష్ఠప్రతియోగి
తాయాం చ సత్వేన నిరుక్తోభయాభావవత్త్వేన తాదృశప్రతియోగితాయామితి న తాదృ
శప్రతియోగితాయామిత్వేన తాదృశప్రతియోగితాకాభావమాదాయావ్యాప్తేస్సంభావనా॥
ఘటకత్వావచ్ఛిన్నస్వాచ్యత్వనిష్ఠాయాః ప్రతియోగితాయాః తదవచ్ఛిన్నస్వస్వరూపసం
బంధావచ్ఛిన్నత్వప్రతియోగితాకాభావప్రసిద్ధ్యా తత్ప్రతియోగితాయాం విశేషణతా
విశేషణాసంబంధేన వర్తమానయోరభావస్త్వదియప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వే
పి వ్యాపకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసత్త్వేపి సాధ్యవ్యాపక
తాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాభావాదేతాదృశోభయాభా
వత్వవిశిష్టఘటత్వేపి వాచ్యత్వాభావో లక్షణఘటక ఏవ ఘటత్వాభావవానిత్యవ్యాప్తి
రిత్యాదివిప్రతిపత్తిఘటకఘటత్వాభావనిష్ఠప్రతియోగితాయాం నిరుక్తోభయాభా

పాం.జ.వప

ప్రస్తు॥

హేతుత్వేనేష్టతాభావస్య లక్షణాఘటకత్వేపి ఘటత్వనిష్ఠతత్కృతిత్వాభావస్య వ్యధికరణ
ధర్మావచ్ఛిన్నాయా ఘటనిష్ఠప్రతియోగితాయాత [illegible] భావస్య లక్షణాఘటకతయా
తస్య వ్యావృత్తి శిష్టహేతుత్వాధికరణావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాభావానాం సామానాధికరణ్యాభా
౭౫ వాన్నావ్యాప్తిః॥ నన్వేవం సతి ఉత్పన్నమాత్రాధికరణాన్తర్భావావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యా
పకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాయా ఏవం తాదృశాభావస్య నాస్తిత్వమేవ లక్షణాం
ఘటేన సత్యం॥ జాతిసామాన్యాభావనిష్ఠప్రతియోగితాయాః నిరుక్తోభ-
యాభావవిరహో లక్షణాఘటకతయా వాచ్యత్వాభావాభావభిన్నత్వ
విరహేపి అవ్యాప్త్యయోగాత్ । వహ్నిభిన్నాభావనిరూపితాధికరణానిష్ఠ
తత్ప్రతిత్వావచ్ఛిన్నాభావాభావస్య భావభిన్నత్వవిరహేపి అవ్యాప్త్యనవకాశాత్
ఉత్పన్నమాత్రాధికరణాన్తర్భావావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాయా

వంతోభావాః దైశికవిశేషణతావిశేష(ణతా)సంబంధేనోభయవృత్తయస్తత్త్వమిత్యపిలక్షణం
ప్రతియోగితాయాం నిరుక్తోభయాభావవత్త్వం నివేశ్యసంభవతివృత్తిత్వేన వ్యాప్యవృత్తివ్యా-
ప్యాభిన్నవతాకాత్॥ తథాచస్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదకత్వాదినివేశనమఫలమితి-
ధ్యేయం॥ అభావమాత్రాధికరణాభావస్యైవ అధికరణస్వరూపత్వే ప్రతియోగ్యభావభిన్నం
అభావత్వాదిత్యాదిపర్యభిధానేనిక్షూహాభావనిష్ఠతద్వృత్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావాభావస్వరూహాభావ
స్వరూపస్యాభావభిన్నత్వం దైశికవిశేషణతావిశేషసంబంధేనోభయవృత్తిత్వాదతః స్వవిశిష్ట
హేత్వధికరణావచ్ఛేదనప్రతియోగిసామానాధికరణ్యం నివేశితం। తథాచహేత్వధికర-
ణాభావాభావే తన్నిష్ఠతద్వృత్తిత్వాభావరూపప్రతియోగినోఽసత్త్వాన్నావ్యాప్తిరిత్యా-
హుః॥ ప్రతియోగివైయధికరణ్యాఘటితవ్యాపకతాయాం సాధ్యవ్యాపకతాఘటకసా-
ధ్యాధికరణావృత్తిత్వం దైశికవిశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నమిత్యుక్తావపి

స్వఘటాదితాదృశాభావాత్మకాభావమాదాయాప్యుపపత్తిరతస్తాదృశాభావభిన్నాభా
వ ఇత్యభావపదోపాదానం తద్విశేషణవిజాతీయాభావస్య ఘటత్వేన యోఽభావస్తాదృశాభావభిన్న
త్వతయా సాధ్యాధికరణనిరూపితవైశిష్ట్యవిశేషణతాసంబంధేన వృత్త్యభావప్రతియోగితా
౨౭ నవచ్ఛేదకప్రతియోగితాకత్వయా లక్షణాఘటకత్వేన యావదంతర్గతతాదృశాభావ
యప్రతియోగితాశ్రయవృత్తివిశిష్టప్రతియోగ్యధికరణావచ్ఛేదకవిరహాదవ్యాప్తిస్తాదవ
స్థమితి చేన్న॥ భావభిన్నపదేన స్వరూపసంబంధేన అవర్తమానస్య నిరూపితప్రతియోగి-
తాయాస్సామానాధికరణ్యేనావచ్ఛేదికాయాః ప్రతియోగితాయా తాదృశప్రతియోగితాక
త్వస్య వివక్షణీయత్వాత్॥ ఏవం ఘటత్వావచ్ఛిన్నాభావాత్ సామాన్యాభావభిన్నప్రతియో
గితావచ్ఛిన్నాభావస్య జాతిస్వరూపతయా వైశిష్ట్యవిశేషణతాసంబంధేన అవర్తమానతో

యోః తన్నిరూపితప్రతియోగితాయా స్సామానాధికరణ్యేనావచ్ఛేదకత్వం జాతిసామా
మాన్యాభావత్వేన తన్నిష్ఠప్రతియోగితాయామివ ఘటత్వేన జాతిసామాన్యాభావనిష్ఠ
ప్రతియోగితాయామస్తీతి తదనవచ్ఛేదకప్రతియోగితాపదేన తాదృశప్రతియోగితాయా
ధారణాం న సంభవతి తాదృశప్రతియోగితాశ్రయస్య వృత్తివిశిష్టహేతువ్యధికరణే అసత్త్వేనా
వ్యాప్తిః॥ యద్యప్యేవమపి విషయతాసంబంధేన గుణత్వాభావస్యాధికరణతాయాం గుణత్వా
భావవిషయకం జ్ఞానత్వం హేతుస్తత్ర విషయతాసంబంధేన గుణత్వాభావనిష్ఠావచ్ఛేదకతా
కప్రతియోగితాకభేదనిష్ఠప్రతియోగితాయా స్తాదృశ్యత్వాత్॥ తాదృశప్రతియోగితాశ్ర
యస్య వృత్తివిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదేనాసత్త్వాత్తత్రా వ్యాప్తిః॥ తథాపి స్వావచ్ఛిన్నాధికరణ
విశేషణతావిశేషేణావర్తమానో యోఽభావస్తత్ప్రతియోగితాయా స్సామానాధికరణ
ణ్యేనానవచ్ఛేదికాయాః ప్రతియోగితా స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదేన తాదృశప్రతి

యోగితాశ్రయనిరూపితాధికరణ్యం వివక్షణీయం॥ తథాచ గుణత్వాభావవద్వృత్తిద్రవ్యత్వ
ప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావాధికరణం యద్ద్రవ్యం తన్నిష్ఠాయోన్యాభావసంబంధేనవర్త-
మానో యో గుణత్వాభావస్తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య తత్ర సత్వేన తాదృశప్రతి-
22 యోగితానవచ్ఛేదకత్వం తు గుణత్వాభావనిష్ఠప్రతియోగితైవ తత్ప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకత్వస్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదకసత్త్వాన్నావ్యాప్తిః స్వస్వహేత్వధికరణావర్త
[illegible] మానో ~~[illegible]~~ భావప్రతియోగితాయా నిరూపితాధికరణ్యేనా
నవచ్ఛేదకత్వం స్వావ్యాపకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాయా నిరూపితాధి
కరణ్యేనావచ్ఛేదకత్వస్య స్వయోగ్యవృత్తిత్వవత్ [illegible] సంబంధా
వచ్ఛిన్నాధికరణే తత్సంబంధేనవర్తమానో యో భావస్తత్ప్రతియోగితానవచ్ఛేద[illegible]
[illegible]

ప్రతియోగితావాద్యః

స్వప్రతియోగితావ్రయసామానాధికరణ్యం స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదనబాధ్యం॥

ఏవం జాతిసామానాధికరణ్యభావనిష్ఠప్రతియోగితాయాం స్వరూపసంబంధేన హేత్వధికరణావృ
త్త్యభావప్రతియోగితాయాం సామానాధికరణ్యానవచ్ఛేదకత్వస్య వ్యాపకతాఘటక
సంబంధావచ్ఛిన్న [illegible] ప్రతియోగితాయాం సామానాధికరణ
ణ్యానవచ్ఛేదకత్వ [illegible] త్వేన ప్రతియోగితాయాం [illegible] సతాద్యశలక్షణాఘటకా
తాభావావచ్ఛేదకనిష్ఠప్రతియోగితాయాం స్వసాధ్యాధికరణానిరూపితస్వరూపసంబంధే-
నవృత్తిమదభావప్రతియోగితాయాః సామానాధికరణ్యానవచ్ఛేదకత్వేపి తత్సంబంధా
వచ్ఛిన్నహేత్వధికరణావృత్తిత్వా [illegible] ద్వయాభావసత్వాత్ స్వలక్షణాఘటకత్వం॥ అ
త్వసాధ్యవదవృత్త్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాభావా ఇతి తత్త్వం।
వదభావప్రతియోగితాయాం సామానాధికరణ్యానవచ్ఛేదకత్వవ్యాపకతాఘటకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వేత
దు॥

ప్రప్ర॥

కేవలాన్వయిని తాదృశాభావాప్రసిద్ధ్యావ్యాప్తేః॥ నను స్వరూపాభావస్వతాదృశస్వరూ
పత్వేపి తస్వహేతుసమానాధికరణాత్వసంభవాదితి జగదీశః॥ అత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకావ
చ్ఛిన్నాధికరణావృత్త్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వస్యప్రతియోగితావిశేషణత్వే హేతుసమానాధి
౨౮ కరణావృత్తిత్వయో హేతుత్వస్య వత్వాభావప్రతియోగితాత్వేనవ్యావృత్తాభావః॥ ఏవం దశకాదిత్వాప
త్తేః సామేవాభావానాం సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాత్వప్రసిద్ధిః॥ ఏవం
సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధి
కరణావృత్త్యభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వ వ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వపదయోః
శబ్దభేదేన తత్పదస్య ఆధునికశక్తతాపత్తిః సాధ్యవత్త్వాభావప్రతియో
గితావచ్ఛేదకత్వప్రతియోగితాయాం నివేశనీయమ్॥ ఏవం హేతుత్వేన వహ్న్యభావప్రతియో
గరూపమేవ న వ్యాప్తి ...

నితాయాం సాధ్యభిన్నత్వాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వేపి సాధ్యవద్వృత్తిత్వేఘటత్వేనవ
హ్న్యభావప్రతియోగితాయాః నాస్తిత్వాకాలికప్రతీతిసిద్ధాభావః తత్ప్రతియోగితావచ్ఛే
దకత్వస్య తాదృశప్రతియోగితాయాం సత్త్వేనాప్రసిద్ధిః॥ ఏవం తదాశ్రయత్వేపదం
తదధికరణావృత్త్యభావప్రతియోగిత్వపదం అవచ్ఛేదకత్వపదం తత్స్వరూపవచ్ఛేదక
~~సాధ్యాభిన్న~~ పరమతే సా ధునికశక్తిత్వాపత్తిః ఘటపటాభావవహ్న్యభావ ~~[illegible]~~
తదన్యతరా త ఘా ~~[illegible]~~ భావనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావీయ ఘటపటాభావస్వరూపో
తథా వహ్న్యభావస్వరూపోపి తాదృశావహితమానాద్యమాదితత్ర సాధ్యవద్వృత్తిత్వా
వహ్న్యభావస్తదియో యోస్తాదృశానతరాభావనిష్ఠాప్రతియోగితాతత్ప్రతి-
యోగితాకత్వం ఘటాభావేపి వర్తతే ఇతి తాదృశసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాప

తే తావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకో ఘటాభావోపి భవతి తథా చ వ్యధికరణధర్మావచ్ఛి
న్నావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాభావమాదాయ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదావవ్యాప్తిరితి చేన్న ॥ యదభావ
మాత్రనిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావసాధ్యవత్తత్తదభావస్యైవ తాదృ
౯ వ్యధికరణావచ్ఛేదక శప్రతియోగితాకత్వేన వివక్షణీయతయా ఘటాభావవత్త్వే భావ ఏతదభావేతరా
భావనిష్ఠాయాః ప్రతియోగితాయా ఘటాభావనిరూపితత్వ తద్భావవత్త్వే భావ
నిరూపితాపి తాదృశప్రతియోగితా న ఘటాభావమాత్రనిరూపితా కింతు ఘట
త్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకస్యైవ తదవచ్ఛిన్నాభావస్య సాధ్యవత్త్వే తాదృశాభావ
మాదాయ నావ్యాప్తిః ॥ యదభావమాత్రనిరూపితత్వం యదభావేతరానిరూ
పితత్వం వాచ్యం జ్ఞేయతావదిత్యత్ర జ్ఞేయత్వాత్యంతాభావప్రతియోగితావచ్ఛే

భా౦ ౨

దకప్రతియోగితాకగగనాభావఃభావస్యహి తుసామానాధికరణ్యవిరహేపి గగనా
భావస్యవృత్తిత్వేనయోఽభావస్యహేతుసమానాధికరణాభావస్యసంబంధవృత్తిత్వాద్వ్యా
పకత్వేనస్యాద్గగనాభావీయప్రతియోగితావిశిష్టాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత
యాఽయోగీ తత్స్యవ్యాప్తివ్యక్తిహేత్వధికరణావచ్ఛేదకత్వవృత్తిత్వవ్యాప్తిరితిచేన్న ॥ య
దభావమాత్రనిరూపితప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావసంబంధవృత్తిత్వతదభావస్యైవలక్షణా
ఘటకతయాసమన్వితాభావానాంప్రసిద్ధ్యుపమతఘటకత్వేనగగనాభావీయప్రతియో
గితాయాంవాచ్యత్వప్రసక్త్యాతదభావప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావాప్రసిద్ధ్యాఘట
త్వేనగగనాభావస్యలక్షణాఘటకత్వంనసంభవతి ఇతిచేత్ వ్యాప్తిదానంసంగ-
చ్ఛతే ... సమన్వితాభావానాంప్రసిద్ధ్యుపమతిఘటకత్వేనవహ్న్యభావాంశదర్శనాత్ ఇత్య

సంఖ్యేయవత్త్వమనుచితమితి వాచ్యం॥ ఘటత్వేన పటత్వాభావప్రతియోగిత్వావ
చ్ఛిన్నస్య యత్ర సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్య ... త్ర
నిష్ఠస్య తత్త్వాప్రదవృత్తి తయోగి ... వదవృత్త్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం స్వ
౪౦ ఘటపటేఽవస్త్వేవ వృత్తి అభావాభావత్వం ప్రతియోగిత్వమతే గగనాభావస్య గగ
నప్రతియోగిత్వం గగనస్య గగనాభావాభావత్వం వినానుపపన్నమతో ప్రతియో
భావా గితాకత్వే గగనే గగనాభావాభావత్వం కల్ప్యతే గగనాభావనిష్ఠాయా అధికరణాధర్మావచ్ఛిన్నాప్రతి-
యోగితా తదవచ్ఛిన్నాభావత్వం కల్ప్యతే ప్రమాణాభావాత్ ఘటత్వేన గగనాభావాభావీ-
య ప్రతియోగినాస్తీతి చేత్ ప్రభావాత్ తథాచ సాధ్యవదవృత్త్యభావప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకప్రతియోగితాకత్వేన ఘటత్వేన గగనాభావాభావో ... వతీతి వాచ్యం జ్ఞేయతావ

ఛగగనేనని

త్వాభావః అత్ర

తావదితాదాత్మ్యవ్యాప్తిస్వవృత్తివ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావవాలిమ తెగగనాభావతావ
చ్ఛిన్నాభావస్వవృత్తిఘటపటతావచ్ఛిన్నగగనాభావనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావస్వాదిగగ
నే గగనత్వాది గగనాభావప్రతియోగిత్వరూపస్యసంచయాత్ గగనే గగనాభావాభావత్వ
మస్తి నతుఘటపటతావచ్ఛిన్నగగనాభావనిష్ఠ ప్రతియోగితావచ్ఛిన్నాభావత్వ
మితి సర్వవినివేశమతం వయం న పశ్యామ ఇతి చేన్నయం న వ్యాప్యసాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్త
ధర్మానవచ్ఛిన్న [redacted] సాధ్యనిష్ఠయాదృశప్రతియోగితాకోయం కస్మిన్నభావోయ
దధికరణావచ్ఛేదేన తత్ర [redacted] సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన తాదృశప్రతి
యోగితాశ్రయసమానాధికరణాన్యత్వం వ్యాప్తిః ॥ అత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరి
క్తధర్మానవచ్ఛిన్నత్వ సాధ్యాదానే ధూమవాన్వహ్నేరిత్యత్రవహ్నిధూమోభయాభా

వన్యాపి సాధ్యనిష్ఠప్రతియోగితాకతయా తదభావాభావ యోర్వ్యాప్యయో వృత్తియత్వావ
చ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వాద్వ్యాప్తేః ఏకత్వేనవహ్నినిష్ఠత్వమపి తత్రవర్తత ఇతి హేతుధికరణ
వహ్నైరేవ తాదృశప్రతియోగితాశ్రయ వహ్నిసామానాధికరణ్యస్యతాదృశాభావే సత్వేన
౪౧ త్వాదతివ్యాప్తిః [illegible]తౌ అనవస్థితాం తం గగనరూపేణ ప్రమేయాభావ పత్వేహి నిష్ఠ
ప్రతియోగితాయా అపి సాధ్యతావచ్ఛేదకతాపత్తి[illegible]త్వాది లక్షణాద్యనవస్థితతయా
తాదృశప్రతియోగితాశ్రయో యో వంహ్నిః హేతుధికరణావచ్ఛేదేన తత్ర సామానాధిక
రణ్యస్యాపి గగనరూపేణ ప్రమేయ సామాన్యాభావత్వాత్ అతివ్యాప్తితాదవస్థ్యం। అ-
తో సాధ్యనిష్ఠ [illegible] సాధానం తథా గగనరూపేణ ప్రమేయాభావీయ ప్రతియోగితా
యాః ప్రత్యాశ్రయ వృత్తిభిన్నత్వాత్తదీయాయాః సాధ్యనిష్ఠాం ప్రతియోగితాతదా

శ్రయోఽసవహ్నేః కింత్వత్ర ధూమ ఎవ తత్సంబన్ధిసామానాధికరణ్యావయోః కేవలత్వావచ్ఛేదేన తా
త్వేనాభావే అసత్వాన్నాతివ్యాప్తిః అత్ర ననరూపేణ ప్రమేయాభావస్య ప్రతియోగి
తాయాః సమానాధికరణ్యకేవలధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావీయవ్యధికరణ్యత్వయాయ
దిప్రత్యాశ్రయవశేన భిన్నత్వం తదా తాదాత్మ్యసంబంధేన ప్రమేయవాన్నాప్యవృత్తాత్
కంబుగ్రీవాదిమద్వ్యక్తిపటత్వాదిత్వేన ననరూపేణ ప్రమేయాభావీయప్రతి
యోగితాశ్రయస్యైవం ననరూపేణ ఘటాభావీయప్రతియోగితాశ్రయస్యాత
త్రఘటాదేః కస్యాపి హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన తత్రాసత్వాదవ్యాప్తిరితి వాచ్యం సాధ్యతా
వచ్ఛేదకావిశిష్టధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వం యత్సంబంధాభావీయ అధికరణా
వచ్ఛేదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యనిష్ఠప్రతియోగితాసమానాధికరణాశ్రయ
తాశ్రయ

త్వమితి త్వవత్ప్రతియోగితాయాం యత్త్వత్త్వఘటితవ్యాప్తేస్తాత్పర్యాత్ తత్తాదృగ్గగనరూపే
ణాప్రమేయాభావస్య గగనరూపేణానుపస్థాభావస్య యాసాధ్యనిష్ఠప్రతియోగితాత్
దాత్మ్యస్య హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సత్త్వేన తత్రావ్యాప్తేః
౪౭ న చ ప్రమేయవాన్ వాచ్యత్వాదిత్యత్ర సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావీయః
ప్రమేయాభావః తస్యాపి సాధ్యతావచ్ఛేదకతాదృశధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత
యా హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన తదభావే సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన ప్రతియోగ్యధిక
రణావృత్తిత్వస్య సత్త్వాత్ వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినా తల్లక్షణాసమన్వయః
ఏవం వహ్నిమాన్ధూమాత్ ప్రమేయవాన్ వాచ్యత్వాత్ జ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ సమవాయ
సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవహ్న్యభావస్య సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగి

తాఽకివా చలత్వాదల భావసిల స్వాధలతావచ్ఛేదకసంబంధేన హేత్వధికరణా
వచ్ఛేదేనప్రతియోగిసామానాధికరణ్యాసంభవాల్ విశ్లేష వృద్ధికర
రణాధర్మావచ్ఛిన్నాభావ (సిద్ధత్వ) సిద్ధత్వలక్షణాసమన్వయాసంభవే ప్రతి
యోగివృత్తిత్వైత్యాదిగ్రంథస్యవృథితానాసంభవతి కింతు మేతాదృ
శనిరుక్తిమాత్రతవలతఏవేత్యాదిగ్రంథస్సంగచ్ఛతే నను ప్రత్యేకం
యోగసామానాధ్యభావే మానాభావాదితి యదితేనం యోగసంబం
ధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకప్రమేయసామానాధ్యభావస్యాధిగసనే-

అనిత్వాత్ప్రమేయత్వాధికరణేఽలక్షేతథం హేత్వధికరణావచ్ఛేదేనప్రతి
యోగినామనాధికరణంన్యామితి తాత్పర్యం ఏవమపి ప్రమేయత్వయం:
౪౨ క్త్వాలికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్త్వనుగగనేస్వరూప
సంబంధేనవర్తమానత్వాత్ జుషుమకాలికసంబంధేనవర్తమాన
త్వాత్ హేత్వధికరణావచ్ఛేదేనప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిత్వమస్త్యేవేతి
చేన్నప్రతియోగ్యవధికరణవృత్తిత్వస్య ఆధేయతావచ్ఛేదకసంబం
ధభేదేనభిన్నత్వాత్ప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిత్వం నైకస్యసాధా

రణం సంభవతి తత్సంబంధావచ్ఛిన్నాయాః తత్సంబంధస్య స్వరూపత్వాత్
సర్వసాధారణసంబంధత్వస్య ఏకస్య గతత్వాభావాత్ అతః ప్రతియో
గివధికరణ[illegible]యోగికత్వవిశేషణతావిశేషప్రతియోగికత్వ
రూపత్వమేవ లాఘవాత్ అతః ప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిత్వం నివిష్టం తథా చ కా
లికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకద్రవ్యమియాభావస్య జన్యమ-
యోగికస్వరూపప్రతియోగిత్వస్వీకారాత్ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న ప్ర.౩౦
ద్రవ్యమియాభావస్య వహ్న్యాదిసమతిగగనప్రతియోగికస్వరూపసంబం

దికాలో సుయో

౨ ఘటలాఘవేపక్షేంతరాం గురుత్వే సకంబుగ్రీవాదిమత్వాదేః స్వభావాత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాదిత్యత్ర ౨

చం।చు।చు ధప్రతియోగితావిరహాత్ కేవిప్రతియోగికేసంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న

ప్రతియోగితాకప్రమేయాభావస్యచ విశేషరూపేణాసంసర్గతాత్పర్యక ప్రప॥ అ

౪౯ త్వమతే అభావాత్ తత్ర నవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావః వినాలక్షణాగమ

నంసంభవతి ఏవం గురుధర్మస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వానంగీకారేకం

బుగ్రీవాదిమాన్ ఘటాదిత్యత్ర లక్షణాగమనం సంభవతి కింతు గగనరూ

పేణ ఘటాభావమాదాయ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యత్రాతివ్యాప్తివారణం

స్యప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టావచ్ఛేదకత్వనివేశేనిష్ఠం

ఇవరూదాంపైవ తత్రాపి ప్రతియోగిత్వప్రత్తిభేత్యాదిగ్రంథసంగతిః అత ఏవ వహ్నిధరావిగాహ్యంశే భావప్రదాంతరే

భవత్ప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వాత్ తద్ధర్మావచ్ఛిన్నత్వనివే
శనమనుచితమిత్యపి నిరస్తం [illegible] ధర్మస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వా
నంగీకారే కంబుగ్రీవాదిమత్త్వాన్ ఘటాదిత్యాదావత్రసిద్ధేః న చ కేవలం ధ
స ర్మావచ్ఛిన్నత్వం ప్రతియోగితాయాం నివేశనీయం తథా చ ధర్మావచ్ఛిన్నప్ర
తియోగితాకో యత్కించిదభావో యదధికరణావచ్ఛేదేన సాధ్యతా
వచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యనిష్ఠప్రతియోగితాశ్రయసమానాధికరణ
త్వమితి వాచ్యమితి స్పష్టవ్యాప్తిసిద్ధితానిష్పత్రగగనరూపే ౧ సాధ్యాభావ

మాదాయ లక్షణగమనసంభవాల్ ధూమవాన్వహ్నే రిత్యత్ర అసద్ధేతౌ గగ
నరూపేణాత్రమే. యత్సామాన్యాభావస్యత్రప్రతియోగితా యాంశ్రితత్వాశ్రయ
భేదేన భిన్నత్వాల్ తదీయాయాం సాధ్యనిష్ఠాప్రతియోగితాహేత్వధికర
౪౫ ణావచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన తదాశ్రయసామానాధికర
ణ్యవిరహాన్నాతివ్యాప్తిః నన్వేవమపి ద్విత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగిసామానా
ధికరణ్యవిరహాదిత్యాదిగ్రంథవిరోధః ద్విత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాయాః
ద్విత్వవచ్ఛిన్నతయా ఎతాదృశవిశిష్టతాదృశోభయాభావస్య లక్షణాఘ

టకత్వ

ఘటకత్వానుపపత్తిరతోఽవధిత్వగ్రంథలాభార్థం యత్రోక్తౌ భావస్య ఘటకత
యాన్వార్థక్యేఽపి భవతి తథాపి సంబంధానవచ్ఛిన్నత్వఘటితవిశిష్టసంబంధిన
యోర్వృత్తిమాత్రనిష్ఠాయాస్తత్సంబంధావచ్ఛిన్న అవచ్ఛేదకతాతదని
రూపకత్వస్య వివక్షితత్వాత్ తథా చ సంయోగినద్విత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాక
ప్రతియోగితాకో యోఽభావస్తత్స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నద్విత్వా
వచ్ఛిన్నద్విత్వనిష్ఠావచ్ఛేదకతాకనిరూపకతాయాస్తదభావపరత్వేఽపి వ
తాదృశావధిత్వగ్రంథస్వారస్యం న క్షతిః ॥ తేన చ ప్రకృతే గగనస్వరూపేణ వృత్త్యభా

వనేచ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యథా గగనం భవతి తథా ప్రతియోగవంశి
ప్రకారీభూతో ధర్మో వహ్నిత్వం భవతీతి మతే గగనరూపేణ వహ్న్యభావీయ
ప్రతియోగితాయా అపి వహ్నిత్వరూపధర్మావచ్ఛిన్నతయా న తదయుక్తభా
వస్య లక్షణఘటకత్వం సంభవతి అతః స్వాధికతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వోపా
దానం తథా చ గగనరూపేణ వహ్న్యభావీయప్రతియోగితాయాః వహ్ని
త్వాతిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నతయా లక్షణఘటక[illegible]స్య ప్రవృత్తిః నస్త్వేవం సతి క
ంబుగ్రీవాదిమత్త్వావచ్ఛిన్నాది తత్ప్రత గగనరూపేణ స్యాదిలక్షణఘట

లా న స్యాత్ తదియవ్యాప్త్రితి యోగితాయాః స్వం బున్ధి వాన్యృతి రిక్తే నాధే టల్పధర్మి
ణాం వచ్ఛిన్నతయా ఇతి నత స్యాపి లక్షణాధే దకత్వం సంభవతీతి చేన్న సా
ధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్త తవత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వ దిన సాధ్యతావచ్ఛేదక
వ్యాపకత్వ నిరవివక్షితత్వాత్ తథా నధే దత్వ నిరకం బున్రిచా [illegible] వ్యాపకత్వా
త్ సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వం నధే దత్వ నిరకిం త్వ్రపే టత్వా హాతదన
వచ్ఛిన్నత్వ నిరగగనరూపే నాధే టాభావవ్యాప్తి యోగితాయా వచ్ఛేత
మేవ ఎతేన సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వం యదిసాధ్యతావచ్ఛేదక

ఛిన్నత్వం తదాశ్రయీభూయ వద్వాన్వావచ్ఛాదితి తత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకాశ్రయీభూ
యాతిరిక్తప్రసిద్ధిరితి తత్ర వృత్తిం తత్రాశ్రయీభూయ వ్యాపకతాతిరిక్తస్య
౪౨ ఘటత్వాదావప్రసిద్ధిసంభవాదిత్యాహుః అత్రేదం చింత్యతే సాధ్యతా
వచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నత్వావిశేషయా యేన సంబంధేన యో వృత్తిమాన్
త తత్సంబంధావచ్ఛిన్ననిష్ఠావచ్ఛేదకతాకత్వస్య ప్రతియోగితాయాం
నివేశ్యైవ లాఘవం తథా చ గగనరూపేణ ధూమాభావీయప్రతి
యోగిత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య లక్షణాఘటకత్వాదితి తదాదాయ న

వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తిః ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యత్ర తు గగనవయాంతేన
ధూమాభావీయప్రతియోగి త్వాశ్రయస్యనిష్ఠహేత్వధికరణావచ్ఛేదిన
సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేనాసత్త్వాన్నాతివ్యాప్తిః ఏవం చ గగనావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకో యత్కించిదభావో హేత్వధికరణావచ్ఛేదిన-
సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యనిష్ఠప్రతియోగిత్వాశ్రయస్య సమా
నాధికరణ్యస్తత్త్వమిత్యేవపర్యవసితం జాతం ఏవం చ ధూమవా
యిత్యయం వాంచలప్తాభావో ఘట ఏవ ప్రసిద్ధ ఇతి మూలం ఏత-

సంగతం సమవాయిత్వనిర్వృత్తిత్వ విరహాలౌకికత్వం యోగినిష్ఠసమవాయి
త్వేనమూలాభిప్రేతమితి వక్తవ్యం తథాచ తస్యసాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధ
౪౮ ర్మానవచ్ఛిన్నత్వం యథా వర్తతే తథా అవృత్తిమచ్ఛిన్నత్వమపి వర్తతే ఇ
త. తి నమూలాసంగతిః అతోధూమవాన్వహ్నేరిత్యత్ర ప్రమేయవ
త్వాద్యస్సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకః అభావస్తే
నిరుక్తప్రమేయత్వేన గగనావచ్ఛిన్నతయా ఏవంగగనప్రమేయాన్యతర
రూపేణప్రమేయాభావస్యాపి అన్యతరరూపత్వేన గగనావచ్ఛిన్నతయా-

తదియప్రతియోగితాయాః వృత్తితయా హేతుభూతవహ్న్యధికరణావ
చ్ఛిన్నతాదృశప్రతియోగితాశ్రయసమానాధికరణతయా ధూమవాన్
వహ్నేరిత్యత్రాతివ్యాప్తిరత సాధ్యతావచ్ఛేదకతాతిరిక్తధర్మావచ్ఛిన్నప్ర
తియోగితాయాం నివేశితం తథాత్ర మేయపదభావీయప్రతియో
గితాయాః గగనత్వవదన్యతరత్వేనాత్ర మేయాభావీయప్రతియోగ
తాయాః సాధ్యతావచ్ఛేదకీభూతధూమత్వాతిరిక్తమేయత్వేనావ
చ్ఛిన్నతయా నతాదృశాభావీయప్రతియోగితాత్ర లక్షణఘటకేత్యత్ర

సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాకో యన్నాధికరణవృత్తి యాదృశప్రతియోగితాకో యత్కిం
౪౬ చిదభావో యదధికరణావచ్ఛేదేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన
ప్రతియోగితాశ్రయసమానాధికరణత్వమితి వ్యజనదిశథా~~..~~త్త
రం కల్పయంతి తథా చ వాచ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ సంయోగసం గ్రాహ్య
బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవాచ్యత్వాభావేన లక్షణాఘటకః కిం
చిగగనస్య రూపిణాస్య ~~....~~ సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవాచ్య

నవృధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినావృధికరణసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితాకాభావమాదాయ లక్షణసమన్వయః ఏతన్మతే వృత్తినియామ
కసంబంధస్యావృత్త్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం మంతవ్యం అన్యథా
స్వామిత్వసంబంధేన గాధవత్తాయాం మహానసీయకాలవ్యాప్యత్వాపత్తేః నవసా
ధవత్తావచ్ఛేదకతాత్మికాస్తి యోవృత్తిమాన తన్నిష్ఠాయాం సంయోగస్సాధారణ గగ
భూతావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వమేవ ప్రతియోగితాయాం తాదృశం తథా
చ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నతయా త్వాభావీయప్రతియోగితాతస్మిం

వామపత్వాతిరిక్తా యోవృత్తిమాన్ సంయోగనిష్ఠసంసర్గతానిరూపకతా
వచ్ఛేదకత్వేననలక్షణాఘటకత్వేతి నవ్యధికరణాసంబంధమాదాయ లక్షణా
శ్రీం సమన్వయ[illegible]తివారణం ఏవం సతి వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యాదౌ దైశగ్గనరూపి
జవహ్నేః యస్య యోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్తదీయప్రతి
తియోగితాయామపి వహ్నిత్వాతిరిక్తా యోవృత్తిమాన్ సంయోగనిష్ఠ
సంసర్గతాకత్వావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వేన తదభావస్యాపి లక్షణాఘటకత్వా
నుపపత్తిః సస్సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తేత్యత్ర సాధ్యతావచ్ఛేదకతాసంసర్గ రూప

తాయాస్సత్త్వాత్ ససాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వం కింత్వసమవాయః। ఇత్యపి న
సంసర్గప్రకారకసాధ్యతావచ్ఛిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న భేదవదవృత్తిత్వ నియమః
తథా చ పక్షే యః సాధ్యమ ఇత్యత్ర సంయోగేన సాధ్యతావచ్ఛేదకతా సంసర్గ రూపం
తాయాస్సత్త్వాత్ ససాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తత్వం కింతు సమవాయస్యైవ తత్
ద్విత్వావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వసంబంధేన సంయోగసంబంధావ
చ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవహ్న్యభావీయప్రతియోగితాయాం సత్త్వాత్ గగనరూ
పేణ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకవహ్న్యభావో నలక్షణ

ఘటక ఇతి వాచ్యం ఏవం సతి సంయోగేనా యత్ర సమవాయేన సాధ్య
తా ఘటకత్వం తేషు తత్ర వృత్తిమాన్ ఘటః స్వ అంత్యావయవిత్వేన సమవా
యసంబంధేన సంయోగేనాత్ర వృత్తిమత్త్వాత్ తత్ర సమవాయేన స్వసంయో
౫౧ గసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్తద్వ్యాప్యాయాం సమవాయిధ
ర్మావచ్ఛిన్న సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా తస్యా మువి నిరు
క్త సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నత్వేన తత్ప్రతియోగితాయా అవి
లక్షణాఘటకతయా తత్ప్రతియోగితాకాభావస్య సమవాయరూపత్వప్రతి

యోఽగ్నిరూపస్య సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నస్యాధికరణే నవర్తమానతయా
అతివ్యాప్తిప్రసక్తేః యదివ సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధాతిరిక్తో యో వృ
త్తిమాంస్తన్నిష్ఠసంసర్గప్రకారకసాధ్యవిషయంస్యావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వవి- కణా
వశిష్టసాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మానవచ్ఛిన్నత్వం వక్తవ్యం తథా చ సంయోగసం
బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవత్త్వాభావే యత్ర తత్ర యోగితానలక్షణ ›
ఘటకేతాదృశసాధ్యతావచ్ఛేదకస్వరూపసంబంధాతిరిక్తో యో వృత్తి
మాన్ సంయోగసంబంధస్తన్నిష్ఠసంసర్గతావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వేన లక్షణఘటకతేతి॥

వృద్ధికరణాధర్మేణావృద్ధికరణాసంబంధముండాయులక్షణాగమనంగగనరూపే
ణావచ్ఛేద్యస్సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్తద్యత్ర
౫౨ తియోగితాయాస్సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధాతిరిక్త్యయోవృత్తిమతా
తన్నిష్ఠసంసర్గప్రకారకప్రమాధర్మితాన్యవచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వేన
లక్షణఘటకేతితత్ప్రతియోగితావుండాయులక్షణేసమన్వయఃసంయో
గిసోయత్రసమవాయసంబంధేనతత్రసమవాయిసోయస్సంయోగ
సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్తన్నిరూపితప్రతియోగితాయా

స్వాధికరణావచ్ఛేదకీభూతావచ్ఛేదకీభూతాయాః సమవాయసంబంధస్తదతి
రిక్తాయా వృత్తిమాన్ సంయోగస్య నిష్ఠసంసర్గతావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాని
రూపితవృత్తిసత్త్వప్రతియోగితా లక్షణాఘటకేతి న తత్రావ్యాప్తిః ధూమవాన్
వహ్నేరిత్యత్ర తు గగనరూపేణాసంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక
శ్రీ శ్రీ శ్రీ ధూమాభావో న లక్షణఘటకః ఇత్యవ్యాప్తిస్తదవస్థం సమవేతి ॥ ఇతి శ్రీ శ్రీ శ్రీ
ఇతి శ్రీ పక్షధర్మ లక్షణ విచారః ధర్మస్థలక్షణవిచారః సమాప్తః ॥ ౫

శ్రీగణాధిపతయేనమః అత్ర సాధ్యవ్యాపకప్రతియోగితాకా ఇత్యుక్తౌ వహ్నిమా
న్ధూమాదిత్యాదౌ ప్రద్రవ్యవిశిష్టద్రవ్యత్వాభావస్యాపి సాధ్యవ్యాపకప్రతియో
౫౪ గితాకతయా యావదంతర్గతత్వేన తన్నిబన్ధవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛే
దేన ప్రద్రవ్యవిశిష్టద్రవ్యత్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నస్య వా-
నాధికరణత్వాద్ద్రవ్యవృత్తేః॥ అతస్సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాకత్వమభావే నివేశితం నన్వత్ర యది సాధ్యవ్యాపక-
త్వం సాధ్యవన్నిష్ఠాభావాప్రతియోగిత్వం తదా విశిష్టాభావో ఘటా

భావమాదాయ యన్నిష్కేషామేవ సాధ్యవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వాపత్తేః నహి
సాధ్యవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వరూపవ్యాపకత్వనిషేధః యది తు సాధ్య
వన్నిష్ఠాత్యంతాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకపర్యాప్త్యధికరణధర్మభి
న్నధర్మధర్మవత్త్వం వ్యాపకత్వం తదా ప్రతాదృశాభావీయావచ్ఛేదకతావ (ప్రతియోగితా)
చ్ఛేదకపర్యాప్త్యధికరణాభిన్నం యత్ర వృత్తిత్వం తద్వత్త్వస్య తత్ర వృత్తిసత్త్వేన వ్యాపక
త్వాత్ప్రసిద్ధిరితి తదా తద్ధర్మీయ సత్త్వనిరుక్తప్రతియోగితావ (వి)
చ్ఛేదకతావచ్ఛేదకపర్యాప్త్యధికరణాభిన్నత్వయోస్తత్త్వతో ఘటస్య ॥

భావోఽపి నిరుక్తసాధ్యవ్యాపకప్రతియోగికత్వాత్ ఇతి ఘటాభావమాదాయ
సంభవసంభవేత్తద్వత్ విశిష్టత్వవృత్త్యాభావమాదాయావ్యాప్తిదానసంభ
౨౪ సందర్భవిరోధాపత్తేః నన్వత్ర ప్రతియోగివృత్త్యధికరణసాధ్యవన్నిష్ఠాభావాప్ర
తియోగిత్వం వ్యాపకత్వం ఏవంచ విశిష్టాభావోభయాభావస్య సాధ్యవ
న్నిష్ఠత్వేపి ప్రతియోగివృత్త్యధికరణత్వావిరహాత్ నత్రప్రతియోగివృత్త్యధికరణత్వ
సాధ్యవన్నిష్ఠాభావాప్రతియోగిత్వస్య అప్రసిద్ధిరితివాచ్యం ఏవంసతి తత్ర
మేయమిత్యాకారకయత్కించిజ్జన్యజ్ఞానవిషయత్వాభావస్య ప్రతియోగిత్వ

కేరణసాధనవన్నిష్ఠాభావాప్రతియోగిత్వేన తత్ప్రతియోగికేయత్వం విజ్ఞ
జ్ఞానవిషయత్వాభావస్యాపి లక్షణాఘటకతయా తాదృశాభావమాదాయ
క్షవత్ర లక్షణాసమన్వయసంభవే అత్రాపి లక్షణేత్రితీష్మోగ్వృత్తిత్వాదిగ్రంథానుపపత్తి
తాదవస్థాపత్తేః అత ఏవ గ్రంథకృతేదమత్రావధేయమిత్యాదినా ప్రతియో
గివృత్త్యధికరణంన్యాఘటితమేవ వ్యాపకత్వమత్ర నివేశితమితి తన్నిష్ఠసాధన
వ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకత్వమేవ సాధనవ్యాపకప్రతియోగితాకత్వ
మితఃపిత్రాయిణేదం వస్తుతస్తు సాధ్యాధికరణవృత్తిప్రతిక్షేప్యానధికరణవృత్తి

ధర్మానవచ్ఛిన్నసమానాధికరణధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావప్రతియో
గిత్వం సాధ్యవ్యాపకత్వం ఏవం చ వ్యభిచారిణి వ్యభిచారిత్వేనాన్యత్వాభావమా
౫౫ దాయైవ నాతివ్యాప్తిః వ్యాప్తేః ప్రతియోగికాంశే క్లృప్తతేన వ్యాపకతావచ్ఛేదకతాను త్ర
సరణేన వ్యాపకతాఘటక అవచ్ఛేదకతాయాం వైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వనివే
శనేన ఆవశ్యకత్వాదితి ధ్యేయం తథా చ ప్రతియోగివృత్తిత్వవిశిష్టద్రవ్యత్వాభావ
య్యోర్యాప్రతియోగితా తస్యాపి సాధ్యవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగితానవచ్ఛే
దకత్వేన తాదృశాభావో లక్షణఘటక ఇతి తస్యాపి విశిష్టహేత్వధికరణావ

విశిష్ట వ్యాపక

జుటేన స్వ్రాదవృత్తిత్వప్రవత్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామా
నాధికరణ్యవిరహాదవ్యాప్తిరతః సాధ్యతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నత్వేన
సమ అభావోవిశేషితః స్వాదవృత్తిత్వవిశిష్టప్రవృత్త్యాభావః ప్రవాణ్యనాసమ
స్వా వితత్త్వేన స్వాదానాన్యసమవేతాభావవవెత్తి సమని యత్తాభావానా కల
త్వాభావస్య వ్యకేవమతే స్వాదవృత్తిత్వవిశిష్టప్రవత్రప్రతియోగితావచ్ఛేదకం ప్రవా
న్యసమవేతత్వమవిభవతి తదవచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యాసంభవ
ప్రాదవృత్తిత్వవిశిష్టప్రవత్వాభావేనత్వాత్తథమవ్యాప్తిః నచప్రతియో

గతాయాం యావత్త్వనివేశనవిశేషితార్థత్వాభావీయయావత్త్ర
తియోగితాంతఃపాతిత్వప్రదవృత్తిత్వత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితారిజ్ఞాతా
తదవచ్ఛేదకతావిర్భావత్వవదధికరణాధర్మావచ్ఛిన్నస్యాసామానాధికరణ్యస్యే
౫౬ హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన విరహాదవ్యాప్తిప్రసంగ ఇతి వాచ్యం ఏవం సతి ఘ
టత్వేనవహ్న్యభావవత్త్వేన ఘటాభావయోర్వైశిష్ట్యసాధ్యతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నవ్యధికరణప్రతియోగితాం తద్గతాయాం ఘటత్వావచ్ఛిన్నా
వచ్ఛిన్నత్వప్రతియోగితా తదవచ్ఛేదకీభూతఘటత్వావచ్ఛిన్న-

హేత్వధికరణావచ్ఛేదన అన్యోన్యాభావ సమనియతాభావ్యకేవలమతేషుటత్రైన
వక్ష్యభావమాదాయ వ్యాప్తిసంభవాత్ ప్రత్యాదిమతే దూషణా
నివసంధర్భవిరోధావచ్ఛిన్నత యత్ప్రతియోగితాకాభావే స్వా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికణ్యజే గద్వృత్తిభిం న్నత్వఎతదుభయా
భావః తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యమితి
తత్కల్పాభిప్రాయేణాయం గ్రంథః తథాపత్ర వ్యాఖ్యానే సమవేతత్వా
వచ్ఛిన్నప్రతాసమవేతనిష్ఠప్రతియోగితాకాభావేతత్ప్రతియో

గతావచ్ఛేదకీభూతత్రవ్యాన్యాసమవేతత్వావచ్ఛిన్నాధికరణీభూతవృత్తివి
వృత్తిత్వప్రజగద్వృత్తిభిన్నత్వే తదుభయాన్యత్వాన్యతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాల
౫౭ క్షణఘటత్వాయుతాఘటత్వావచ్ఛిన్నవక్త్రానిష్ఠప్రతియోగితాలక్షణఘ
టత్వతథావధిత్వావచ్ఛిన్నఘటనిష్ఠప్రతియోగితాదిలక్షణఘటత్వ
తిసమనియతాభావ్యత్వమితి తదవచ్ఛేదకావధిత్వావచ్ఛిన్నసామా
నాధికరణ్యసత్త్వానవలధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావమాదాయావ్యా
ప్తిస్సంభవతీత్యతో విశిష్టాభావోభయాభావమాదాయావ్యాప్తిదానం

అత్రేదమవధేయం॥ సమనియతాభావానామైక్యమితి యత్ర ప్రతియో
గితాకాభావే తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నానాం సామానాధికరణ్యం వ్యధికరణధ
ర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వమేతదుభయాభావః తత్ర ప్రతియోగితాకాభా
వేష్వపి విశిష్టహేత్వధికరణత్వావచ్ఛేదేన తాదృశప్రతియోగితాశ్రయాణాంమా
నాధికరణ్యమిత్యుక్తౌ ఏవ శాఖాయాం జనివత్ప్రతియోగితావచ్ఛేద
కావచ్ఛిన్నస్య వ్యాప్యవృత్తిత్వసంభవాత్ తథాహి ద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నస్య ఘట
నిష్ఠప్రతియోగితాశ్రయస్య హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన లభ్యత్వేపి

వక్షిత్వేన ఘటాభావీయాయాం ఘటత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛిన్నత్వప్రతియో
ప్ర గితా తదాశ్రయాధికరణానుబన్ధిత్వాధికరణావచ్ఛేదినసత్వాత్తథాం
౪౮ తత్వాధికరణాధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాయాః ప్రతివృత్తిభేదేనభిం
న్నత్వేన కస్యాపిప్రతియోగితాయాః స్వాశ్రయాధికరణత్వస్యప్రతి
తియోగితావచ్ఛేదకీభూతత్వం యోగత్వం బంధేన హేత్వధికరణా
వచ్ఛేదినాసత్వాత్||ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వనివేశనం తథావ
చ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూత వక్షిత్వస్య ●కస్యత్వదవచ్ఛిన్నాధిక

ణాతాయాః హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన సత్త్వాత్ నావ్యాప్తిః ననుఘటవృత్తిత్వవిశి
ష్టప్రవృత్త్యాభావో యథా వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర సాధ్యవ్యధికరతావ
చ్ఛేదకప్రతియోగితాకో భవతి తథా వాచ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ ఘట
వృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వాభావో విభవతి తత్ప్రతియోగితా ఘటవృ వచ్ఛేదకీభూత
త్తివిశిష్టవాచ్యత్వత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతాయాః హేత్వధికరణావచ్ఛే
దేనాసత్త్వాదసంభవ ఏవ వక్తవ్యమితః యది ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవా
చ్యత్వం నాస్తి తత్ప్రతి తత్త్వఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వప్రతియోగిత్వం
త్రిః

నావగాహితేతరం తు శిఖివినష్ట ఇతి ప్రతీతిర్వ్యధాస్వవృత్తి శిఖానిష్ఠప్ర
తియోగితాకత్వసంబంధేన శిఖినష్టత్వం నే అవగాహితే తథా సామానాధి
౫౯ కరణ్యసంబంధేనస్వవృత్తియద్ఘటత్వం తన్నిష్ఠప్రతియోగితాకత్వసం
బంధేన అభావవిశిష్టత్వమవగాహితే తథా ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టా
భావవత్త్వస్య సాధ్యవ్యాపకత్వవిరహేణ తమాదాయాతిరుపవత్తి వతాతుల్య
యుక్త్యావప్రతియోగిత్వవిశిష్టప్రవృత్త్యాభావేన వహ్నిమాన్ధూమా
దిత్యాదౌ లక్షణాఘటక ఇతి చిన్నవృత్తిత్వవిశిష్టప్రవత్త్వం న్యాస్తీతి
తావచ్ఛేదకప్రతియోగితాక౨

త్రితత్త్వాన్వసమానాధికరణవృత్తితానవత్త్వనిష్ఠప్రతియోగితాకత్వసంబంధే
వా నఅభావగాఢాననుస్వవృత్తౌ వృత్తివిశిష్టత్వవృత్తింన్నాన్నతత్రతత్త్వనుద
వత్తేః వృత్తితావృత్తివిశిష్టత్వవృత్తినిష్ఠప్రతియోగితాకత్వస్వవతాదృశప్ర
తిత్వావిషయీకరణాత్తాదృశప్రతియోగితాయాం స్వవహ్నిత్వావచ్ఛి
కతావచ్ఛేదకతయాతాదృశాభావమాదాయవహ్నిమాన్ధూమా
దిత్యాదావవ్యాప్తేస్సుఘటత్వాత్॥ ననుసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యా
పకతావచ్ఛేదకం యత్రవృత్తిత్వం తదవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావః

దేశ్వతాన్యత్వవిశిష్టప్రవృత్త్యాభావోపి ఏవం ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వా
భావోపి తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యత్రవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నత్వాదికం తద త్వ
౬౦ వచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యస్యతాదృశాభావేసత్వాదితలక్షణాస్యాపివ్యధి
కరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినా సర్వత్రలక్షణాసంగమనసంభవాత్ప్రతి
యోగ్యవృత్తిత్వేతిగ్రంథానుపపత్తితాదవస్థ్యం నవమకౌనస్నియవ
చ్ఛేదార్థమాద్రతి వ్రతేఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వాభావజ్ఞేయత్వా
దిత్యాదౌ తాదృశాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతవచ్ఛిన్నత్వవాచ్య

త్వత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యాగిత్వాద్వ్యభిచారిణ్యతివ్యాప్తిరతః ప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యమిత్యుక్తప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకతావద్వ్యావృత్త్యధికరణాధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణతావద్వృత్తిత్వంవ
క్తవ్యం ఏవంచ స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛేదకప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకతావద్వ్యావృత్త్యధికరణీభూతమహానసీయత్వవహ్నిత్వఏతదు
భయావచ్ఛిన్నాధికరణతాయా అసత్వాన్నాతివ్యాప్తిః ఏవం ధూమ
ధూమాదిత్యాదౌ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపా

వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక మహానసీయవహ్న్యభావనిష్ఠ విశిష్ట హేత్వధి
కరణావచ్ఛేదన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్న
౬౧ సామానాధికరణ్యవిరహాదవ్యాప్తిరతః తాదృశవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూ
పావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవద్దేన తాదృగ్వ్యాపకతావచ్ఛేదక
రూపాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వం వ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపేతరానవచ్ఛిన్న
ప్రతియోగిత్వార్థకే ఏవావశ్యం వక్తవ్యం తథా చ ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవా
య్వత్వాభావస్య మహానసీయవహ్న్యభావస్య చ తాదృశవ్యాపకతా॥

వచ్ఛేదకరూపవిశిష్టత్వావచ్ఛేదకతాకప్రతియోగితాకత్వవిరహాన్న లక్షణ
ఘటకతా। కింతు వా వృత్తిత్వేన వహ్నియత్త్వాద్యభావస్యైవ లక్షణఘటకతే
తి న వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినా లక్షణాసంగతిరితి వాచ్యం వ్య
భిచారిణి మహానసీయవహ్న్యభావస్య విశిష్టభేదాభావస్య చ వహ్నిత్వ
భేదత్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం। వ్యా
ప్తిరపి యావద్ధర్మం తద్గతవ్యభిచారిత్వలభేదవృత్తేః తద్వృత్తిత్వేన అభావ
స్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతతద్వృత్తిత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం

న్యూనవిరహేణాతివ్యాప్తివిరహాత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధి
కరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావాధికరం న్యూనవృత్తివిశ్వవృత్తియోజనవిరహేణామ
౬౨ హానస్యావచ్ఛేద్యభావాదికమాదాయాతివ్యాప్తివిరహాత్ వ్యాప్యతావ
చ్ఛేదకతాపర్యాప్తివచ్ఛేదకతాకవృత్తివిశిష్టయోజనాభావాత్ విశిష్ట
భావోభయాభావమాదాయ లక్షణసమన్వయః ఏవం వ్యభిచారి
ణి వ్యభిచారిత్వంభేదవృత్తిస్వాధారత్వసంబంధావచ్ఛిన్నసాధ్యవ్యాపక
తావచ్ఛేదకతయా తదవచ్ఛిన్నభేదస్యాపి నిరుక్తయావదంతర్గ

తత్తయా తన్నిరవత్తాద్ర్యభేదరూపే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నస్వావ
చ్ఛేదకతాఘటకతాదాత్మ్యసంబంధేనాధికరణే వ్యభిచారోఽలభ్యం న్నేవ
ర్తమానత్వాదతివ్యాప్తివిరహేణ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధి
కరణధర్మావచ్ఛిన్నత్వమఖండమేవేతి చేన్న ప్రతియోగితాయాం యావ
త్త్వానివేశవిశేషేఽయోగోలకత్వస్వరూపేణాప్యయోగోలకభిన్నభే
దస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యథా యోగోలకభేదవృత్తిః తథా
యోగోలకభేదో నాస్తీతి ప్రతీతిసిద్ధాభావప్రతియోగితావచ్ఛే।

దకీభూతభేదత్వముక్తి తత్తదవచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యన్న్యవిశిష్ట
హేత్వధికరణావచ్ఛేదేన అయోగోలకత్వస్వరూపాభావే సత్త్వాదతివ్యా
ఆ ప్తిః [illegible] యత్ర తత్ర యోగితాకాభావే స్వావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసామానా
ధికరణ్యవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వ ఏతదుభయాభావ
విత్వ తత్స్వావచ్ఛేదకతావర్యాప్త్యధికరణత్వస్వప్రతియోగినాభావాదయో
గోలకభేదత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాన లక్షణఘటకత్ప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకీభూతభేదత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యవ్యధికరణధర్మావచ్ఛి

న్నాభావభిన్నత్వ ఏతదుభయస్మిన్వాయోగోలకాన్యత్వాభావేనత్వాదిత్యు
క్తి తదా వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర నిరుక్తయావదంతర్గతప్రాదాన్యత్వవి
శిష్టేతరవృత్త్యభావస్య యత్ప్రాదాన్యత్వవిశిష్టేతరవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాతదవచ్ఛేదకీభూతత్రవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యవ్యధికరణ
ధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వ ఏతదుభయస్మిన్వత్వాదృశాభావేనత్వాన్నిరుక్త
యావదభావాంతర్గతత్వాదృశప్రతియోగిత్వాత్ర సిద్ధివాసర నా-
యసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాధికరణతావచ్ఛేదకరూపవద్వృత్తిత్వవచ్ఛి

దళతారకత్వం న విశేషణీయం॥ నను యత్ర త్రితయోర్గతాకాంక్షాభావేష్వావచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నసామానాధికరణ్యం వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వ ఏతదుభయా
౬౪ భావసాధర్మ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నత్రితయో ౭
ర్గతాకాంక్షాభావేష్వవిశిష్టే హి త్వధికరణావచ్ఛేదేన తత్త్రితయోర్గతావచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యవివక్షాయాం వ్యాప్తిర్న విశిష్టవ్యావృత్తిః దళత్ర
యేఽపి న సంభవతి త్రిధాన్యత్వవిశిష్టత్వవృత్త్యావచ్ఛిన్నాఽయా త్రితయోర్గతా
తదవచ్ఛేదకీభూతత్రవృత్త్యావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం వ్యధికరణ

ధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వ ఏతదుభయోరేవ తాదృశవిశిష్టాభావే సత్త్వా
దితి తాదృశవిశిష్టాభావమాదాయావ్యాప్తిర్న సంభవతీతి వాచ్యం ఏవం
సతి పర్యాప్తిచనివేశే వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావం వినా విశిష్టాభావో
భయా ~~[illegible]~~ భావమాదాయ లక్షణసంగమనాసంభవాన్నత్రితయో
సళవృత్తిత్వాదిగ్రంథానుపపత్తేః తత్ర ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వా
భావత్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకం లాఘవాద్ఘటవృత్తిత్వవైశిష్ట్యమేవ య
త్ర ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వం నాస్తీతి ప్రతీతిర్జాయతే తత్ర ఘటవృ

త్తిత్వవిశిష్టో నాస్తీతి ప్రతీతేరప్రసిద్ధ్యాల్ ఏవం చ వాచ్యత్వ ఘటోభయాం
భావప్రతియోగితావచ్ఛేదకం ఘటత్వమేవ ఏవం వాచ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్వత్ర
సాధనతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాపకతావచ్ఛేదకేన ఘటవృత్తిత్వవైశిష్ట్యం కింతు వా
చ్యత్వమేవ తదవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకస్య ఘటవృత్తిత్వవిశిష్టవాచ్యత్వాభా
వేన తాల్ వాచ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యత్ర విశిష్టాభావో భయాభావమాదాయ
ల మన్వయః క్షణం భవతి। ప్రతియోగితాయాం యావత్త్వనివేశే ఇతి
ప్రతియోగితాయాం యావత్త్వనివేశే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిత్తి

ధికరణధర్మావచ్ఛిన్నత్వనివేశవ్యావృత్త్యసంభవేన త్రితయోపన్యాసత్వాదిగ్రంథా
సంగతిః॥ అత్ర పక్షే తృతీయోపన్యాసాధికరణం న్యాయఘటితవ్యాపకతాత్ర విష్టా
సాధ్యాధికరణీ ద్విశేషవిశేష్యతా విశేషసంబంధావచ్ఛిన్నత్వగ్రాహ్యం అభావీయవి
భావభిన్నః ఏవం పరత్వాజాతిరత్ర ప్రసత్త్వాభావసాధ్యహేత్వధికరణే
వర్తమానత్వాత్ అభావాధికరణే ద్విశేషవిశేషణతావిశేషేణ వర్తమానో
॥౧౭ ఇతి వ్యాప్తిలక్షణవిచారః సమాప్తః ౮౫

౨౦|౫|౨౩||
ప్రథమం||

అరస్తు|| యా వృశ్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్ననిరూపకత్వావచ్ఛిన్నయా వృ
శ్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వనిష్ఠ అవచ్ఛేదకతా [illegible] నిరూపితప్ర
౯౯ తియోగితాకభేదవత్వం హేత్వధికరణనిష్ఠతా వృశ్రతియోగితానిరూ
నాధికరణవృత్తిత్వేన తా వృశ్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాభావవత్వం
సాధ్యతావచ్ఛేదకేవివక్షణీయం తత్రాపి ఘటవాన్ మహాకా
లత్వాదిత్యాదౌ ఘటత్వేన ఘటాభావీయప్రతియోగితాస్వరూప వృ
ప్రతియోగితాఘటాదినా ధర్మాంతరావచ్ఛిన్నాయా వృశ్రతియోగితావచ్ఛే

౧ ఇతి నతత్రావ్యాప్తిః సమవాయేనఘటత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితతాకత్వేన ... సంబంధావచ్ఛిన్న
ధికరణతానప్రత్రాపివర్తతే

దేశేంయుక్తఘటత్వాదికం తదవచ్ఛిన్ననిరూపితాకత్వేనఘటాధికరణేనకుత్రా
న ... పివర్తనేతథాఘటత్వేనఘటోవర్తతేతథాచయాదృశప్రతియోగి
తావచ్ఛేదకనిష్ఠావచ్ఛేదకతానిరూపితయాదృశప్రతియోగితాశ్రయ
నిష్ఠావచ్ఛేదకతాకభేదవత్వస్యహేత్వధికరణేవివక్షణేదికాహే
ఘటవాన్మహాకాలత్వాదితచత్రఘటత్వేనఘటాభావమాదాయ
లక్షణానమన్వయసంభవాల్ యాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకా
వచ్ఛిన్నత్వాదిగురుతరలక్షణంకథం కృతమితిచేన్నభేదసావ్యా

చం॥ఆ-పత్రుల

వృత్తిత్వమతే కపిసంయోగి ఏతద్వృక్షత్వాదితలత్రక కపిసంయోగాభా
వప్రతియోగితావచ్ఛేదకక కపిసంయోగత్వరూపేణ కపిసంయోగత్వని
౬౭ ష్ఠావచ్ఛేదకతాకః భేదోపి వృక్షే వర్తతే ఇతి తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకక్వ్య
సాధ్యతావచ్ఛేదకే సత్త్వాదవ్యాప్తిరతః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
త్వాదిప్రవేశః॥ తదా నావ్యాప్యవృత్త్యధికరణతాయా అపి వ్యాప్యవృత్తి కపిసంయోగత్వా
వచ్ఛిన్నయత్కపిసంయోగాధికరణతావచ్ఛేదకః వృక్షేనాస్తీతి నావ్యాప్తిః ఏవం
సతియత్ప్రతియోగితాశ్రయాధికరణత్వాభావవత్త్వం హేత్వ
ధికరణా ఇత్యాదిక్రమేణ నివేశనే మోవపత్త్యాధికరణధర్మావచ్ఛిన్నా
యత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న

పక్షధర్మతాత్వ భేదము భ్యుదితౌ అధికరణతావచ్ఛేదకపర్యంతానుధావన
ప్రసంగభంగవిరోధాద్విత్తేః ననుపక్షత్వేన పక్షత్వేతాంగాంగాంగభ అత్ర
ంనాస్తి తత్ప్రతీతియగ్రాహ్యజాయతేతాదాపక్షత్వేన తాంగాంగభయ
వాస్తవ్యత ఇతిప్రతీతిజ్ఞానయతేతథాపపక్షత్వే పక్షధర్మతానిరూపి
తాయాంతాదృశో భయనిష్ఠా పక్షధర్మతా తాదృశా పక్షధర్మతా[illegible]ధర్మ ప్రతి
పక్షం పక్షతిపతత ఇతి తాదృశప్రతియోగితానిరూపాధికరణ
వ్యక్తిత్వేన అపక్షధర్మత్వస్య పక్షత్వేనత్వా దృశో మానభూమాదితాదృశా
వ్యాప్తిరితియాం తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యుత్పాదిత్వవిశేషః

తథాచ షష్ఠీత్వావచ్ఛిన్నీయప్రత్యేన షష్ఠ్యాభావప్రతియోగితాశ్రయాధిక
రణతావచ్ఛేదకత్వస్యతాం నాం నతాం నాం భయాభావయప్రతియోగితాధి
కరణతాశ్రయాశ్రయాధికరణతావచ్ఛేదకత్వలక్షణవ్యాప్తతా దావసత్వాన్నా
వ్యాప్తిః నష్టైవమపి షష్ఠీత్వావచ్ఛిన్నయప్రత్యేన తాం నాం నతాం నాం భయ
ప్రాపచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛేదకత్వలక్షణవ్యాప్తిత్వాత్ త్వం షష్ఠీత్వేన తాదృ
శోభయాభావస్యాపి లక్షణఘటకత్వం దుర్వారమేవేతి చేన్న యాదృ
శప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నయత్వేన యాదృశప్రతియోగితాశ్ర

యయ యధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణతావదన్యత్వం హేత్వధికరణేతద్ధర్మవృ
త్తిత్వే ॰ న తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాభావస్య నా ఘటితావ
చ్ఛేదకీభవషేతతాపేత్ తథా చ వష్ట్యాభావీయప్రతియోగితావచ్ఛే
దకతాయాః తా నా నతా నేనాఘ యవృత్తిత్వేన అభావస్యావ
చ్ఛిత్వే సత్తా న్నావ్యాప్తిః నస్యేవం యాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నవృత్తిత్వేన యధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణతావదన్యత్వం హేతుమ
త ఇత్యాదికమేవ్యేవలక్షణం సువచం వృథనం యాదృశప్రతియో

గితాశ్రయత్వనివేశనమితివాచ్యం తత్తానతి వహ్నిత్వేన వహ్న్యభావ
య్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకావహ్నిత్వేన ఘటత్వావచ్ఛిన్నాధికరణ
[illegible] తావదన్యత్వ[illegible]హిత్వాధికరణేనివేశనీయ్యమితిగౌరవం యాదృశప్ర
తియోగితాశ్రయనిరూపితత్వస్య ప్రవేశేపవహ్నిత్వేన వహ్న్యభావ
య్యప్రతియోగితాశ్రయనిరూపితత్వస్య ఘటత్వావచ్ఛిన్నాధికర
ణతాయాం వ్యాప్తౌ వహ్న్యభావియ్యప్రతియోగితావచ్ఛిన్నత్వస్య వచ్ఛేదా
త్వేన ఘటత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛేదకసంబంధ [illegible] ఘటకత్వాత్

ఏవం పయాద్రవ్యత్వేతి ఇత్యాంగతావచ్ఛేదకీయ ధర్మసంబంధానతిరిక్తవృత్తిత్వం వి
వక్షితం యత్ అనవళావచ్ఛిన్నాభావీయప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యద్విశి
ష్టం తదవచ్ఛిన్నయత్కించిన్మహానసీయవహ్నితావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛేద
కవృత్తిత్వేన తావత్ మహానసీయవహ్నిత్వేన వహ్నిత్వానతిరిక్తవృత్తితయా
మహానసీయవహ్నివృత్తిత్వేనాదివహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావచ్ఛేదకతా
యాః వహ్నిత్వసత్వాపాదితవ్యాప్తిభక్తేః ఏవం చ సామాన్యధర్మేణ విశేషా
భావస్వీకారే వినిగమనావిరహః ఏవం చ వహ్నిసామాన్యాభావీయప్రతి
నవాం

యోగితాయాః కిం ప్రత్యక్షత్వం విశిష్టం యది తదా పక్షే సాధ్యాభావవ్యాప
క్షే నిష్ఠప్రతియోగితాయాః పక్షత్వావచ్ఛిన్నయత్కించిత్ప్రతియోగితాశ్రయ
శతాప్య ధికరణతావచ్ఛేదకత్వపర్యాప్తతాదౌ పక్షత్వేన పక్షే సాధ్యాన్యాభావసమానాధికరణ
ఏం దిపక్షే మార్గధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తిసంభవాల్ ఏతేన పర్వతాన్యం పక్షే
త్వేన తాదృశప్రతియోగితాయాః సత్తారిక్తవృత్తిత్వవిరహాల్ ఏవం పర్వతే
మహానసపక్షారిత్యాదౌ ధూమాభావీయప్రతియోగితాయా అపి ప్రత్యక్ష
యభేదేన భిన్నత్వాల్ ధూమత్వేన తాదృశప్రతియోగితాయాః సత్తారిక్తవృత్తి

సత్వస్య సపక్షైదకత్వం నసంభవతీతి ధూమసామాన్యాభావీయప్రతియో
గితాయాః లక్షణఘటకత్వం నసంభవతి కింతు వహ్న్యభావీయప్రతి
యోగిత్వేవతాదృశప్రతియోగితాసామానాధికరణ్యేన అవచ్ఛేదకతావ
భావస్య ధూమేసత్వాదితి వ్యాప్తిః ఇత్యభిప్రాయః యాదృశప్రతియో
గితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నయత్వేనతాదృశప్రతియోగితాశ్రయస్య నిరూపితధూ
మ[illegible]వచ్ఛిన్నాధికరణతావదనత్వం హేత్వధికరణస్యతద్ధర్మానతిరి
క్తవృత్తిత్వస్య తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకస్య వివక్షణీయత్వాత్ ౪౫

తథాచ ధూమవాన్వహ్నేరిత్యత్ర ధూమత్వావచ్ఛిన్నవ్యాప్త్యేన ధూమా
భావవ్యవృత్తియోగితాశ్రయనిరూపిత ధూమత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతా
వచ్ఛేదకస్య అయోగోళకే సత్వాత్ ధూమత్వావచ్ఛేదకతావ్యర్థధర్మానతిరి
వ్య క్తత్వస్య ధూమత్వరూపప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన తాదృశధూమత్వేన
ధూమాభావీయప్రతియోగితాశ్రయవహ్నేర్హేత్వధికరణే సత్వే
నలక్షణాఘటకత్వం సంభవతీతి నాతివ్యాప్తిః అధికరణత్వంచ అధికర
ణతాభేదేపి ఏకధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణతానాం అపేక్షాదివదతిరేకాన

వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యత్ర వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నీయత్వేన వివృతనిష్ఠసాధ్య వ
హ్నిత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతావచ్ఛేదకసంబంధేన సత్వాపన్నావ్యాప్తిః తాదృశ
భేదస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాద్వయానిరూపితప్రతియోగితాకా
భావః తతో న వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నీయత్వేన వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నాధికరణత్వఘ
టిత్వాభయవాన్ వివృతః న చైత్యాకారకభేదమాదాయ వహ్నిమాన్ధూ
మాదిత్యత్ర అవ్యాప్తిః సమవాయేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యథా
సత్తారిక్తవృత్తిత్వం యదియథర్మేన మానాధికరణత్వేన తి యథమాభావ

త్వ వదవృత్తియత్తదనవచ్ఛిన్నరూపం తదామహానసీయవహ్నిమాన్ధూమాది
త్వాదౌ మహానసీయవహ్న్యభావీయప్రతియోగితావచ్ఛేదకే మహానసీయ
త్వవహ్నిత్వే చ మహానసీయత్వసమానాధికరణత్వేనేతి మహానసీయత్వా
౨౨ భావవదవృత్తిత్వమస్తి తత్త్రింస్తత్త్వం నాస్తీతి సాధ్యాభావో నలక్షణఘ
టకే ఇత్యభావాంతరమాదాయాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం యాదృశప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నవచ్ఛేదకీభూతో యో ధర్మః తద్ధర్మావచ్ఛిన్న
సమానాధికరణాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వేనేతి తద్ధర్మావచ్ఛిన్న

సమానాధికరణం యత్ర దనవచ్ఛిన విశేషణే య్యత్వావచ్ఛిన్న యత్త యాంధృ
శత్రుతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవత్వ యాంధృశత్రుతయోగితాశ్రయాధికర
ణవత్తదుభయాభావవత్వం హేత్వధికరణే తాంధృశత్రుతియోగితానమా
నాధికరణవృత్తిత్వేన తాంధృశత్రుతయోగితావచ్ఛేదకతావాభావః నాధులతా
వచ్ఛేదకే వివక్షితేయ్యుఃత ధాన వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర వహ్నిత్వేనధ
ూమాభావీయత్వయాం ప్రతియోగితాం తాంధృశత్రుతియోగితావచ్ఛేదకేవి
శిష్టనవహేత్వధికరణేసత్వేవితాం ధృశత్రుతయోగితాశ్రయాధికరణత్వే

విరహాల్ తాద్వృత్తిమోంభయాంభావస్య హేతుధికరణే సత్త్వేన పక్షతామాన్ధూ
మాదితత్ర పక్షిత్వేన ఘటాభావస్య లక్షణాఘటితతయా తదభావమా
౭౯ దాయావ్యాప్తి వారణాయ సామానాధికరణం సాధ్యాదానం నిరర్థకం
కాలికోఘటవాన్ మహాకాలత్వాదితత్ర మహాకాలానపృవిశిష్టఘటా
భావమాదాయలక్షణాసంగతిః॥ అత్ర యదివికధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాప్రత్యాత్రియభేదేననానాతథా పక్షిత్వేన పక్ష్యాభావయ్యాయాంవ
హానసీయపక్షిసత్త్వాత్రతియోగితావత్వాశ్రయాధికరణాపృనలవృత్తేవిశేష

ఘటనిష్ఠా

తదూదాయ్యాప్యావృత్తిః యదివ ప్రతియోగితాభిదివి ఏకధర్మావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితా ఏకా తదా వహ్నిత్వేన ఘటాభావీయ్యాయాః ప్రతియోగితా స్వేవవ
హ్నిత్వేన ధూమాభావీయా ధూమనిష్ఠప్రతియోగితాతి వహ్నిత్వేన ఘటా
భావీయప్రతియోగితా ప్రయోజ్యత ధూమసాధికరణత్వం వ ధూమ
వత్యస్తి వహ్నిత్వేన ఘటాభావసీల క్షణాఘటకతాపల్ సామానాధి
కరణ్యావదవ్యావృత్తసమతిజనదేశేనోక్తం వహ్నిభిన్న జలవాన్ జ
లత్వాదిత్యత్ర వహ్నిభిన్నత్వేన వంహ్న్యభావీయ్యాయాం ప్రతియోగితా న

జలమీనాదినిష్ఠావఛ్ఛిన్నత్వేనవహ్నినాస్తీతిప్రతీతేః ప్రాదాదాజాయ
తేతత్రపమీనోనాస్తీతివఛ్ఛిన్నత్వేనప్రతీత్యనుదయాత్ తథావఛ్ఛి
౭౪ ఛిన్నత్వేనవఛ్ఛిన్నాభావసామాన్యాభావవ్యాప్యయోరవఛ్ఛినిష్ఠాప్రతియోగితా
తదాశ్రయాధికరణత్వస్యప్రదీపరహితవఛ్ఛిన్నత్వేనవఛ్ఛిన్నాసామా
న్యాభావస్యాదిలక్షణఘటకతయా తదాధేయావ్యాప్యవారణాయ
సామానాధికరణ్యఘటితసాధ్యత్వంసంభవతీతికథంసామానాధి
కరణ్యఘటితత్వవైయర్థ్యమితి జగదీశేనోక్తమసంగతమితి చేన్న

వహ్నిభావవ్యాప్యాయాం ప్రతియోగితాస్యైవ వహ్నిభింనత్వేన వహ్నిమానో
భయాభావవ్యాప్యవేతి వక్తుం శక్యత ఇతి తత్ప్రతియోగితాశ్రయీభూ
తవహ్నినాధికరణత్వస్య జలేసత్వాత్ వహ్నిభింనత్వేన వహ్నిభావోపి
లక్షణఘటకీ న స్యాదితి తాదృశానాధికరణత్వేనైతాదృశవ్యాప్యత్వసమే
వ అత్ర లక్ష్యాదియాం దృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకవత్వస్య యాదృశప్ర
తియోగితాశ్రయనిరూపితయథార్థవహ్న్యాధికరణత్వమేతదు
భయాభావవత్త్వం హిత్వధికరణవృత్తిధర్మవృత్తి ఖైన తాదృశప్రతి

చం॥ఆచవత్రుప

భావ

యోగితావచ్ఛేదకత్వస్య విశేష్యయాం వృత్తిభిన్నత్వేన వృత్తిమాన్సంబ
యాభావీయప్రతియోగితాశ్రయనిరూపితవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నాధికరణత్వ
౨౫ స్యప్రాదివిరహాల్ తాదృశాభావో న లక్షణఘటక ఇతి తత్రావ్యాప్తి
వారణార్థం తద్ధర్మవృత్తిత్వేన తాదృశావచ్ఛేదకత్వాభావం నత్వేవివక్షితా
దృశావ్యాప్తివారణం సంభవతీతి తాదృశకల్పే విసంభవతీ॥ ఇతి మతాంతరం
లక్షణవిచారవ్యాప్తిః॥

శ్రీగణాధిపతయే నమః యత్సమానాధికరణసాధ్యాభావప్రతియోగ్యసామానైవ
సాధ్యవత్తాజ్ఞానవిరోధిత్వం నాస్తి తత్త్వం వ్యాప్తిరితి నన్వత్ర లక్షణే సా
ధ్యాభావపదేన యది సాధ్యవత్ప్రతియోగికాభావః తదావ్యధికరణధ
౨౬ ర్మావచ్ఛిన్నాభావం విన్యైవ విశిష్టాభావమాదాయ లక్షణసమన్వయత్వం
భవాత్ప్రతియోగ్యవృత్తిత్వైతత్త్వాదిప్రం ధా [illegible] సుత్తితపైనంగాత్ య
దివవ్యతియరిత్యా సాధ్యవ్యాధికతా శ్చైదకరూప్యావచ్ఛిన్నాభావో వివ
క్షితః తదాప్రతియోగివ్యధికరణ్యావిషటిత సాధ్యవ్యాపకత్వప్రవేశే

కపిసంయోగసత్వాదిత్యత్రాప్యవ్యాప్తిః తత్ర ప్రతియోగివ్యధికరణం నాస్త్యభావ ఇ
తి సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాభావో న సంయోగస్యాభావః
కింతు ద్రవ్యత్వాభావ ఏవ తత్ప్రకారకప్రమాయాః గ్రాహ్యాభావానవగా
హితయోః సంయోగవత్తాజ్ఞానావిరోధిత్వాల్ల[illegible]త్ర ప్రతియోగివ్యధి
కరణం న్యాయఘటితవ్యాపకతాకత్వే సంయోగస్య వృత్తిర్భవతి అత ఏవ కపి
సంయోగ ఏతద్వృక్షత్వాదిత్యత్ర కపిసంయోగాభావస్యైతద్వృక్షత్వా
ల్గుణావిశేష్యకతద్వృత్త్యావయోగ్యగుణాన్యసంయోగేతి జ్ఞానప్రతిబం

ధకతావదవ్యాప్తి వారణాయ యధర్మావచ్ఛిన్నవహ్నివ్యాపకాత్మకం తో
తు సమానాధికరణాదలం త్రివిశేషణముక్తం తదాత్రమేయవిత్వాకా
రకసామాన్యలక్షణాజన్యయత్వం చిద్వైషయత్వాభావమాదాయ
౭౭ ద్వితీయరీత్యా సాధ్యాభావనివేశేపి లక్షణసమన్వయసంభవేత్రితయో
గవ్యాప్తిస్త్వైత్యాదిగ్రంథానుపపత్తితాదవస్థ్యం సవసాధ్యాభావత్రికా
రకత్వం నిరవచ్ఛిన్నవిశేషణతావిశేషసంబంధావచ్ఛిన్నమవశ్యం ఉ
క్తవ్యం అనవస్థావృష్టేధర్మికమూలావచ్ఛేద్యవిశిష్టసమావాయః

ఛిసంబంధేనకేవిసంయోగవత్త్వాబుద్ధింప్రతిమూలావచ్ఛేద్యత్వావిశిష్టవిశేషణ
తయాకేవిసంయోగాభావప్రకారకవృక్షేధర్మికనిశ్చయస్యవిరోధితాయాః
ధిధితికారణత్వముతతయాప్రమాయాంహేతుమద్విశేష్యకత్వావాదాని
దికేవిసంయోగిత్వతాపదిష్ట్యత్రావ్యాప్తివారణాయావచ్ఛేదకమవతథాపత్రి
మేయవితావ్యాకారకేయత్తింపజన్యజ్ఞానవిషయత్వాభావస్యనిరవచ్ఛిన్నవి
శేషణతావిశేషసంబంధేనప్రమేయాప్రతిబంధకత్వాన్నవృధికరణ
ధర్మావచ్ఛిన్నాభావంవినాలక్షణసమన్వయ ఇతిచేన్నకంబుగ్రీవాదిమ

ధ్వంసత్రవృత్తిత్వాదివృత్తేర్వ్యాప్తిఘటకత్వాద్విశేషయోస్సురుత్వేన కంబుగ్రీవాదిమ
త్త్వావచ్ఛిన్నాభావాత్రని ధ్వసాధ్యాభావః ఘటత్వావచ్ఛిన్నాభావ ఏవ తత్ప్రకా
౮౬ రకత్వే మాయాగ్రాహ్యాభావానవగాహితయా కంబుగ్రీవాదిమత్తాజ్ఞా
నావిరోధిత్వాత్ యదివ తద్వృత్తాబుద్ధింప్రతి తదభావనిష్ఠస్వ తద్వ్యా
వర్తకతావచ్ఛేదకధర్మాభావః విరోధీ అతఏవ మాధవమిశ్రగ్రంథే సాధ్యా
భావవ్యాధివ్యావృత్తేనేతబత్రాదినా సాధనవ్యాపకాభావస్యోపదిగ్రహావ
క్తిర్జగదీశేన పి దిదమవిఘటత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి నేమానాధికరణా

వభిన్నా లోంనితా

భావప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావిశేషయోగురుతరత్వంబుస్రీవాదిమతావ
వచ్ఛిన్నసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వతావవచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకతాప్రసిద్ధ్యాకంబుస్రీవాదిమతావచ్ఛిన్నసమానాధి
కరణాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నాభావవానితిప్రమా
త్వకజ్ఞానాప్రసిద్ధ్యాకంబుస్రీవాదిమతావచ్ఛిన్నసాధ్యకత్వలేసత్యేతావన్మా
త్రేణవయదినగురుధర్మస్యాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమంగీకృత్య
పక్షధీలక్షణం అతఏవయవ్యుషంయకత్వే లింగజ్ఞానస్యానుమితివిరో

రోధిత్వం తత్త్వమితి హేత్వాభాసలక్షణే హ్రదో దాహజనకతేజస్త్వత్ర వహ్ని
త్వాదిష్టేంయాం గురుతరదాహజనకతేజస్త్వావచ్ఛిన్నాభావవద్ధ్రదస్యాపి హేత్వాభా
సత్వముక్తం జగదీశేన వక్ష్యాభావవద్ధ్రదస్యైతు తత్ర హేత్వాభాసత్వానంభ
౮ వతాదృశజ్ఞానస్య దాహజనకతేజస్త్వత్వాకారకగ్రహం ప్రత్యనమానా
కారకత్వయాం అప్రతిబంధకత్వాదివేదేవం సతి సాధ్యాభావవద్దీనసా
ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాకాభావ ఏవ వివక్ష్యేతాం న హి తాదృశాభావవివక్షణే గురుధర్మా

వహ్నిన్యాభావసంసర్గికత్వమతే వృత్త్యనియామకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా
కాభావాసంసర్గకత్వమతే చ దోషాన్తి నవ్యమతే సాధ్యతావచ్ఛేదకమాత్రా
వచ్ఛిన్నత్వం ప్రతియోగితాయాం నివేశనీయం అన్యథా సాధ్యవన్యవిశిష్టాభా
వమాదాయ లక్షణాగమనాపత్తేః తథా చ మహానసీయవహ్న్యభావస్య
లక్షణాఘటకతయా సాధ్యతావచ్ఛేదకరూపేణ సాధ్యవత్తాజ్ఞానాను
క్తౌ మహానసీయవహ్న్యభావవత్తాజ్ఞానస్య మహానసీయవహ్నిమత్తా
జ్ఞానవిరోధిత్వేన వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తిదానమసం

గతమితి చేన్న మహానసీయవహ్న్యభావవాన్ వహ్నిత్వేన ఘటాభావవానిత
త్రీమాణయోరపి వహ్నిత్వమాత్రావచ్ఛిన్నఘటనిష్ఠప్రతియోగితాకాభావ
౮౦ ప్రకారకతయా హేతుమద్విశేషపక్షసాధ్యాభావప్రమాణాం సామాన్యతో గృహీ
తావల్లతత్వాక్షేమహానసీయవహ్నిమానితి జ్ఞానప్రతిబంధకత్వేన వహ్ని
మాన్ధూమమాదిత్యాదావవ్యాప్తేరవ్యాప్తేః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నత్వం ప్ర
మాయాం నివేశనీయం ఏవం ప్రకారకేణ సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్ర
తియోగితాకవహ్న్యభావవాన్ పర్వతో వహ్నిత్వేన ఘటాభావవానిత్య

ప్రమాయాం సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతాకవహ్నిమత్తాజ్ఞానప్రతిబంధక
తాపత్తిమాన్ధూమాదిత్వాదావ్యాప్తిరతస్తద్వారణార్థం సాధ్యతావచ్ఛేదక
సంబంధావచ్ఛిన్నత్వమపి ప్రకారతాయాం నివేశనీయం యద్యేవమపి హ్రదో వ
హ్నిసామాన్యాభావవాన్ పర్వతశ్చ వహ్నిత్వేన ఘటాభావవానితి ప్రమాయాం
హ్రదో వహ్నిమానితి జ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయా వహ్నిమాన్ధూమా
దిత్యాదావవ్యాప్తిస్తాదవస్థ్యం తథాపి సాధ్యాభావప్రకారతానిరూపితహేతు
మన్నిష్ఠవిశేష్యతా ~~నిరూ~~ భిన్నాయాం సాధ్యాభావప్రకారతానిరూపితత్వాని

తాం తదనిరూపకత్వస్యత్రవ్యాప్త్యాం నివేశాన్న దోషః తథాహి సాధ్యాభా
వత్ప్రకారతానిరూపితతకోత్తన్నిష్ఠవిశేష్యతాభిన్నా యా సాధ్యాభావత్ప్రకా
౮౧ రతానిరూపితప్రోదనిష్ఠవిశేష్యతా తన్నిరూపకత్వస్యైవ తత్రనితాప
ల్త్రిథమ సాధ్యాభావత్ప్రకారతానిరూపితత్వానివేశే వా వహ్నిజ్ఞేయత్వా
దివత్రపూతున్నిష్ఠవిశేష్యతాభిన్నవిశేష్యత్వాత్రిగిధ్యాలవ్యాప్త్యాపత్తేః
ద్వితీయ సాధ్యాభావత్ప్రకారతానిరూపితత్వానివేశే వహ్నిత్వేనఘటాభా
వవాన్ప్రవృత్తఇతిత్రమాయామపి సాధ్యాభావత్ప్రకారతానిరూపిత ॥

హేతున్నిష్ఠవిశిష్టతాభిన్నసాధ్యాభావనిష్ఠవిశిష్టతాయాస్సత్వాత్తాదృశత్రిమా
యత్వేన ప్రకారతానిరూపితమోద్వితీయసాధ్యాభావప్రకారతానిరూపితత్వనివేశః
కింతు ముఖ్యవిశిష్టతాద్వయానిరూపకత్వం త్రిమాయాం నివేశ్యత్వో
డూంవచ్ఛ్యభావవాన్వృక్షో త్ప్వనఘటాభావవాంశ్చ పర్వత ఇతి జ్ఞానస్య
వారణం సంభవతి తాదృశవృక్షో త్ప్వనఘటాభావవత్పర్వతకాలీ
నప్రడూంవచ్ఛ్యభావవానిత్యత్ర (త్రిమా) అపి ముఖ్యవిశిష్టతాద్వయానిరూ
పకత్వాత్తద్వారణం వహ్నిమత్త్వప్రతిబంధకత్వసత్వాద్వాభావాత్ఃత్రే:

సాధ్యాభావప్రకారతానిరూపితవిశిష్టతాయానిరూపకత్వం త్రనివేశం
త్రేమాయాతమితికేచిల్ యథాశ్రుతగ్రంథానురోధేన హేతుమద్వృత్తిత్వ
త్రే తానిరూపితసాధ్యాభావ ప్రమియ్యప్రకారతాసామానాధికరణ్యత్వా
ప్ర జ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం నాస్తి తత్త్వంతథావప్రతిపాదనిష్ఠవత్వ
భావప్రకారతాయా అతథాత్వేనావ్యాప్తిరితి వంవ సాధ్యతావచ్ఛేదకమా
త్రావచ్ఛిన్నప్రతియోగికప్రకారతాయాం మ నివేశితి వమహానతీయవచ్ఛిన్నాభా
వవ్యాప్యవృత్తిమేవత్వేన ఘటాభావవానితి ప్రమాయమహానీయవృత్

ష్ట్యభావప్రకారతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకమాత్రావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా
కాభావనిష్ఠవిశేషణాభావాల్ వ్యాప్తిత్వేన ఘటాభావప్రకారతాయాం
చ వ్యాప్తిమత్తా జ్ఞానప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకతాం ధ్వనయన్నాహ ఏవం
చ నప్రకారతామాదాయ ప్రకారతాయాం నసాధ్యతావచ్ఛేదక
మాత్రావచ్ఛిన్నత్వమేవ వ్యావృత్తిః వ్యాప్తిత్వేన తాన్నాంతాన్యోభయా
భావవభయవాన్ పర్వతః ఇతి జ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వద్వ్య
వ్యాప్తిత్వేన తాన్నాంతాన్యోభవాన్పర్వత ఇతి జ్ఞానీయప్రకారతాయాం

సత్వాల్ అవ్యాప్తివారణాం యత్ప్రకారతాయాం జ్ఞా ధర్మితావచ్ఛేదకమా
త్రావచ్ఛిన్నత్వనివేశనం ఏవం వహ్నిత్వేన ఘటాభావస్య వహ్నియోగసం
బంధావచ్ఛిన్నప్రతి తి యోగితాకస్య సమనియతాభావస్య అప్రక్త్వ
౮౨ మతివృద్ధికరణతావచ్ఛిన్నతా విశేషతా సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగి
తాకాభావనిష్ఠప్రకారతా వినా ధర్మితావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాకాభావనిష్ఠాంతస్యాపి విశేషణతా విశేష సంబంధేన
వహ్న్యభావమత్వా జ్ఞానప్రతిబంధకతా స్తి ఇతివ్యాప్తిస్సాఫలతా

వచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయా
మనివేశాత్ తథావతార్థ్యత్వప్రకారతాయాం విశేషణతావిశేషసంబంధే
నవచ్ఛిన్నమత్వాజ్ఞానప్రతిబంధకత్వావచ్ఛేదకత్వనివేశాత్ అవచ్ఛిన్నమా
ధూమవేదితాదావవ్యాప్తిరతః ప్రకారతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదక
సంబంధావచ్ఛిన్నత్వనివేశనం ఇతి ఉత్తసాధ్యవత్తాజ్ఞానవిరో
ధిత్వం తత్తు మనాత్ర వృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకం యత్సాధ్య
వత్తాజ్ఞానప్రతిరోధిత్వరూపం తం వా ఖంగసమ్యక్సంయోగత్రితయాయాః
తథాచ

విశేషవ్యా

గుణాసంయోగిత్వాకారకబుద్ధివిరోధిత్వవిశిష్టాం తాదృశసాధ్యవత్త్వాదే
ర్నహి స్తుమనాత్రవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నేతి జగదీశః అత్రహి తు మద్వృ
౮౪ త్తిధర్మావచ్ఛిన్నవిశేషవ్యాప్తిసాధ్యవత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకత్వాభావ ఇత్యు
క్తౌ ప్రమేయత్వసామానాధికరణ్యేన సంయోగాభావనిశ్చయ
స్య ప్రమేయత్వావచ్ఛేదేన సంయోగవత్త్వబుద్ధిప్రతిబంధకత్వాత్
సాధ్యాభావప్రమాణసామానాధికరణ్యాంతర్గతప్రమేయస్సంయోగాభావ
వానిత్యాకారకప్రమేయసామానాధికరణ్యేన సంయోగాభావావగాహి
త్వ

ప్రమాయాం గుణం యోగవానితి ప్రమాత్వావచ్ఛేదనప్రతిబంధకత్వస్య
త్వాల్లఘనం యోగిప్రత్వత్వాదిత్వాదావవ్యాప్తిరతో మాత్రవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్న
త్వవిశేషణం తథాచ ప్రమేయత్వస్య హేతుమన్మాత్రవృత్తిత్వాభావాన్నావ్యాప్తిః
నను హేతుమన్మాత్రవృత్తిత్వం హేతుమదితరావృత్తిత్వం తథాచ వా
చ్యం జ్ఞేయత్వాదిత్యత్ర హేతుమదితరాప్రసిద్ధ్యా అవ్యాప్తిరితి చేన్న స్వ
వ్యాపకహేతుకత్వమేవ హేతుమన్మాత్రవృత్తిత్వం తథాచ వాచ్యం ప్ర
మేయాదిత్యత్ర ప్రమేయత్వవ్యాపకత్వస్య వాచ్యత్వే గతత్వాత్ ఇతి ప్రమే

యత్వమేవవ్యాప్యతావచ్ఛేదకహేతుకమితి నను సాధ్యాభావప్రమాసామాన్యే విశే
ష్యవచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకత్వాభావ ఇత్యుక్తావేవ
ప్రమేయత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకసాధ్యవత్తాజ్ఞానమాదాయావ్యాప్తేస్సం వాక్యః
ఏకా భవే హేతుమన్మాత్రవృత్తిత్వానుధావనం వ్యర్థమితి చేన్న వహ్నిరితవ వహ్నిమత్
త్రావ్యాప్త్యాపత్తేః తత్ర పర్వత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకవహ్నిమత్తాబుద్ధిం ప్రతి
కస్యాపి జ్ఞానస్యాప్రతిబంధకత్వాత్ వహ్నిమాన్ వహ్న్యభావవానితి
జ్ఞానస్యాప్రతిబంధకత్వాదితి ॥ ఇతి తృతీయప్రకల్పవిచారలక్షణగ్రన్థస్సమాప్తః ॥

౨ నాగరజులు।

శ్రీనం౪॥ సాధ్యాభావవతి యద్వృత్తిత్వప్రసిద్ధ్యానుమితివిరోధిత్వం నాస్తి తత్త్వం వ్యాప్తిః। సా
ధ్యాభావః వృత్తిత్వయోరత్యాబోధః ఏకః సాధ్యాభావవత్త్వత్ర మతుబర్థో నిరూపి
తత్త్వం తస్య చ వృత్తిత్వే అన్వయః। యత్పదం చ హేతుపరం వృత్తిత్వం చ వృత్తిత్వ :
సామానాధికరణం విరోధిపదం చ ప్రతిబంధకజ్ఞానవిషయపరం తథా చ సా
ధ్యాభావవన్నిరూపితయన్నిష్ఠవృత్తిత్వసామాన్యే ప్రతిబంధకజ్ఞానవిషయ
త్వాభావస్తత్త్వం వ్యాప్తిః। ఇత్థం చ వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ వహ్నిత్వేన
ఘటాభావవన్నిరూపితధూమనిష్ఠవృత్తిత్వసామాన్యే వహ్నిసాధకతా

గ్రన్థకారానుమితి

(విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్న)

నుమితి విరోధిత్వాభావో వర్తతే తత్ర లక్షణే సమన్వయః యత్ర వహ్ని
ప్రినషే టాభావవద్వృత్తితాయాం సాధ్యాభావవద్వృత్తితాత్వమవగాహి వహ్ని
౮౬ భావవద్వృత్తి ధూమ ఇతి జ్ఞానం తస్యాపి ధూమహేతుక వహ్ని సాధ్యకాను,
మితి విరోధిత్వే ధూమనిష్ఠ వృత్తిత్వ సామాన్యే ప్రకృతానుమితి ప్రతిబం
ధకజ్ఞాన విషయత్వాభావ ఇత్యసంభవ ఇత్యతో అనుమితి విరోధిత్వ
దం విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నానుమితి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతావత్వా
త్మధికరణత్వ విశేషణం దత్తం ధూమనిష్ఠ ప్రసిద్ధ సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వాపి

న్నసంబవచ్ఛిన్నఘటాభావవద్వృత్తిత్వసంబవిషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నానుమి
తిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణత్వాభావాత్సంభవతః వహ్నిత్వేన
ఘటాభావవద్వృత్తిత్వసంబవిషయతాసంబంధాన్నవృత్తిత్వాత్ కారకజ్ఞానసంబసత్వే
పి ధూమహేతుకవహ్నిసాధ్యకానుమితిసంభవాత్ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్య
త్ర తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్నధూమాభావవద్వృత్తితావచ్ఛేదకతాపవహ్నిసంబ
అనుమితివిరోధితావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణత్వాన్నాతివ్యాప్తిః ఏ
వం వక్ష్యమాణవహ్నినిష్ఠవృత్తితావచ్ఛేదకానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక

తాదృశావచ్ఛిన్నాధికరణత్వాభావాద్ధూమవాన్వహ్నేరిత్యత్రాతివ్యాప్తిః అతో సాధ్య
భావవతి వృత్తితా విశేషణం నను వహ్నిమాన్ ధూమవాన్ ధూమాదిత్యాదౌ ~~ధూమ~~ వహ్న్యధికరణ
మతిం ప్రతి విషయతాసంబంధేన ధూమనిష్ఠ ~~హేతుత~~ వహ్నివృత్తితా విశిష్ట
౫౨ జ్ఞానం ప్రతిబంధకత్వం ధూమనిష్ఠవ్యాప్యాభావవద్వృత్తితాయా అప్రసిద్ధ్య
విషయతాసంబంధేన తాదృశవిశిష్టస్యాప్రసిద్ధేః కింతు వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నవిష
యతానిరూపితాభావత్వావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపిత అధికరణ
త్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితధూమనిష్ఠవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నవిషయతా

శాలినిశ్చయత్వేన తదభావవహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్రాపి విషయతాసంబంధావచ్ఛి
న్న ధూమహేతుకవహ్నిసాధ్యకానుమితి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయా వ్యాప్త్యనా
ప్రసిద్ధ్యా అవ్యాప్తిరిత్యసంభవతీతి ధూమాధ్యభావవత్త్వప్రకారా అతివ్యాప్తిరితి
ప్రాభిధానప్రసంగాదితి శేషోక్తం ఇత్యాద్య అనుమితి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతా ద్వేషు
కానుమితి జనకీభూతయా ధూమనిష్ఠవృత్తిత్వవహ్నివ్యాప్యధూమవదిత్యాకార
జ్ఞానమితి దర్శితా తాదృశానుమితి ప్రతిబంధకతాం ప్రతి వహ్నివ్యాప్యధూమా
భావవిశిష్టధూమనిష్ఠవృత్తితాయా విషయతాసంబంధేన విశిష్టం యత్

ఽప్రసిద్ధం తదభావసంబంధేన ధూమనిష్ఠవృత్తితాం యః

జ్ఞానం తత్త్వేన ప్రతిబంధకతయా విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నతాదృశాను
మితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణత్వం వహ్నివ్యాప్యధూ
మాభావవిశిష్టధూమనిష్ఠవృత్తితాయాం గతాపన్నావ్యాప్తిః కింతు ధూ
౮౮ మవాన్ వహ్నేరిత్యత్రాతివ్యాప్తిరతో వ్యావృత్తిరభిధానం కృతం న చ ధూమ
వాన్ వహ్నేరిత్యాదావపి వహ్నినిష్ఠధూమాభావవదవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నవిషయ
తాసంబంధేన విశిష్టం యత్ జ్ఞానం తత్త్వేన వహ్నిహేతుధూమసాధ్యకా
నుమితిప్రతిబంధకత్వం సంభవతి ధూమవత్వాదినానిలఘటావగాహి

అభావాత్వాదినా ఘటావగాహి యత్కిన్నిష్ఠ ధూమాభావవద్వృత్తిత్వజ్ఞానం
తన్నాదివహ్నిమత్వక ధూమసాధ్యకానుమితిప్రతిబంధకత్వాపత్తాదృశవి
శిష్టస్యతు విషయతాసంబంధేన తత్రాసత్వాత్ తస్య అప్రతిబంధకత్వాప
త్తేః కింతు ప్రతియోగితాసంబంధేన ధూమత్వావచ్ఛిన్న విషయతానిరూ
రూపిత అభావత్వావచ్ఛిన్న విషయతానిరూపిత అధికరణత్వావచ్ఛిన్న
విషయతానిరూపితవహ్నినిష్ఠవృత్తిత్వావచ్ఛిన్నవిషయతా(నిరూపిత)
శాలినిశ్చయత్వేనైవ తథాచ నిరుక్తసాధ్యాభావవన్నిరూపితవహ్నినిష్ఠవృత్తితా

సామాన్య అనుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయాః విషయతాస
ంబధావచ్ఛిన్నాయాః పర్యాప్త్యధికరణత్వాభావో అషే తేల వితవ్యా
ప్తిజ్ఞానదేశీనాం నతిరిక్తవృత్తేరూపావచ్ఛేదకత్వం నివేశితం తత్రానుమి
తిప్రతిబంధకతాయాః విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతా
యాః పర్యాప్త్యధికరణత్వస్య వ్యక్తిక్రమేణ షుత్రాపర్యాప్తత్వాదేతస్నిద్ధి
నిబంధనావ్యాప్తినాస్తి తత్కథం తద్విధానం సంగచ్ఛత ఇతి వాచ్యం
ఏవం సతి వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యత్రాపి ధూమహేతుకవహ్నిసాధ్యానుమితి

ప్రతిబంధకతాయా విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య
ధికరణత్వస్యప్రసిద్ధ్యాసంభవః అతో విషయతాసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ
ం పరిత్యజ్య కేవలమనుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య
ధికరణతాభావో నివేశనీయః ఏవం చ ధూమహేతుకవహ్నిసా
ధ్యానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణత్వం యథావ
రస్వరనిరూపితనిరూపకతాభావేన విషయతాశాలినిశ్చయత్వేప్రసిద్ధం
తథా వ్యభిచారజ్ఞాపి తాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్య

~~వ్యాప్తి~~ధికరణత్వాభావవద్వహ్నినిష్ఠధూమాభావవృత్తిత్వేన తాదా
త్మ్యాప్తిరతో నతిరిక్తవృత్తిత్వరూపవ్యాప్తేరక్తత్వం జగదీశేన నివేశితం ॥ తి
ప్పణి ॥ ప్రతియోగ్యసాధ్యాభావవన్నిరూపితవృత్తితాత్వావచ్ఛిన్నయన్నిష్ఠవిషయ
౬౦ తాకానుమానత్వం అనుమితిప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తివిషయతావచ్ఛిన్న ఛ
తత్త్వమిత్యుక్తౌ వహ్నివహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర వ్యాప్తేః వహ్నిత్వేన ఘటా
భావస్యైవ యత్ర వహ్న్యభావత్వేన భ్రమ రూపవహ్న్యభావవృత్తిత్వం ధూ
మవృత్తిరిత్యాకారకం యజ్జ్ఞానం తదీయవహ్నిత్వేన ఘటాభావవృత్తిత్వ

విషయతాయా అపి అనుమితిప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తితావల్సాధ్యాభావవ
ద్వృత్తిత్వవిషయతాసామాన్యేనుమితిప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తివిషయ
తాభిన్నత్వం ముక్త్వమితి న సాధ్యాభావత్వవిశిష్టాధికరణనిరూపితవయ
న్నిష్ఠవృత్తితాసామాన్యాత్వావచ్ఛిన్నవిషయతాసామాన్యే అనుమితిప్రతిబంధ
కతానతిరిక్తవృత్తిభిన్నత్వం తత్త్వమిత్యేవ వక్తవ్యం తథా చ వహ్నిత్వేనఘటా
ప్రభ భావవద్వ్యాభావత్వప్రమేయ వహ్నిత్వేనఘటాభావత్వవిశిష్టాధికరణని
రూపితవృత్తిత్వవిషయతాయాస్తద్ఘటనిష్ఠతావల్సాధ్యాభావత్వవిశిష్టాధికరణ-

నిరూపితవృత్తిత్వవిషయతాసామాన్యాంతర్గతానవహ్నిసామాన్యాభావ
వద్వృత్తిధూమ ఇతిజ్ఞానీయ విషయతాకింత్వవహ్నిత్వేన ఘటాభావవద్వృ
త్తిధూమ ఇతిజ్ఞానీయ విషయత్వవత్వసామాన్యానుమితిప్రతిబంధకతానతి
రిక్తవృత్తివిషయతాభిన్నత్వవ్యాప్తిరితివాచ్యం ఏవంసతి ధూమవాన్వహ్ని
రిత్యాదౌ ధూమాభావవద్వృత్తి వహ్నిరితిజ్ఞానీయాయా విషయతాయా నసాధ్య
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ
(వద్వృత్తివహ్ని) త్వవిశిష్టాధికరణనిరూపితతదీయవృత్తిత్వ (నిరూపితా)

కింత్తు ధూమవ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవద్వృ
త్తిర్వహ్నిరిత్యాజ్ఞానీయవిషయత్వవత్త్వం చానుమితిప్రతిబంధకతానతి
రిక్తవృత్తివిషయతాభిన్నత్వసత్త్వాపదతి వ్యాప్తి [illegible] ఇతిచేన్న సా
ధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకా యావంతో ధర్మాః ప్రతియోగితాసంబంధేన తద్ధర్మా
వచ్ఛిన్నవిశిష్టోయోభావస్తద్ధర్మావృత్తిత్వవిశిష్టహేతుతావచ్ఛేద
కావచ్ఛిన్ననిరూపితవిషయతాసామానవ్యమనుమితిప్రతిబంధకతా
నతిరిక్తవృత్తివిషయతాభిన్నం తాదృశహేతుతావచ్ఛేదకరూపవత్త్వం వ్యాప్తిరిత్యాశయవ [illegible] ॥
[illegible] లక్షణవిచారః [illegible] ॥

తిరస్కృతను యావంతస్తాదాత్మ్యభావాః ప్రతియోగికం తత్తత్వజాతీయనిష్ఠం తత్తన్న్యూనాధి
కరణవృత్తి యద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వం తదధర్మావచ్ఛిన్నవ్యాప
కతావచ్ఛేదకం తద్రూపవత్త్వమిత్యర్థః గుణాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావవాన్ ద్ర
వ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావాదిత్యత్ర గుణానన్యత్వవిశిష్టాభావాభావస్యాత్ర వ్యా
న్యత్వవిశిష్టసత్తాభావాభావసవాన్నమానాధికరణయోరత్ర ద్రవ్యాన్యత్వ
విశిష్టసత్తాత్వరూపేణాభావస్తవృత్తి యద్ధర్మా[illegible]వచ్ఛిన్నసత్తాభావరూపప్రతి
యోగితాకాభావత్వం తద్ధర్మవదేవ ద్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావత్వ

న్యాది ధర్మ్యనికృతయోః తన్నిష్ఠవ్యాప్యత్వ విశిష్టసత్తాభావత్వావచ్ఛిన్నవ్యాపక
కత్వాదతివ్యాప్తిరతో యద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వేన సాధ్య
భావసమానాధికరణవృత్తిత్వము విశిష్య సాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేద
కత్వనివేశనం కృతం జగదీశేన అనేన ప్రత్యాదినా యద్వృత్తిత్వ పూర్వవ
త్సాధ్యాభావసలిలసజాతీయత్వపూనా [illegible] గోత్వయోః అభావత్వప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకత్వం తద్రూపావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకం తద్రూపవత్త్వం
వ్యాప్తిరిత్యుక్తావపి పూర్వోక్తక్రమేణ వహ్నిప్రాక్త్యాతివ్యాప్తి సంభవాత్ అభావే

సాధ్యాభావసామానాధికరణ్యనివేశాయ సాధ్యాభావవన్నిష్ఠాన్యోన్యా
భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వరూపసాధ్యాభావవ్యాపకత్వవివ
క్షాయాం వారణం సంభవతీతి గుణాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావరూ ౪
పసాధ్యాభావవతి ద్రవ్యే త్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావాభావవద్భేద
స్య సత్త్వేన తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్యైవ తాదృశహేత్వభావేన సం
భవాత్ యద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వేన సాధ్యాభావవా
శకతావచ్ఛేదకత్వపర్యంతానుధావనం వ్యర్థం తదాపి హేత్వభావే॥

ప్రాగుక్తాన్యోన్యాభావగర్భసాధ్యాభావవ్యాపకత్వస్యనివేశేనిర్ధూమ
త్వవ్యాప్యవహ్నిమాన్నిర్వహ్నిత్వాదిత్యాదౌ మాలినవ్యాయేనవహ్నిస్వరూపేతోప్ప
భావేనిర్ధూమత్వవ్యాప్యాభావరూపసాధ్యాభావవహ్నినిష్ఠాన్యోన్యాభా
వరూపత్వేతి యోగితావచ్ఛేదకత్వాల్ తత్రహేత్వభావేనసాధ్యాభావవ్యా
పకతావత్త్వమస్తిఅతోయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వేనసా
ధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వానుధావనం కృతం త్రితయకం తత్త్వజ్ఞా
తీయనిక్షేపం యత్తత్తత్సమానాధికరణావృత్తియద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియో

సంసర్గ

గితాకాభావత్వం తద్ధర్మో యద్ధర్మావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకసన్తప్రాపక
రత్వం వ్యాప్తిరితవర్థః ~~సన~~ స్వల్పా విశిష్టసత్తాభావవాన్ ద్రవ్యాన్యత్వా
ద్విశిష్టసత్తాభావాదివృత్తి గుణాన్యత్వాద్విశిష్టసత్తాభావాభావస్వత్ర
68 వ్యాన్యత్వాభావత్వవాన్ సమానాధికరణో యో ద్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తా
సత్తాస్వరూపో భావస్తద్వృత్తి యద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ
త్వం తద్ధర్మవదేవ ద్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావత్వస్యాపి ధతుంచ్ఛేత
యాం తన్యప్త్ర ద్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావత్వావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛే
(విశిష్టసత్తాభావాత్)

దకత్వాదతివ్యాప్తిరతో యద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వే వ్యా
ధికతావచ్ఛేదకత్వానుసరణం వస్తుతో గుణాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావవ్యా
ప్త్యాన్యత్వవిశిష్టసత్తాభావాదితద్వత్వే స్యాన్యాభావగర్భసాధ్యాభావ
వ్యాధికతాశ్రయీభూతాయాః సత్తాయాః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యద్ద్వి
త్వతావచ్ఛేదకం తదవచ్ఛిన్నే తు వ్యాధికతావచ్ఛేదకత్వాదతివ్యాప్తిరతో య
ద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వే సాధ్యాభావవ్యాధికతావచ్ఛేద
కత్వపర్యంతానుధావనం నస్యాత్రాపి యత్ప్రతియోగితాకాభావేష్టావచ్ఛి

దకావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వముభయా
భావవత్త్వప్రతియోగితాకత్వమప్యభావేవివక్ష్యం వక్తవ్యం అన్యథా ధూమవాన్వ
హ్నేరిత్యత్ర వహ్నిసంయోగాభావమాదాయాతివ్యాప్తిః ఏవం ప్రకృతేతరవిషే
నభ షణతావిశిష్టసత్తాభావభావరూపహేత్వభావేऽవ్యాప్త్యనవత్తాభావసా చత్వే
ధికరణానాం యత్త్వం విశిష్టసాన్యతిరిక్తతయా తద్వృత్తిత్వమప్యస్తి ఏవం
వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వమప్యస్తి తథా తావత్యాం హేత్వ
భావేతాదృశాన్యత్వవృత్తిత్వవిరహాత్తాదృశాభావేన లక్షణఘటకం కింతు

త్రవ్యాన్యత్వాభావవవతప్రతియోగితావచ్ఛేదకమితి నోక్తవ్యాప్తిర
తివేదత్ర [illegible] జగదీశమతే ఘటాభావభేదాభావస్తాదాత్మ్యసంబం
ధేన ఘటాభావ[illegible] స్వరూపత్వేన సత్వాతిరిక్త[illegible] ఘటాభావభిన్నమ
భావత్వాదిత్యాదౌ ఘటాభావభేదాభావరూపే సాధ్యాభావే ఘటాభా
ఘటాభావస్వరూపే ఘటాభావభేదసామానాధికరణ్యాద్వ్యధికరణ
ధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వే తదు ~~[illegible]~~ త్ర
~~[illegible]~~ భయోస్సత్వాత్ ఘటాభావభేదాభావయోరభేదేన లక్షణ

చా।శు।ము॥ప్తం॥
ఘటపటం

భవితుమర్హతి । అతోయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వసావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణనిష్ఠాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వవ్యధి
కరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వే తదుభయాభావస్య ధర్మ ఏవ యద్రూ
౯౬ పావచ్ఛిన్నవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వం నివేశనీయం తథాచ ఘటాభావ
స్వరూపేణ పటఘటాభావఘటితోభయాభావే ఘటాభావ ఇత్యాదివ్యవహా
రాభావాలోపేవం ఘటాభావఘటితత్వే ఘటాభావఘటితత్వావచ్ఛిన్నాధి
కరణతానిరూపకవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వస్య విరహాదిత్యుభయాభావ

సత్వమిత ఘటాభావభేదాభావో విలక్షణోఘటకః ఏవంచద్రవ్యత్వ
విశిష్టసత్తాభావత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవద్ద్రవ్యత్వసత్తాభా
వత్వావచ్ఛిన్నాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వవిరహాదేవతాదృశో
భయాంభావసత్వాత్తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతద్రవ్యసత్వవిశిష్ట
సత్తాభావత్వస్యద్రవ్యసత్వవిశిష్టసత్తాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకతాభా
వోతద్వ్యాపకోక్తతవ్యాప్తితాదవస్థ్యమతోయద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాకాభావత్వేనసాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వంమనస్యతం ౪

చౌ।జు।మిశ్రం౹౹

తథాచ సాధ్యాభావవతి ప్రమేయత్వ వ్యాన్యత్వ విశిష్ట సత్తాభావ సత్తాపత్తిప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకమేవ తత్ర వ్యాన్యత్వ విశిష్ట సత్తాభావాభావత్వమితి
న హేత్వభావత్వం సాధ్యాభావవ్యాపకతావచ్ఛేదకమితి న తత్రాతివ్యాప్తిః
పూ౨ నను సాధ్యాభావవన్నిష్ఠాధికరణతా నిరూపకతావచ్ఛేదకత్వ నిల యద్ధర్మా
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వే నివేశే ప్రమేయత్వ విశిష్ట సత్తాభావత్వేగు భావా
ణాన్యత్వవిశిష్ట సత్తాభావాభావరూపే సాధ్యాభావవన్నిష్ఠాధికరణతాని వ
రూపకత్వాభావాత్ గుణాన్యత్వవిశిష్ట సత్తాభావాభావో లక్షణాఘటకః
తావచ్ఛేదక

న భవేతు మహానితి చేత్తథాప్యుద్భూతానాం వహ్నిత్వప్రతియోగితాకాభావత్వేనా
భావవ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వం నివేశనం కృతమితి చేన్న వహ్నిమానస్మా
మాదిత్యాదావవ్యాప్యవృత్తిః జగదీశమతే వహ్న్యభావాప్రసిద్ధేరిత్యా
దిప్రతేః తతః వహ్న్యభావత్వావచ్ఛిన్నస్య సత్త్వాన్న గునా ఇత్యాశంకాశక్యమాపత్తే
ర్వత్తి తద్భావాత్ తత్ర ప్రతియోగ్యధికరణతానిరూపితానిరూపకతా
వచ్ఛేదకత్వప్రయోగాధికరణమేవావగాహతే న తు వహ్న్యభావత్వే
వి ప్రోదీనిత్యాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వనిశ్చితాం ప్రత్యుత్తే
ష్ఠా

త్వాదగగనాదౌ నాల్ వవం వవ్యాప్యాభావత్వే ప్రమాణాభావేన వ్యాప్యాభావవ
ద్వాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వసంభావాద్వృత్త్యభావావచ్ఛిన్నప్రతియో
౬౮ గితాకాభావత్వపదేన వ్యాప్యాభావత్వసంగ్రహేతుమశక్యత్వాల్ సాధ్యా
నిష్ఠాధికరణతా భావాధికరణతానవచ్ఛేదకత్వాధికరణవృత్తిత్వ తదుభయాభావత్వేన తత్సా
ధ్యాభావసమానాధికరణవృత్తిత్వాభావావచ్ఛేదకత్వోక్తౌ తు వ్యాప్యాభా
వత్వసంగ్రహః సాధ్యాభావవ ష్ఠాధికరణతానిరూపకతానవచ్ఛేదకత్వ
విశిష్టసామానాధికరణతానవచ్ఛేదకతాభావాన్నిరుక్తోభయాభావత్వస్య

సాధ్యాభావసమానాధికరణవృత్తిత్వస్యవసత్వాద్యద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాకాభావత్వస్యాపి దినవష్ఠాతావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వస్య ధత్వం
శకలత్వేన యద్రూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వే సాధ్యాభావవ్యాదిక
తావచ్ఛేదకత్వ నివేశాది విశేషయాన్నారవాప్యతిరిత్యుక్తమితి నవీనం యద్రూపావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకాభావత్వే సాధ్యవచ్ఛేదకాభావభిన్నాధికరణావృత్త్యధికర
ణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వే తదుభ
యాభావనివేశే ధూమవాన్వహ్నేరిత్యత్ర ధూమాభావసజాతీయో యో

వహ్నిసంయోగాభావస్తద్వృత్తిసంయోగత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వేనావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణావృత్తిత్వాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకత్వనిరూపితప్రాగుక్త
యుక్త్యుభయపక్షతాద్వయోరుభయాభావత్వేన వహ్నిసంయోగాభావ
88 ఘటాదాయామతివ్యాప్తివారణం న సంభవతీతి వాచ్యం యత్రాభావచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాకాభావత్వేనావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణావృత్తిత్వాధికరణతానవచ్ఛేదకత్వా
ధికరణతావచ్ఛేదకత్వే తదుభయాభావః సావచ్ఛేదకాభావభిన్నసమా-
నాధికరణావృత్తిత్వవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వభిన్నత్వే

దుభయాభావస్తద్రూపేణ యద్రూపావచ్ఛిన్నవ్యాధికరణావచ్ఛేదకత్వస్య వివక్షితత్వా
త్తథావవహ్నిసంయోగాభావత్వేవహ్నిసంయోగత్వావచ్ఛిన్నాధికరణానిష్ఠా
ధికరణతానవచ్ఛేదకత్వవ్యధికరణతానిరూపితతావచ్ఛేదకత్వాభావాది
వత్వాద్వృత్త్యోభయాభావత్వమస్తి ఏతం వహ్న్యవచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధికరణా
వృత్తివృత్తిత్వమపినాస్తి తథాపి తేన తత్ర తాదృశత్రితయాభావస్తత్రాస్తీతి
వ్యభిచారినేన వహ్నిసంయోగాభావేన లక్షణఘటకఘటాభావభిన్న
మభావత్వాదితత్ర ఘటాభావభేదాభావత్వే ఘటాభావభేదసమానా

చిం॥జా మిశ్రం॥

ధికరణావృత్తిత్వమధికరణధర్మా(ఘటస్థ)భావభిన్నత్వే తదుభయోస్సత్వాత్తత్వా
వచ్ఛిన్నప్రతియోగివిధయోః నిరుక్తద్విత్వాభావచ్ఛిన్నాభావత్వవిశేః మధికరణ
ధర్మావచ్ఛిన్నాభావసంగ్రహాయ మధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నేతి ధూ
౧౦౦ మవాన్వహ్నేరిత్యత్ర ధూమాభావత్వసంగ్రహాయ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
సమానాధికరణావృత్తిత్వవిశేః ~~యద్వా యత్ర~~ సత్తాభావవాన్ ద్రవ్యాన్యత్వ
విశిష్టసత్తాభావాదిత్యత్రాపి సాధ్యాభావసమానాధికరణావృత్తిత్వసత్వ
భావే సత్వాదతివ్యాప్తిః భవతీతి ద్రవ్యాన్యత్వవిశిష్టవిశిష్టసత్తాభావస్య సాధ్య

త్వానుమితేన నిరసనం వైయర్థ్యం తథాపి విశిష్టసత్తాభావస్య తాద్రూప్యసాధ్యం